

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

**O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA
MODERNIZATSIYA
JARAYONLARI VA UNING
HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI**

ISBN: 978-9910-8354-8-3

9 789910 835483

O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITETI

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

**O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI
VA UNING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI**

MONOGRAFIYA

Toshkent - 2025

UO'K 37.014.5:34(575.1)

КБК 74.04+67.400.8

I 89

Аннотация. Mazkur monografiyada O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirish masalalari, taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishi, ilm-fan, ilmiy va innovatsion faoliyat, oliy ta'lim tizimining joriy holatidagi islohotlar, ta'lim tizimi va uning turlari, O'zbekistonda ta'lim tizimi va uning boshqaruvi, maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim, malaka oshirish, maktabdan tashqari ta'limdada modernizatsiya masalalari, pedagogning maqomi hamda ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi yoritilgan.

Аннотация. В данной монографии рассмотрены вопросы дальнейшего развития образования и науки в период нового развития Узбекистана, стратегия развития справедливой социальной политики, направления развития человеческого капитала, система образования и ее виды, система образования в Узбекистане и ее управление, дошкольное образование, общее среднее и среднее специальное образование, профессиональное образование, высшее образование, повышение квалификации, вопросы модернизации внешкольного образования, статус педагога и правовой статус педагогических кадров учебных заведений.

Abstract. This monograph provides information about the issues of further development of education and science in the period of new development of Uzbekistan, the development strategy of fair social policy, the direction of human capital development, the education system and its types, education in Uzbekistan system and its management, preschool education, general secondary and secondary special education, professional education, higher education, professional development, issues of modernization in out-of-school education, status of pedagogue and the legal status of pedagogues in educational organisations

Mas'ul muharrir:

pedagogika fanlari doktori, professor Yu.G'.Maxmudov

Taqrizchilar: pedagogika fanlari doktori, dotsent M.T.Jumaniyozova

pedagogika fanlari doktori, dotsent M.M.Murtozoyeva

pedagogika fanlari doktori, professor A.A.Xoliqov

siyosiy fanlar doktori, dotsent S.Saidov

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Kengashining 2025-yil 27-noyabrdagi 4-son yig'ilish bayonnomasi bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN:978-9910-8354-8-3

© "OLAM PRINT" 2025

© ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

KIRISH

Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni echish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi". Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida davlatimiz rahbarining 2019 yil 8 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasi sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda.

Modernizatsiya (lotincha - modeme – eng yangi) – takomillashtirilgan, yaxshilangan, yangi talabalarga javob bera oladigan degan ma'noni bildiradi. Ushbu so'z borgan sari hayotning barcha jabhalarida keng qo'llanilib bormoqda. Mazkur modernizatsiya shaxsni o'qitish va tarbiyalashga oid eng yaxshi an'analarni saqlab qolgan va boyitgan holda majmuaviy xarakter kasb etib, ta'lim tizimining barcha sohalarini to'la qamrab oladi va jamiyatda qaror topgan malakali mutaxassislarni tayyorlash borasidagi ehtiyojni qondirishga xizmat qiladi. Ta'lim tizimining modernizatsiyalashda quyidagi ustuvor vazifalar hal qilinadi:

har bir shaxsning to'laqonli ta'lim olishida boshqalar bilan teng huquqliligi va ta'lim olishning ochiqligini ta'minlash;

uzluksiz ta'lim tizimida yangi sifat ko'rsatkichlariga erishish;

yangi ta'lim resurslarini jalb qilish va ulardan samarali foydalanish asosida uzluksiz ta'lim tizimida samarali me'yoriy-huquqiy va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish;

davlat va jamiyatning qo'llab-quvvatlashi negizida ta'lim tizimi xodimlarining ijtimoiy maqomi va kasbiy kompetentligini rivojlantirish;

ta'lim tizimining davlat va jamoatchilik boshqaruviga asoslanganlik tamoyiliga muvofiq ta'lim jarayoni ishtirokchilari talabalar, pedagoglar, ota onalar va ta'lim muassasalarining rolini oshirish.

Monografiyaning birinchi bobi **“O'zbekistonda ta'lim tizimini isloh qilishning huquqiy asoslari”** deb nomlangan bo'lib, mazkur bobda O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirish masalalari, taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishi, ilm-fan, ilmiy va innovatsion faoliyat, oliy ta'lim tizimining joriy holatidagi islohotlar hamda ta'lim tizimi va uning turlari yoritilgan.

Monografiyaning ikkinchi bobi **“Ta'lim tizimida modernizatsiya jarayonlari”** deb nomlangan bo'lib, mazkur bobda O'zbekistonda ta'lim tizimi va uning boshqaruvi, maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim, malaka oshirish, maktabdan tashqari ta'limdada modernizatsiya masalalari yoritilgan.

Monografiyaning uchinchi bobi **“Ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi”** deb nomlangan bo'lib, mazkur bobda pedagogning maqomi hamda ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi yoritilgan.

Mazkur monografiyadan professor-o'qituvchilar, talabalar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar va malaka oshirish tinglovchilari foydalanishlari mumkin.

**I-BOB. O‘ZBEKISTONDA TA’LIM TIZIMINI ISLOH QILISHNING
HUQUQIY ASOSLARI**
**§ 1.1. O‘ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA’LIM-
TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI YANADA RIVOJLANTIRISH
MASALALARI**

Reja:

1. O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari.
2. Variativ ta’lim dasturlarining o‘ziga xos xususiyatlari.
3. 2022-2026-yillarda maktab ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturi.

**O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini
yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari**

Yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari sifatida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamlashtirish, o‘quv dasturlarini kompetensiyaga yo‘naltirilgan asosda yangilash, o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, ilm-fan salohiyatini mustahkamlash, ta’limning barcha bosqichlarida inklyuzivlikni ta’minlash, tarbiya tizimini milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida takomillashtirish, ta’lim sifatini baholash va monitoring tizimini takomillashtirish kabilarni olish mumkin.

So‘nggi yillarda mamlakatda ta’lim-tarbiya tizimining sifati va samaradorligini oshirish, bog‘cha tarbiyalanuvchilari, o‘quvchi va talaba yoshlarda zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, ta’lim tizimlari hamda ilm-fan sohasi o‘rtasida yaqin hamkorlik va integratsiyani, ta’limning uzviyligi va uzluksizligini ta’minlash borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, milliy ta’lim-tarbiya tizimining amaldagi holati uni zamon talablari asosida modernizatsiya qilish, yoshlarni yuksak bilim-ma’rifat egalari, jismoniy va ma’naviy sog‘lom insonlar etib tarbiyalash, ta’lim muassasalarining rahbar va pedagog xodimlari nufuzini oshirish, ularning samarali faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha izchil chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab etmoqda [7].

O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari quyidagilar belgilandi:

mamlakat taraqqiyoti uchun yangi tashabbus va g'oyalar bilan maydonga chiqib, ularni amalga oshirishga qodir bo'lgan, intellektual va ma'naviy salohiyati yuksak yangi avlod kadrlarini tayyorlash, ta'lim tashkilotlari bitiruvchilari zamonaviy kasb egalari bo'lishlari uchun ularda zarur ko'nikma va bilimlarni shakllantirish;

dunyo miqyosidagi bugungi keskin raqobatga bardosh bera oladigan milliy ta'lim tizimini yo'lga qo'yish, darslik va o'quv qo'llanmalarini zamon talablari asosida takomillashtirish, ularning yangi avlodini yaratish, o'quv dasturlari va standartlarini optimallashtirish;

ta'lim-tarbiya muassasalarining rahbar xodimlari, pedagog va murabbiylari, professor-o'qituvchilari va ilm-fan sohalari vakillarining jamiyatimizdagi o'рни va maqomini oshirish, ularning mashaqqatli mehnatini munosib qadrlash va faoliyat samaradorligiga qarab moddiy rag'batlantirish;

pedagog xodimlarning kasbiy mahorati va faoliyat samaradorligini muntazam oshirib borish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, malaka oshirish tizimini "hayot davomida o'qish" tamoyili asosida takomillashtirib borish;

ilmiy-tadqiqot va ta'lim xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha xususiy sektorning salmog'ini kengaytirish, hududlarda nodavlat ta'lim tashkilotlarini tashkil etish orqali raqobat muhitini shakllantirish, ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish;

zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan xolda ta'limni boshqarishni avtomatlashtirish va har tomonlama tahlil qilib borish tizimini yaratish, elektron resurslar va masofaviy ta'limni yanada rivojlantirish, ta'lim oluvchilar o'rtasida IT-sohasidagi kasblarni ommalashtirish;

ilm-fanni iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish, ilmiy tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish, iqtidorli yosh olimlarning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish, mavjud ilmiy tashkilotlar salohiyatini yanada mustahkamlash va rivojlantirish;

ta'lim tizimiga yuqori samarali xalqaro amaliyotni joriy etish, respublika ta'lim tashkilotlarini nufuzli xalqaro reytinglarga kiritish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish (1.1-rasmga qarang) [7]:

mamlakat taraqqiyoti uchun yangi tashabbus va g'oyalar bilan maydonga chiqib, ularni amalga oshirishga qodir bo'lgan, intellektual va ma'naviy salohiyati yuksak yangi avlod kadrlarini tayyorlash, ta'lim tashkilotlari bitiruvchilari zamonaviy kasb egalari bo'lishlari uchun ularda zarur ko'nikma va bilimlarni shakllantirish

dunyo miqyosidagi bugungi keskin raqobatga bardosh bera oladigan milliy ta'lim tizimini yo'lga qo'yish, darslik va o'quv qo'llanmalarini zamon talablari asosida takomillashtirish, ularning yangi avlodini yaratish, o'quv dasturlari va standartlarini optimallashtirish

ta'lim-tarbiya muassasalarining rahbar xodimlari, pedagog va murabbiylari, professor-o'qituvchilari va ilm-fan sohalari vakillarining jamiyatimizdagi o'rni va maqomini oshirish, ularning mashaqqatli mehnatini munosib qadrlash va faoliyat samaradorligiga qarab moddiy rag'batlantirish

pedagog xodimlarning kasbiy mahorati va faoliyat samaradorligini muntazam oshirib borish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, malaka oshirish tizimini "hayot davomida o'qish" tamoyili asosida takomillashtirib borish

ilmiy-tadqiqot va ta'lim xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha xususiy sektorning salmog'ini kengaytirish, hududlarda nodavlat ta'lim tashkilotlarini tashkil etish orqali raqobat muhitini shakllantirish, ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish

zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan xolda ta'limni boshqarishni avtomatlashtirish va har tomonlama tahlil qilib borish tizimini yaratish, elektron resurslar va masofaviy ta'limni yanada rivojlantirish, ta'lim oluvchilar o'rtasida IT-sohasidagi kasblarni ommalashtirish

ilm-fanni iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish, ilmiy tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish, iqtidorli yosh olimlarning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish, mavjud ilmiy tashkilotlar salohiyatini yanada mustahkamlash va rivojlantirish

ta'lim tizimiga yuqori samarali xalqaro amaliyotni joriy etish, respublika ta'lim tashkilotlarini nufuzli xalqaro reytinglarga kiritish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish

1.1-rasm. O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohaslarini yanada rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari

Variativ ta'lim dasturlarining o'ziga xos xususiyatlari

Variativlik – bu ta'lim jarayoni, o'quv dasturi, metodika yoki pedagogik texnologiyaning turli variantlarda qo'llanishi, tanlov imkoniyatiga ega bo'lishi va moslashuvchanlik xususiyatidir. Variativlik ta'lim tizimida yagona, qat'iy qolipga

solinmagan, balki o'quvchi, o'qituvchi, muhit va pedagogik vazifaga mos ravishda turlicha yechimlar ishlab chiqish va qo'llash imkonini beruvchi tamoyildir. Variativlik bir maqsadga erishish uchun bir nechta yo'l, metod yoki shakl mavjudligi, o'quvchi va o'qituvchiga erkin tanlov huquqini berish, o'quv jarayonini individuallashtirish va differensiallash imkoniyati, ta'limni shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishni qo'llab-quvvatlash kabi mazmunga ega. Pedagogik jarayonda esa variativlik o'quv dasturlari va modullarining bir necha variantda bo'lishi, dars metodlari (interfaol, muammoli, tadqiqotli, amaliy, aralash)ning turlicha kombinatsiyasidan foydalanish, baholashning moslashuvchan (formatif, summativ, portfolioli, reytingli) usullarini qo'llash, o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatiga ko'ra differensial topshiriqlar berish orqali namoyon bo'ladi.

Variativlikning asosiy funksiyalari

moslashuvchanlik – ta'lim jarayonining o'zgaruvchan sharoit va ehtiyojlarga moslashishini ta'minlaydi;

individuallashtirish – o'quvchilarning qobiliyat, qiziqish va tayyorgarlik darajasini hisobga olishga imkon yaratadi;

rivojlantirish – ijodiy fikrlash, mustaqillik, tashabbuskorlik kabi sifatlarni shakllantiradi;

demokratlashtirish – o'quvchi va o'qituvchiga tanlov huquqi berilib, subyektlararo hamkorlik kuchayadi.

“Variativlik” tushunchasi – ta'lim tizimini rivojlantirish yo'nalishi sifatida olngan; “variativlik xususiyati” sifatida ta'lim tizimining davlat tizimidan ta'lim muassasasiga qadar ta'lim traektoriyalarining xilma-xilligi, ta'lim turlarini tanlovni taqdim etadi [27].

Variativlik – bu obyektning o'zgarish qobiliyati. Dizaynda o'zgaruvchanlik nafaqat shriftlarda, balki identifikatsiyada ham uchraydi, lekin identifikatsiya ko'pincha dinamik deb ataladi. Variantlik – bu ba'zi dasturlash tillarida murakkab ma'lumotlar turlari o'rtasidagi munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlarini tavsiflovchi xususiyat. Biz juda yaxshi ko'radigan moslashuvchan dasturlarni yaratishga imkon beradi.

Ma'lumotlar turlarining ushbu ierarxiyasiga asoslanib, biz variantning uch turini ko'rib chiqamiz: kovariantlik, kontravariantlik va invariantlik. Kovariantlik – bu asl turlarning meros ierarxiyasini bir xil tartibda lotin turlarida saqlaydigan ma'lumotlar turlarining xususiyati. Kontravariantlik – bu ma'lumotlar turlarining kovariantlikka qarama-qarshi xususiyati bo'lib, u asl ma'lumotlar turlarining meros ierarxiyasini lotin turlarida qarama-qarshi tomonga aylantiradi. Invariantlik – bu ma'lumotlar turlari kovariativlik va kontrvariativlik xususiyatlariga ega bo'lmagan holat [26].

Variativ dastur – bolalar bilan ishlashning maqsadlari, vazifalari va mazmunini, ularning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda belgilaydigan davlat xujjati asosida amalga oshiriladi. Dastur tarixiy merosni, boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyotidagi yangi yutuqlarni, unga qo'yiladigan dolzarb ijtimoiy talablarni sintez qilish, bolalarning bilim faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini qondirish, ularning barkamol rivojlanishini ta'minlash uchun ilmiy, uslubiy jihatdan jamlangan. Shu jihatdan olib qaralganda boshlang'ich ta'limning Variativ dasturi o'quvchilarda universal ta'lim harakatlarini rivojlantirish sharoitida amalga oshirilishi, ularning diqqatini xotirasini, tasavvurini, fikrlash va nutqini faollashtirish, umumiy ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, Ta'limni chuqurlashtirish, ularda umuminsoniy tarbiyaviy xarakatlarni shakllantirish va shaxsni rivojlantirishdan iborat bo'lmog'i zarur. Aynan pedagogik jarayonda o'qituvchining shaxsiy va kasbiy fazilatlari jamlangan xolda namoyon bo'lishi bilan bir qatorda, o'qitish, tarbiyalash va shaxsni rivojlantirish shakllari, vositalari, usullarini qo'llash orqali pedagogik tamoyillarga muvofiq ushbu maqsadli jarayonni amalga oshirishda pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi [21].

2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturi

Maktab o'quvchilarining bilimi va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalash, o'qituvchi kasbi nufuzini va pedagoglarning sifat tarkibini oshirish, darsliklar va o'quv metodik majmualarni zamon talablari asosida takomillashtirish, maktab ta'limi muassasalarining xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy modellarini barpo

etish maqsadida, shuningdek, 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasini "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturiga muvofiq Rivojlantirish dasturining asosiy yo'nalishlari etib belgilangan. Rivojlantirish dasturining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

maktab ta'limiga ilg'or xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan Milliy o'quv dasturini to'laqonli joriy etish hamda mahalliy va xorijiy mualliflar tomonidan yaratilgan zamonaviy darsliklarni amaliyotga kiritish;

jamiyatda o'qituvchi kasbi nufuzini oshirish, pedagoglar uchun qulay ijtimoiy sharoitlar yaratish va mehnatini munosib rag'batlantirish;

o'qituvchilarning yoshlarga ta'lim va tarbiya berishdagi mas'uliyatini, doimiy kasbiy rivojlanishdagi talabchanligini oshirish;

umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish, ilg'or maktab direktori va namunali o'qituvchi mezonlarini ishlab chiqish hamda ular asosida rahbar va pedagog kadrlar faoliyatini baholab borish;

umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, mazkur yo'nalishda uzluksiz monitoring, baholash va prognozlash mexanizmlarini yo'lga qo'yish, bola ta'lim-tarbiyasida oila, ayniqsa, ota-onaning o'rnini oshirish;

o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, ularni kasblarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish;

alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning maktabgacha va maktab ta'limi tizimiga integratsiyasini kuchaytirish hamda inklyuziv ta'lim jarayonlarini jadallashtirish;

umumiy o'rta ta'limda barcha ma'lumot almashinuvi jarayonlarini maktabgacha va maktab ta'limi tizimini boshqarishning yagona dasturiy majmuasi orqali amalga oshirilishini hamda ushbu sohada elektron davlat xizmatlari ko'lamini kengaytirish;

umumiy o'rta ta'lim muassasalarining navbatlilik koeffitsiyentini optimal darajaga yetkazish, zamonaviy modellar bo'yicha maktablarni qurish, rekonstruksiya qilish, mukammal ta'mirlash hamda zarur jihozlar bilan ta'minlash [8].

Ilg'or xorijiy tajriba asosida ta'lim sifatini oshirishning chora-tadbirlari belgilangan (1.1-jadvalga qarang):

1.1-jadval.

Ilg'or xorijiy tajriba asosida ta'lim sifatini oshirishning chora-tadbirlari

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Ta'lim jarayoniga yangi Milliy o'quv dasturini joriy etish	1. Milliy o'quv dasturiga mos ravishda darsliklar, mashq daftarlari hamda pedagoglar uchun o'quv qo'llanmalarni yaratish rejasini tasdiqlash. 2. Milliy o'quv dasturi asosida darsliklar, mashq daftarlari hamda pedagoglar uchun o'quv qo'llanmalarni yaratish. 3. Pedagog kadrlar hamda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash natijalari bo'yicha aniqlangan bo'shliqlardan, shuningdek, ota-onalar, ekspertlar va boshqa shaxslarning takliflaridan kelib chiqib, Milliy o'quv dasturini takomillashtirish.
2.	Yangi Milliy o'quv dasturi asosida pedagog kadrlarning malakasini oshirish	1. Milliy o'quv dasturi asosida pedagog kadrlar uchun maxsus kontentlarni yaratish va "Uzluksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasiga joylashtirish. 2. "Uzluksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasi orqali bosqichma-bosqich o'qituvchilar malakasini oshirish.
3.	Yangi avlod darsliklarini yaratish bo'yicha mualliflar maktabini shakllantirish, ular uchun malaka oshirish kurslarini tashkil etish hamda mazkur sohaga xorijiy ekspertlarni jalb qilish	1. Darsliklarni yaratish ko'nikmasiga ega yosh muallif va mutaxassislar reyestrini shakllantirish. 2. Yosh muallif va mutaxassislarni xalqaro nashriyot va noshirlik faoliyatini yurituvchi tashkilotlarga malaka oshirish va stajirovkaga yuborish. 3. O'quv dasturi, o'quv-metodik majmua va darsliklarni yaratish hamda yangilash uchun jalb qilinadigan xorijiy ekspertlar bilan muzokaralar olib borish va ularning ro'yxatini shakllantirish. 4. Xorijiy ekspertlarni o'quv dasturi, o'quv-metodik majmua va darsliklarni yaratish hamda yangilash uchun jalb qilish.
4.	Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Respublika maqsadli kitob jamg'armasi faoliyatini takomillashtirish	1. Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Respublika maqsadli kitob jamg'armasi faoliyatini takomillashtirish bo'yicha Hukumat qarori loyihasini Vazirlar Mahkamasiga kiritish. Qaror loyihasida Jamg'armaning asosiy vazifalari, huquq va majburiyatlari, mablag'larni shakllantirish va ulardan foydalanish tartibini belgilash.
5.	Umumiy o'rta ta'lim muassasalari darsliklari va o'quv-metodik majmualarining erkin savdosini tashkil etish	1. Xalq ta'limi tizimida foydalaniladigan darslik hamda o'quv-metodik majmualarni chop etish va ularning erkin savdosini tashkil etish bo'yicha tanlov o'tkazish va g'oliblarni aniqlash. 2. Tanlov g'oliblari tomonidan xalq ta'limi tizimida foydalaniladigan darsliklar va o'quv-metodik majmualarning erkin savdosini tashkil etish.
6.	O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyatida qo'llagan zamonaviy metodikalarni ommalashtirish	1. Ilg'or tajribaga ega bo'lgan va faoliyatida zamonaviy metodikalarni qo'llaydigan o'qituvchilarni aniqlash tartibini ishlab chiqish va xalq ta'limi vaziri buyrug'i bilan tasdiqlash. 2. Ilg'or tajribaga ega bo'lgan va faoliyatida zamonaviy metodikalarni qo'llaydigan o'qituvchilar ro'yxatini shakllantirish. 3. O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va zamonaviy metodikalarini ommalashtirish.

7.	Xalqaro va mahalliy mutaxassislarni jalb etgan holda zamonaviy metodikalar asosida o'qituvchilar malakasini oshirish	1. Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi malaka oshirish muassasalariga chet tili, aniq va tabiiy fanlar bo'yicha malakali xorijiy mutaxassislarni jalb qilish.
		2. Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi malaka oshirish muassasalari, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va oliy ta'lim tashkilotlarining malakali xodimlari hamda xorijiy mutaxassislardan iborat bo'lgan trenerlar guruhlarini shakllantirish.
		3. Trenerlar guruhlarini tomonidan joylarga chiqqan holda pedagog kadrlarning bilim va mahoratini baholash hamda baholash natijasi bo'yicha aniqlangan bo'shliqlarni bartaraf etishga qaratilgan hamda ilg'or metodikalarga asoslangan sayyor o'quv mashg'ulot va seminar-treninglar o'tkazilishini ta'minlash.
		4. Trenerlar guruhlarini a'zolarining oylik ish haqiga ustama to'lash bo'yicha qo'shma qaror qabul qilish.
		5. "Uzluksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasi orqali o'qituvchilar uchun qo'shimcha individual malaka oshirish kurslarini joriy etish.
8.	Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'qituvchilarining pedagogik ish rejasi va yuklamalarini qayta ko'rib chiqish	1. Yosh mutaxassislar (5 yilgacha pedagogik stajga ega bo'lgan) zimmasiga darsga tayyorgarlik ko'rish jarayonida maxsus pedagogik xarita va dars ishlanmalarini tayyorlash majburiyatini yuklash yuzasidan pedagogik jamoatchilik fikrini o'rganish (so'rov o'tkazish).
		2. So'rov natijalaridan kelib chiqib, umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'qituvchilarining pedagogik ish rejasi va yuklamalariga o'zgartirish kiritish masalasini ko'rib chiqish.

Jamiyatda o'qituvchi kasbi nufuzini oshirish, ular uchun qulay ijtimoiy sharoitlar yaratish va mehnatini munosib rag'batlantirishning chora-tadbirlari belgilandi (1.2-jadvalga qarang):

1.2-jadval.

Jamiyatda o'qituvchi kasbi nufuzini oshirish, ular uchun qulay ijtimoiy sharoitlar yaratish va mehnatini munosib rag'batlantirishning chora-tadbirlari

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Pedagog kadrlar faoliyatini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib qilish	1. Ilg'or o'qituvchilar faoliyatini yoritish bo'yicha media-reja ishlab chiqish.
		2. Media-reja asosida ko'rsatuv, qisqa metrajli roliklar va filmlar yaratish va ularni ommaviy axborot vositalari orqali namoyish etish.
		3. Respublika ta'lim markazi takliflari asosida "Zamonamiz qahramoni" rukni ostida turkum media mahsulotlar yaratish va ularni ommalashtirish.
		4. Ijtimoiy video mahsulotlarni tayyorlash va elektron ommaviy axborot vositalari orqali keng yoritish.
2.	Jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxslarning umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlik	1. Mavjud normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish hamda jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxslarning umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlik lavozimida mehnat faoliyatini amalga oshirishini cheklash bo'yicha xorij tajribasini o'rganish.

	lavozimiga tayinlanishini cheklash	2. Jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxslarning xalq ta'limi tizimida rahbarlik lavozimiga tayinlanishini cheklash bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlarga o'zgartirish kiritish. Bunda, shu jumladan quyidagi shaxslarning umumiy o'rta ta'lim muassasalariga rahbarlik lavozimiga tayinlanishini taqiqlashni nazarda tutish: ilgari o'zining aybli harakatlari sababli mehnat shartnomasi tugatilgan shaxslar; qo'llanilgan jazo chorasidan, sudlanganlik holati tugallanganligidan yoki olib tashlanganligidan hamda o'ziga nisbatan amnistiya yoki afv etish akti qo'llanilganligidan qat'i nazar, qasddan sodir etgan jinoyati uchun ilgari hukm qilingan shaxslar; jinoyat ishlari aybdorligi to'g'risidagi masala hal etilmagan holda tugatilgan jinoyatlarni sodir etgan shaxslar.
3.	Bolaga nisbatan g'ayriqonuniy ishlarni amalga oshirib, javobgarlikka tortilgan shaxslarning umumiy o'rta ta'lim muassasalarida mehnat faoliyatini olib borishini taqiqlash	1. Mavjud normativ-huquqiy hujjatlar va xorij tajribasini tahlil qilish. 2. Bolaga nisbatan g'ayriqonuniy ishlarni amalga oshirib, javobgarlikka tortilgan shaxslarning umumiy o'rta ta'lim muassasalarida mehnat faoliyatini olib borishini taqiqlash bo'yicha Vazirlar Mahkamasiga taklif kiritish.
4.	Xalqaro tan olingan va milliy baholash tizimida berilgan sertifikatlar (ularning kombinatsiyasi) ro'yxatini tasdiqlash	1. Xalqaro tan olingan va milliy baholash tizimida berilgan sertifikatlar (ularning kombinatsiyasi) ro'yxatini hamda har oylik ustama olish uchun ularning eng kam darajasini tasdiqlash bo'yicha qo'shma qaror qabul qilish. 2. Tasdiqlangan qo'shma qarorni rasmiy veb-saytga joylashtirish.
5.	Xalqaro standartlar talablariga javob beradigan milliy baholash tizimida olingan sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga qo'shimcha ustamalar to'lash tizimini joriy etish.	1. Ta'lim sohasida xizmat ko'rsatuvchi vakolatli xalqaro tashkilotlarni jalb qilgan holda pedagog kadrlarning umumta'lim fanlari bo'yicha bilim darajasi va kasbiy mahoratini baholash tizimini ishlab chiqish va ichki normativ hujjat bilan tasdiqlash. 2. Maktab o'qituvchilarining umumta'lim fanlari bo'yicha bilim darajasi va kasbiy mahoratini baholash tizimining xalqaro standartlar talablariga javob berishini sertifikatsiyadan o'tkazish. 3. Xalqaro standartlar talablariga javob beradigan milliy baholash tizimlarida olingan tegishli darajadagi sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga to'lanadigan ustama haq miqdorini oshirish bo'yicha Vazirlar Mahkamasiga taklif kiritish.
6.	Yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash ishlarini takomillashtirish.	1. Yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash ishlarini takomillashtirish, shu jumladan quyidagilar bo'yicha Vazirlar Mahkamasiga takliflar kiritish: umumiy o'rta ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik (keyingi o'rinlarda – ChQBT) fanidan dars berayotgan hamda oliy ta'lim muassasalarining harbiy ta'lim fakultetini tugatgan o'qituvchilarning harbiy unvonlarini oshirish; umumiy o'rta, o'rta maxsus va professional ta'lim muassasalarida ChQBTni tashkillashtirishning yagona tartibini belgilash;

	ta'lim muassasalarining bitiruvchi sinf va kurslarida tahsil olayotgan o'quvchilar bilan harbiy poligonlarda amaliy otish mashg'ulotlarini o'tkazishning aniq mexanizmini belgilash; ChQBT fani doirasida o'quv qurol-aslahalardan foydalanishni o'rgatish; ChQBTga oid hisobot hujjatlarining yagona shakllarini joriy etish; ChQBT fani o'qituvchilarini rag'batlantirish mexanizmini belgilash; o'quvchilarni harbiy qismlarga va harbiy ta'lim muassasalariga ekskursiyaga yuborish; harbiy texnikalar ko'rgazmalarini tashkil etish.
--	---

Iqtidorli yoshlar bilan ishlash, o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish va ularni kasb-hunarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilgan (1.3-jadvalga qarang):

1.3-jadval.

Iqtidorli yoshlar bilan ishlash, o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish va ularni kasb-hunarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Xalqaro fan olimpiadalari bo'yicha milliy terma jamoalarning faoliyatini yanada rivojlantirish va natijadorligini oshirish	1. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilarini xalqaro fan olimpiadalariga tayyorlash jarayonlariga malakali xorijiy mutaxassislarni jalb qilish. 2. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilarini olimpiadalarga tayyorlash uchun maxsus metodik qo'llanmalar va topshiriqlar majmualarini yaratish. 3. Xorijiy mamlakatlarning terma jamoalari bilan hamkorlikda qo'shma yig'inlarni tashkil etish. 4. Milliy terma jamoa a'zolari va kelgusi yil uchun rezervga kiritilgan o'quvchilarni mavsumiy o'quv yig'inlari doirasida xalqaro olimpiadalar metodikasi asosida markazlashgan holda tayyorlab borish amaliyotini joriy qilish.
2.	Ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumiy o'rta ta'lim maktablari faoliyatini takomillashtirish	1. Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumiy o'rta ta'lim maktablarining kadrlar salohiyati, ta'lim sifati ko'rsatkichlari va moddiy-texnika bazasini xatlovdan o'tkazish. 2. Kadrlar salohiyati va moddiy-texnika bazasi yetarli bo'lgan hamda ta'lim samaradorligi bo'yicha yuqori natijalarga erishayotgan ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumiy o'rta ta'lim maktablari ro'yxatini shakllantirish va ularga iqtidorli o'quvchilarni qabul qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasiga taklif kiritish.
3.	O'quvchilar o'rtasida kitobxonlikni yanada ommalashtirish	1. Zamonaviy ko'nikmalar, liderlik, moliya, axborot texnologiyalari, dasturlash, marketing, menejment, motivatsiya, ijtimoiy media marketing (SMM), muvaffaqiyatli shaxslar biografiyasi va psixologiya bo'yicha adabiyotlar ro'yxatini shakllantirish va ularni umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun xarid qilish.

		2. Ushbu adabiyotlar asosida umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'rtasida viktorinalar tashkil etish.
4.	Ijodkor va iqtidorli o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish	1. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari kesimida ijod bilan shug'ullanadigan o'quvchilar ro'yxatini shakllantirish. 2. Madaniyat muassasalariga o'quvchilarning ijodiy ishlarini chop etishni tavsiya qilish. 3. O'quvchilarga ularning ijodiy ishlarini chop etishga ko'maklashish.
5.	"Barkamol avlod" bolalar maktablarida talab yuqori bo'lgan to'garaklarni yo'lga qo'yishda xususiy sektor ulushini oshirish	1. Tajriba-sinov tariqasida viloyatlarda bittadan "Barkamol avlod" bolalar maktablarida quyidagi mexanizm asosida o'quvchilarni maktabdan tashqari mashg'ulotlarga jalb qilish tartibini joriy etish: o'z kasbi ustalari bo'lgan shaxslarga "Barkamol avlod" bolalar maktablaridagi bo'sh xonalar va maydonlarni to'garak tashkil etish uchun bepul asosda taqdim etish; ota-onalar badali miqdorini to'garak rahbari tomonidan erkin belgilash; "Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimida ro'yxatga olingan oilalar farzandlarini (to'garaklarga qatnashadigan o'quvchilar umumiy sonining 20 foizidan ko'p bo'lmagan qismini) bepul o'qitish; to'garaklarni tashkil etish bilan bog'liq kommunal xarajatlarni to'liq Davlat budjeti mablag'lari hisobidan to'lash. Bunda: "Barkamol avlod" bolalar maktabi direktori tomonidan tadbirkorlar uchun to'garaklar faoliyatini boshlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi; tadbirkorlik subyekti berilgan to'garak xonasini jihozlash va ta'mirlash ishlarini o'z zimmasiga oladi.
6.	"Barkamol avlod" bolalar maktablarida "Zamonaviy kasblar" laboratoriyasini tashkil etish	1. Har bir hududda barcha sharoitlarga ega bo'lgan bittadan "Barkamol avlod" bolalar maktablarini aniqlash. 2. "Zamonaviy kasblar" laboratoriyasini tashkil etish uchun zarur bo'lgan uskunalar ro'yxatini shakllantirish. 3. Respublika bo'yicha 14 ta "Barkamol avlod" bolalar maktablarida "Zamonaviy kasblar" laboratoriyasini tashkil etish va to'garak rahbarlarini o'qitish.
7.	O'zbekiston "Yoshlik" jismoniy tarbiya va sport jamiyati faoliyatini takomillashtirish	1. O'zbekiston "Yoshlik" jismoniy tarbiya va sport jamiyati faoliyatini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturini tasdiqlash. Chora-tadbirlar dasturida quyidagilarni nazarda tutish: jamiyatga a'zo bo'lish va badal to'lovini amalga oshirishni raqamlashtirish; umumiy o'rta ta'lim muassasalarida jamiyatga a'zolik guvohnomalarini tantanali ravishda topshirish marosimlarini o'tkazish; sportning kamida 10 ta turidan Xalq ta'limi vazirligi terma jamoasi va zaxirasini shakllantirish, ularning turli xalqaro sport tadbirlarida ishtirokini ta'minlash. 2. Chora-tadbirlar dasturida belgilangan vazifalarni o'z muddatlarida amalga oshirish.
8.	O'quvchilarning qiziqishi va qobiliyatlarini aniqlash	1. Xalq ta'limi tizimida o'quvchilarning qiziqishi va qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha yagona elektron platformani yaratish. Platforma yordamida:

	bo'yicha yagona elektron platforma yaratish hamda har bir 5-11-sinf o'quvchisi uchun elektron Ish daftari"ni joriy etish	o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha diagnostik testlar o'tkazish; o'quvchilarga respublikadagi mavjud professional ta'lim muassasalari hamda ulardagi mavjud yo'nalishlar to'g'risida ma'lumotlar berish. 2. Ekspertlar guruhini shakllantirish (zarur hollarda chet ellik ekspertlarni jalb etish) orqali o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish, ularning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirish, kelajakda o'z kasbini ongli va mustaqil tanlashlariga ko'maklashuvchi elektron "Ishchi daftari"ni ishlab chiqish. 3. Har bir 5-11-sinf o'quvchisi uchun elektron shaxsiy kabinet yaratgan holda "Ish daftari"ni joriy etish.
23.	Maktab o'quvchilarini professional ta'lim muassasalariga jalb etish bo'yicha targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish.	1. O'quvchilarda kasbga bo'lgan qiziqishni yanada oshirish maqsadida "Kasb va yoshlar" ochiq muloqot oyligini tashkil etish va uning doirasida: yirik korxona, tashkilot va ta'lim muassasalarini jalb etish; mehnat yarmarkalarini tashkil etish; o'z faoliyati davomida yuqori natijalarga erishgan kasb egalari bilan uchrashuvlar tashkil etish. 2. Tadbirlarni ommaviy axborot vositalarida keng yoritish.

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim tizimini takomillashtirish va inklyuziv ta'lim jarayonlarini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilgan (1.4-jadvalga qarang):

1.4-jadval.

Iqtidorli yoshlar bilan ishlash, o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish va ularni kasb-hunarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab va maktab-internatlarning pedagog kadrlari va mutaxassislari salohiyatini oshirish	1. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab va maktab-internatlarning pedagog kadrlari va mutaxassislari malakasini oshirish tizimini yaratish. 2. Pedagoglar uchun "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlash" mavzusida seminar-treninglarni muntazam tashkil etish.
2.	Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish masalalari bo'yicha ota-onalar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish	1. Tegishli yo'nalishlar bo'yicha alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning ota-onalari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish. 2. Metodik tavsiyalarni chop etish va ommaviy axborot vositalarida keng targ'ib qilish. 3. Tavsiyalarni alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ota-onalariga yetkazish.
3.	Brayl yozuvidagi bosma nashr (kitob)larni chop etish bozorini rivojlantirish	1. Brayl yozuvidagi kitob (badiiy adabiyot, darslik, o'quv qo'llanma)larni tayyorlash va chop etish bilan bog'liq barcha uskuna va jihozlar, Brayl shriftidan foydalanish uchun mo'ljallangan qog'oz mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasi

		hududiga olib kirishda bojxona to'lovlaridan ozod etish hamda Brayl yozuvidagi kitob (badiiy adabiyot, darslik, o'quv qo'llanma)larni chop etish bilan shug'ullanadigan nashriyotlarga soliq imtiyozlarini taqdim etish masalasi bo'yicha tegishli takliflarni ishlab chiqish uchun ishchi guruh shakllantirish. 2. Tegishli takliflarni ishlab chiqish va Vazirlar Mahkamasiga kiritish. 3. Topshiriqdan kelib chiqib, zarur hollarda me'yoriy-huquqiy hujjat loyihasini ishlab chiqish va Vazirlar Mahkamasiga kiritish.
4.	Respublika o'g'il bolalar hamda qiz bolalar o'quv-tarbiya muassasalarida tarbiyaviy-axloqiy ishlarni takomillashtirish	1. Respublika o'g'il bolalar hamda qiz bolalar o'quv-tarbiya muassasalarida tarbiyalanayotgan o'quvchilarda mehnat ko'nikmalari va mustaqil ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish, ularni kasbga yo'naltirish va bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etish bo'yicha qo'shma chora-tadbirni qabul qilish. Bunda, quyidagilarni nazarda tutish: 9-11-sinf bitiruvchilarini o'rta maxsus, professional va oliy ta'lim muassasalari, "Temurbeklar maktabi", Ichki ishlar vazirligi akademiyasi va Jamoat xavfsizligi universitetiga o'qishga kirishga hamda muddatli harbiy xizmatni o'tashga yo'naltirish; professional yoki oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirmagan 11-sinf bitiruvchilarining tizimdagi tashkilotlarga (Qo'riqlash xizmati, Jamoat tartibini saqlash, kinologiya va boshqalar) ishga joylashishiga ko'maklashish; kasb-hunarni egallash istagida bo'lgan 9-11-sinf bitiruvchilarni "Ishga marhamat" monomarkazlari, kasb-hunarga o'qitish markazlari va mahalla aholisini kasb-hunarga o'qitish maskanlariga yo'naltirish.

Ta'lim tizimini raqamlashtirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilgan (1.5-jadvalga qarang):

1.5-jadval.

Ta'lim tizimini raqamlashtirish bo'yicha chora-tadbirlar

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Ta'limni raqamlashtirish bo'yicha axborot tizimlari hamda elektron ta'lim resurslarini (kontent) yaratish	1. Ta'limga oid o'yinlar orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida interaktiv virtual ta'lim platformalarini (SmartLand, Edumarket va boshqalar) kontent bilan boyitish ishlarini tashkil etish. 2. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun ilmiy-ommabop qisqa metrajli animatsion video roliklarni (Edukids) tayyorlash. 3. O'quvchi-yoshlarga o'zbek tilini o'rgatishga qaratilgan platforma va mobil ilovalar ishlab chiqish. Bunda: o'zbek tilini xalqaro standartlar bo'yicha o'qitish metodikasini ishlab chiqish; o'zbek tilini yozish, o'qish, eshitish va gapirish yo'nalishlari bo'yicha o'rgatishga mo'ljallangan mobil ilova ishlab chiqish hamda uni doimiy ravishda kontent va test savollari bilan boyitish.
29.	O'quvchilarni "Bir million dasturchi"	1. Informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchilarini "Bir million dasturchi" loyihasi doirasida trener sifatida tayyorlash.

	loyihasiga keng jalb qilish etish orqali ularni zamonaviy kasblarga yo'naltirish	2. Trenerlar yordamida o'quvchilarni loyihaga keng jalb etish. 3. Munosib faoliyat olib borgan o'qituvchilarni rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yish.
30.	Umumiy o'rta ta'lim muassasalari hududining xavfsizligini ta'minlash, o'quvchilar davomatini doimiy ravishda monitoring qilish maqsadida "Xavfsiz maktab" tizimini joriy qilish	1. Umumiy o'rta ta'lim muassasalariga "Xavfsiz maktab" loyihasi doirasida nazorat kameralari va biometrik identifikatsiyatizimlarini o'rnatish bilan bog'liq moliyalashtirish manbalarini aniqlash. 2. "Xavfsiz maktab" loyihasini kamida 130 ta umumiy o'rta ta'lim muassasasida joriy etish. 3. "Xavfsiz maktab" loyihasini bosqichma-bosqich barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarida joriy etish.
31.	Xalq ta'limi tizimida Yagona boshqaruv dasturiy majmuasini (keyingi o'rinlarda — Yagona dasturiy majmua) bosqichma-bosqich joriy etish	1. Yagona dasturiy majmuani ishga tushirish. 2. Manfaatdor vazirlik va idoralarning axborot tizimlari va ma'lumotlar bazalarida shakllangan quyidagi ma'lumotlarni real vaqt rejimida "Elektron hukumat" tizimining idoralararo integratsiya platformasi orqali doimiy ravishda Yagona dasturiy majmuaga taqdim etish: 2.1. O'quvchilarning tug'ilganligi haqidagi ma'lumotlar; 2.2. O'qituvchi va xodimlarning mehnat faoliyati haqidagi ma'lumotlar; 2.3. Oliy va professional ta'lim muassasalarida o'qiganlik haqidagi ma'lumotlar; 2.4. O'qituvchilarga berilgan malaka toifa sertifikatlari haqidagi ma'lumotlar; 2.5. O'qituvchilarga chet tili fani bo'yicha berilgan sertifikatlar haqidagi ma'lumotlar. 3. Bosqichma-bosqich ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlarni hisoblash modulini ishga tushirish va uni Moliya vazirligi axborot tizimlari bilan integratsiya qilish. 4. O'qituvchilar shaxsiy kabineti modulini ishlab chiqish va unda: oliy va professional ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarini; malaka toifalarini; xalqaro tan olingan va milliy sertifikatlarini; birlashtirilgan sinflar va dars soatlarini; oylik ish haqi va boshqa ma'lumotlarni ko'rish imkonini yaratish.
32.	Xalq ta'limi sohasida davlat xizmatlarini ko'rsatish tarmog'ini kengaytirish	1. Umumiy o'rta ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlar dublikatini berish bo'yicha davlat xizmatlarini joriy etish. 2. Bolalarni davlat umumiy o'rta ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish hamda o'quvchilarni bir umumiy o'rta ta'lim muassasasidan boshqasiga o'tkazish bo'yicha davlat xizmatlari ko'lamini kengaytirish. 3. Chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar farzandlarini O'zbekiston Respublikasining umumiy o'rta ta'lim muassasalariga qabul qilish bo'yicha davlat xizmatini joriy etish. 4. Eksternat tartibida imtihonlar olish bo'yicha davlat xizmatini joriy etish.
33.	Umumiy o'rta ta'lim muassasalari bitiruvchilari uchun	1. "Elektron shahodatnoma" axborot tizimining texnik topshiriqlarini ishlab chiqish va tasdiqlash. 2. "Elektron shahodatnoma" axborot tizimini yaratish.

	“Elektron shahodatnoma” axborot tizimini joriy etish	3. “Elektron shahodatnoma” axborot tizimini tajriba-sinovdan o‘tkazish.
		4. “Elektron shahodatnoma” axborot tizimini barcha umumiy o‘rta ta’lim muassasalari faoliyatida joriy etish.

Umumiy o‘rta ta’lim muassasalari moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va ularning infratuzilmasini yaxshilash bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilgan (1.6-jadvalga qarang):

1.6-jadval.

Umumiy o‘rta ta’lim muassasalari moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va ularning infratuzilmasini yaxshilash bo‘yicha chora-tadbirlar

T/r	Chora-tadbirlar	Amalga oshirish mexanizmi
1.	Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarini birlamchi sport anjomlari bilan ta’minlash	1. Har yili umumiy o‘rta ta’lim muassasalarini birlamchi sport anjomlari bilan ta’minlash va jihozlashning manzilli dasturini ishlab chiqish. 2. Manzilli dasturga asosan talab etiladigan mablag‘larni ajratish, sport anjomlari xarid qilish va umumiy o‘rta ta’lim muassasalariga yetkazish.
2.	Umumiy o‘rta ta’lim muassasalaridagi chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani xonalarining moddiy-texnika bazasini kuchaytirish va o‘quv maydonlari holatini yaxshilash	1. Mavjud chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani xonalari va o‘quv maydonlarini xatlovdan o‘tkazish. 2. O‘tkazilgan xatlovlar natijasida aniqlangan moddiy-texnika bazasi va holati yaxshi bo‘lmagan chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani xonalari va o‘quv maydonlarini bosqichma-bosqich jihozlash.
3.	Xalq ta’limi vazirligi tasarrufidagi muassasalarda mavjud foydalanilmayotgan avariya holatidagi bino va inshootlarni buzish hamda atrofni obodonlashtirish	1. Xalq ta’limi vazirligi, Davlat aktivlarini boshqarish agentligi, Qurilish vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va mahalliy davlat hokimiyati organlari vakillaridan iborat ishchi guruh tuzish. 2. Ishchi guruh tomonidan Xalq ta’limi tasarrufidagi muassasalarda mavjud foydalanilmayotgan avariya holatidagi bino va inshootlarni xatlovdan o‘tkazish hamda xatlov natijalari asosida manzilli ro‘yxatni shakllantirish. 3. Manzilli ro‘yxatga kiritilgan bino va inshootlarni belgilangan tartibda buzish hamda atrofni obodonlashtirish.
4.	Xalq ta’limi vazirligi tizimidagi sog‘lomlashtirish oromgohlari moddiy-texnika bazasini yaxshilash	1. Sog‘lomlashtirish oromgohlarini xatlovdan o‘tkazish. 2. Xatlov natijalaridan kelib chiqib oromgohlar moddiy-texnika bazasini yaxshilash bo‘yicha Vazirlar Mahkamasiga taklif kiritish.
5.	“Bolalar kutubxonalari” va umumiy o‘rta ta’lim muassasalari kutubxonalari “Elektron kutubxona” tizimiga ulash	1. “Elektron kutubxona” tizimiga ulanadigan “Bolalar kutubxonalari” va umumiy o‘rta ta’lim muassasalari kutubxonalarining reja-jadvalini tasdiqlash. 2. Reja-jadval asosida “Bolalar kutubxonalari” va umumta’lim muassasalari kutubxonalari “Elektron kutubxona” tizimiga ulash uchun bosqichma-bosqich jihozlash.

		3. “Bolalar kutubxonalari” va umumiy oʻrta taʼlim muassasalari kutubxonalari xodimlarida “Kutubxona kitob fondi va kitobxonlar roʻyxatini yuritish” elektron platformasidan foydalanish koʻnikmasini shakllantirish boʻyicha qisqa muddatli oʻquvlarni tashkil etish.
6.	Umumiy oʻrta taʼlim muassasalarini davriy bosma nashrlar bilan taʼminlash	Umumiy oʻrta taʼlim muassasalarini faqat xalq taʼlimi yoʻnalishidagi davriy bosma nashrlar, xususan, “Maʼrifat”, “Uchitel Uzbekistana”, “Tong yulduzi”, “Klass!” gazetalari, “Xalq taʼlimi”, “Til va adabiyot taʼlimi”, “Boshlangʻich taʼlim”, “Gʻuncha”, “Gulxan” jurnallariga obuna qilish

§ 1.2. TARAQQIYOT STRATEGIYASINING ADOLATLI IJTIMOIIY SIYOSAT YURITISH, INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH YOʻNALISHI

Reja:

1.1. Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yoʻnalishi maqsadlari.

1.2. Maktabgacha taʼlim tizimida taʼlim sifatini yangi bosqichga olib chiqish masalalari.

1.3. Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish masalalari.

1.4. Kasbiy taʼlim bilan tizimli ravishda shugʻullanish masalalari.

1.5. Oliy taʼlim sifatini oshirish muammolari.

Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yoʻnalishi maqsadlari

Mamlakatimizni 2017-2021 yillarda rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha Harakatlar strategiyasi doirasida oʻtgan davr mobaynida davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh etishga qaratilgan 300 ga yaqin qonun, 4 mingdan ziyod Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari qabul qilindi. Shuningdek, inson huquqlarini taʼminlash, davlat organlarining hisobdorligi va ochiqqligini kuchaytirish hamda fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalarining roli, aholi va jamoat birlashmalarining siyosiy faolligini oshirish boʻyicha tizimli ishlar amalga oshirildi.

Milliy iqtisodiyotni isloh qilish borasida tashqi savdo, soliq va moliya siyosatini liberallashtirish, tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash va xususiy mulk daxlsizligini kafolatlash, qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlashni tashkil etish hamda hududlarni jadal rivojlantirishni taʼminlash boʻyicha taʼsirchan choralar koʻrildi.

Fuqarolarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilanib, aholini yangi ish o'rinlari va kafolatli daromad manbai, malakali tibbiy va ta'lim xizmatlari, munosib yashash sharoitlari bilan ta'minlash sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi.

So'nggi besh yillik islohotlarning natijasida mamlakatimizda Yangi O'zbekistonni barpo etishning zarur siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-ma'rifiy asoslari yaratildi. Jahon miqyosidagi murakkab jarayonlarni va mamlakatimiz bosib o'tgan taraqqiyot natijalarini chuqur tahlil qilgan holda keyingi yillarda «Inson qadri uchun» tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash maqsadida keng jamoatchilik muhokamasi natijasida «Harakatlar strategiyasidan - Taraqqiyot strategiyasi sari» tamoyiliga asosan ishlab chiqilgan quyidagi yettita ustuvor yo'nalishdan iborat 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot qabul qilindi [8].

Taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishida 37-51-maqsadlarida belgilangan (1.7-jadvalga qarang):

1.7-jadval.

Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishi maqsadlari

Maqsad	Maqsad nomi
37-maqsad	Har bir fuqaroga davlat hisobidan aniq kasb-hunarga o'qish imkoniyatini yaratish. Kasbga o'qitish ko'lamini 2 baravar oshirib, jami 1 million nafar ishsiz fuqaroni kasb-hunarlarga o'qitish va bu jarayonda nodavlat ta'lim muassasalarining ishtirokini 30 foizga yetkazish
38-maqsad	Maktabgacha ta'limdagi qamrov darajasini hozirgi 67 foizdan kamida 80 foizga yetkazish
39-maqsad	Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish
40-maqsad	Maktabgacha ta'lim tizimida byudjet mablag'larining maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlash
41-maqsad	Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish orqali xalq ta'limi tizimida qo'shimcha 1,2 million o'quvchi o'rni yaratish
42-maqsad	2026 yilga qadar o'quv dasturlari va darsliklarni ilg'or xorijiy tajriba asosida to'la qayta ko'rib chiqib, amalda joriy etish
43-maqsad	Malakali o'qituvchilarning oylik maoshlarini bosqichma-bosqich 1 000 AQSH dollari ekvivalentiga yetkazish

44-maqсад	Maktablarda ta'lim sifatini oshirish, pedagog-kadrlarning bilimi va malakasini xalqaro darajaga olib chiqish
45-maqсад	Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida boshlang'ich sinf o'quvchilarini bosqichma-bosqich bepul ovqat bilan ta'minlash
46-maqсад	Oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta'lim sifatini oshirish
47-maqсад	2026 yilga qadar 10 ta salohiyatli oliy ta'lim muassasasini QS va TNE xalqaro reytinglariga kirishga maqsadli tayyorlash
48-maqсад	Qariyb 100 ming o'rinli talabalar turar joylarini barpo etish
49-maqсад	2026 yilgacha nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari sonini kamida 50 taga yetkazish
50-maqсад	«El-yurt umidi» jamg'armasi orqali erkin va ijodiy fikrlaydigan yoshlarni nufuzli xorijiy oliygohlarga o'qishga yuborish ko'lamini 2 baravarga oshirish, bunda yoshlarning 50 foizini texnik, aniq fanlar va IT sohalariga o'qitish
51-maqсад	Iqtisodiyotga innovatsiyalarni keng joriy qilish, sanoat korxonalari va ilm-fan muassasalarining kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish

Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish masalalari

Taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishidagi 38-40-maqсадlarida maktabgacha ta'lim masalalari belgilangan (1.8-jadvalga qarang):

1.8-jadval.

Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish maqsadlari

38-40-maqсадlar	38-40-maqсадlarning vazifalari
Maktabgacha ta'limdagi qamrov darajasini hozirgi 67 foizdan kamida 80 foizga yetkazish	2022/2023 yillarda 6 yoshli bolalarni maktabgacha tayyorlov tizimi bilan qamrab olish darajasini 90 foizga, 2024/2025 o'quv yili yakuniga qadar 100 foizga yetkazish. Maktabgacha ta'lim tizimiga xususiy sektor mablag'larini jalb qilish orqali 7 mingdan ziyod yangi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish
Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish	Bog'cha xodimlarining professional tayyorgarligi va mahoratini oshirib borishning takomillashtirilgan tizimini joriy etish. 2022-2026 yillarda 160 mingdan ziyod pedagog kadrlarning malakasini oshirish. Maktabgacha ta'lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asoslangan yondashuvlar asosida takomillashtirish.
Maktabgacha ta'lim tizimida byudjet mablag'larining maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlash	Maktabgacha ta'lim tizimida moliyaviy jarayonlarning shaffof tarzda amalga oshirilishi uchun zarur sharoitlarni yaratish

Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish masalalari

Taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishidagi 41-45-maqсадlarida maktablarni rivojlantirish masalalari belgilangan (1.9-jadvalga qarang):

Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish maqsadlari

41-45-maqsadlar	41-45-maqsadlarning vazifalari
Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish orqali xalq ta'limi tizimida qo'shimcha 1,2 million o'quvchi o'rni yaratish	Yangi maktablar qurish, xususiyl maktablarni ko'paytirish, ta'lim sifatini oshirishni nazarda tutuvchi milliy dasturni ishlab chiqish va amalga oshirish. O'quv o'rinlari sonini 2026 yil yakuniga qadar 6,4 milliongacha yetkazish. Nodavlat ta'lim xizmatlari ko'rsatuvchi tashkilotlarga sharoit va imkoniyatlarni kengaytirish orqali ularning ulushini 2026 yilda 8 foizga, shu jumladan 2022 yilda 3 foizga oshirish. 2022-2026 yillarda 217 ta «Barkamol avlod» bolalar maktabini rivojlantirish bo'yicha dasturni amalga oshirish. Yoshlarni san'at dunyosiga oshno etish, kompyuter va IT texnologiyalari sohasida bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari uchun zarur jihozlar bilan ta'minlangan 100 mingdan ortiq bepul to'garaklar faoliyatini yo'lga qo'yish. Chekka hududlarda maktab hamda maktabgacha ta'lim muassasalarigacha transport qatnovini yo'lga qo'yish.
2026 yilga qadar o'quv dasturlari va darsliklarni ilg'or xorijiy tajriba asosida to'la qayta ko'rib chiqib, amalda joriy etish	Milliy o'quv dasturiga asosan 2026 yilga qadar 699 nomdagi, shu jumladan 2022 yilda 296 nomdagi yangi darsliklar, mashq daftarlari, o'qituvchi metodika kitoblari hamda mobil ilovalarni yaratish. Milliy o'quv dasturi bo'yicha yangi metodikalarga o'qituvchilarni o'qitish maqsadida Elektron malaka oshirish platformasi uchun 2026 yilga qadar jami 769 ta videodars yaratish. Umumta'lim maktablarda darslik va o'quv-metodik majmualarni tajriba-sinovdan hamda chet ellik mutaxassislar ishtirokida ekspertizadan o'tkazish tizimini joriy etish
Malakali o'qituvchilarning oylik maoshlarini bosqichma-bosqich 1 000 AQSH dollari ekvivalentiga yetkazish	Iqtidorli o'qituvchilarning ish haqlarini malaka toifasiga qarab tabaqalashtirilgan holda oshirib borish. O'qituvchilarga malaka toifalarini berish tartibini tubdan qayta ko'rib chiqish hamda malakani baholash metodikasi asosida adolatli va shaffof tizimni joriy etish.
Maktablarda ta'lim sifatini oshirish, pedagog-kadrlarning bilimi va malakasini xalqaro darajaga olib chiqish	Maktabda faoliyat olib borishi uchun har bir fan bo'yicha mahalliy yoki xalqaro sertifikat siya talablarini belgilash. Toifaga ega bo'lmagan maktab o'qituvchilarining bilim va ko'nikmalarini diagnostikadan o'tkazish. Umumta'lim maktablarini, ayniqsa, chekka hududlardagi ta'lim maskanlarini oliy ma'lumotli pedagog kadrlar bilan to'ldirish ishlarini davom ettirish. Maktablarda direktor va uning o'rinbosarlarini tayinlash tizimini maktab o'qituvchilari va ota-onalarning ishtiroki ta'minlanishini nazarda tutgan holda yanada takomillashtirish. Xalq ta'limi tizimi tuman bo'linmalari faoliyatini to'liq raqamlashtirish hisobiga optimallashtirish.
Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida boshlang'ich sinf o'quvchilarini	Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida tajriba-sinov tariqasida boshlang'ich sinf (1-4-sinf) o'quvchilarini bepul ovqat bilan ta'minlash tizimini joriy etish.

bosqichma-bosqich bepul ovqat bilan ta'minlash	Tajriba-sinov natijalariga ko'ra boshlang'ich sinf (1-4-sinf) o'quvchilarini bepul ovqat bilan ta'minlash tizimini kengaytirish masalasini ko'rib chiqish.
--	--

Kasbiy ta'lim bilan tizimli ravishda shug'ullanish masalalari

37-maqsadda har bir fuqaroga davlat hisobidan aniq kasb-hunarga o'qish imkoniyatini yaratish. Kasbga o'qitish ko'lamini 2 baravar oshirib, jami 1 million nafar ishsiz fuqaroni kasb-hunarlariga o'qitish va bu jarayonda nodavlat ta'lim muassasalarining ishtirokini 30 foizga yetkazish berilgan. Quyidagilar:

kasbiy ta'lim bilan tizimli ravishda shug'ullanish masalalarini to'liq ravishda Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi ixtiyoriga o'tkazish;

kasbga o'qitish ko'lamini 2 baravarga oshirish, jami 1 million nafar ishsiz fuqarolarni kasb-hunarga o'qitish;

umumta'lim maktablarining kasb o'rganish istagidagi bitiruvchilarini davlat tomonidan kamida bir kasbni egallashiga ko'maklashuvchi tizimni joriy etish.

Oliy ta'lim sifatini oshirish muammolari

Taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo'nalishidagi 46-51-maqsadlarida oliy ta'lim sifatini oshirish masalalari belgilangan (1.10-jadvalga qarang):

1.10-jadval.

Oliy ta'lim sifatini oshirish maqsadlari

46-51-maqsadlar	46-51-maqsadlarning vazifalari
Oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta'lim sifatini oshirish	Kadrlar buyurtmachilari takliflari asosida qabul parametrlarini 2022 yilda oshirish. 2022 yilda yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 38 foizga yetkazish. To'lov-kontrakt asosida o'qishga qabul qilish parametrlarini oliy ta'lim muassasalari tomonidan mustaqil belgilash tartibini joriy etish. 2026 yilda qabul ko'rsatkichini kamida 250 mingga yetkazish. Davlat oliy ta'lim muassasalariga akademik va moliyaviy mustaqillik berish, shu jumladan ular tomonidan mehnatga haq to'lash, xodimlar soni, to'lov-kontrakt miqdori va ta'lim shaklini mustaqil belgilash amaliyotini yo'lga qo'yish. Davlat oliy ta'lim muassasalarining tegishli huquq va vakolatlarini aniq belgilash.
2026 yilga qadar 10 ta salohiyatli oliy ta'lim muassasasini QS va TNE xalqaro reytinglariga kirishga maqsadli tayyorlash	Oliy ta'lim muassasalarining QS va TNE xalqaro reytinglariga kirishi uchun maqsadli dasturni ishlab chiqish. 10 ta salohiyatli oliy ta'lim muassasasini tanlash.

	Salohiyati va o'ziga xos xususiyatidan kelib chiqib, xalqaro reytinglarga kiritish bo'yicha 5 yilga mo'ljallangan maqsadli dasturlarni ishlab chiqish va tasdiqlash.
Qariyb 100 ming o'rinli talabalar turar joylarini barpo etish	Talabalar turar joylarini davlat-xususiy sheriklik asosida barpo etishda loyihalarni moliyalashtirishning maqbul usullarini yo'lga qo'yish. 2022 yilda 18 800 o'rinli 47 ta talabalar turar joylarini barpo etish. 2026 yilga qadar 72 400 o'rinli 181 ta talabalar turar joylarini barpo etish natijasida talabalarni yotoqxonaga bilan ta'minlash darajasini 60 foizdan oshirish.
2026 yilgacha nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari sonini kamida 50 taga yetkazish	2022 yilda Navoiy, Samarqand, Surxondaryo, Qashqadaryo viloyatlari va Toshkent shahrida kamida 1 tadan nodavlat oliy ta'lim tashkilotini tashkil etish orqali ularning jami sonini 34 taga yetkazish. Qoraqalpog'iston Respublikasida 5 ta nufuzli mahalliy va xorijiy oliygohlarning filiallarini hamda Toshkent viloyatida 5 ming nafar talabaga mo'ljallangan Nurafshon davlat universitetini tashkil etish. Andijon viloyatida 4 ta xususiy oliygoh tashkil etish. Natijada hududdagi yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrovini 23 foizdan 50 foizga yetkazish. Namanganda kelgusi 5 yilda 7 ta oliygoh tashkil etib, jami oliy o'quv yurtlari soni 10 taga yetkazish. Samarqand shahrida 20 ming nafar talabaga mo'ljallangan «Yoshlar shaharchasi»ni barpo etib, unda kamida 4 ta xorijiy universitetning filial va kampuslarini joylashtirish. Xorijiy davlatlarning yetakchi texnika universiteti bilan birgalikda Samarqand texnologiya universitetini tashkil etish. Urganch davlat universiteti qoshida Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi xalqaro matematika markazi va jamg'armasini, O'zbekiston davlat xoreografiya akademiasining Urganch filiali va uning qoshida Urganch boshlang'ich raqs san'ati maktab-internatini tashkil etish. 2026 yilga qadar respublika hududlarida kamida 1 tadan nodavlat oliy ta'lim tashkilotlarini tashkil etish orqali ularning sonini 50 taga yetkazish.
«El-yurt umidi» jamg'armasi orqali erkin va ijodiy fikrlaydigan yoshlarni nufuzli xorijiy oliygohlarga o'qishga yuborish ko'lamini 2 baravarga oshirish, bunda yoshlarning 50 foizini texnik, aniq fanlar va IT sohalariga o'qitish	Xorijiy davlatlarning eng nufuzli universitetlarida bakalavriat, magistratura va doktoranturada ta'lim olish uchun ochiq saralash tanlovlarini o'tkazish. Xorijiy oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat, magistratura va doktorantura ta'lim dasturlarida qatnashish maqsadida Jamg'arma tomonidan ochiq tanlov e'lon qilish va o'tkazish.
Iqtisodiyotga innovatsiyalarni keng joriy qilish, sanoat korxonalari va ilm-fan muassasalarining kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish	Innovasion hududga aylantirilayotgan tumanlarda mavjud analoglaridan 50 foizgacha arzonlashtirilgan va sifatli, xom ashyo narxiga nisbatan 2-3 baravar yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan innovasion mahsulotlar ishlab chiqarish texnologiyalarini o'zlashtirish, shu jumladan umumiy qiymati 165,9 milliard so'mlik jami 195 ta loyihani amalga oshirish.

	Oliy ta'limdan keyingi ta'lim institutlarida to'lov-grant asosida o'qishni tashkil etish.
--	---

§ 1.3. ILM-FAN, ILMIY VA INNOVATSION FAOLIYAT, OLIY TA'LIM TIZIMINING JORIY HOLATIDAGI ISLOHOTLAR

Reja:

1. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi.

2. Ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasining asosiy yo'nalishlari.

3. Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.

4. Innovatsion faoliyatni amalga oshirish.

1.11-jadval.

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi

Boblar	Bob nomlari	Modda va paragraf
O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish KONSEPSIYASI (2019 yil 8 oktabr, PF-5847-son) [5]		
1-bob.	Umumiy qoidalar	
2-bob.	Oliy ta'lim tizimining joriy holati va mavjud muammolar	
3-bob.	Oliy ta'lim tizimini rivojlantirishning 3 ta strategik maqsadlari va 9 ta ustuvor yo'nalishlari	
1-§.	Oliy ta'lim bilan qamrovni kengaytirish, oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish	
2-§.	Ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish	
3-§.	Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlari natijadorligini oshirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish	
4-§.	Ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy ishlar ta'sirchanligini oshirish	
5-§.	Yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash jarayoniga kadrlar buyurtmachilarini faol jalb etish	
6-§.	Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligi va barqarorligini ta'minlash, moddiy-texnik ta'minotini mustahkamlash	
7-§.	Oliy ta'lim muassasalarini tizimli rivojlantirish va boshqaruv faoliyatini takomillashtirish	
8-§.	Korrupsiyaga qarshi kurashish va shaffoflikni ta'minlashning ta'sirchan mexanizmlarini joriy etish	
9-§.	Oliy ta'lim tizimining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xalqaro miqyosda tanilishi va raqobatbardoshligini ta'minlash	
4-bob.	Konsepsiyani amalga oshirishdan kutilayotgan natijalar	

Ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasining asosiy yo'nalishlari

Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida Qonunning 4-moddasida ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasining asosiy yo'nalishlari belgilangan [3]:

ilm-fan va ilmiy faoliyatni rivojlantirish orqali milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi hamda samaradorligiga erishish;

ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilash va resurslarni maqsadli yo‘naltirish;

davlat ilmiy dasturlarini ishlab chiqish, asoslantirilgan tashabbus va loyihalarni qo‘llab-quvvatlash;

ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasida davlat-xususiy sheriklikni qo‘llab-quvvatlash;

ilm-fanga intilish va uning jozibadorlik muhitini shakllantirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga jalb etish, yosh iste’dod egalarini tayyorlab borish;

intellektual mulk obyektlariga bo‘lgan huquqlarni muhofaza qilish;

ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasini moliyalashtirishni oqilona oshirib borish;

ilm-fan, ta’lim va ishlab chiqarishning uzviy bog‘liqligini ta’minlash hamda undan manfaatdorlikni oshirish;

ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasining axborot makoni bilan uzviy bog‘liqligini ta’minlash;

ilm-fan va ilmiy faoliyat sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirishdan iboratdir (1.12-jadvalga qarang):

1.12-jadval.

Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi

ILM-FANNI 2030 YILGACHA RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASINI TASDIQLASH TO‘G‘RISIDA (2020 yil 29 oktabrdagi PF-6097-son) [3]		
1-bob.	Umumiy qoidalar	
2-bob.	Ilm-fanni rivojlantirish zarurati, uning joriy holati va mavjud muammolar	
3-bob.	Ilm-fanni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari	
	birinchisi, ilm-fan sohasida boshqaruv tizimini takomillashtirish; ikkinchisi, ilm-fan va ilmiy faoliyatni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish hamda moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash; uchinchisi, yuqori malakali ilmiy va muhandis kadrlar tayyorlash hamda ularni ilmiy faoliyatga yo‘naltirish; to‘rtinchisi, ilm-fanni rivojlantirishning zamonaviy infratuzilmasini yaratish; beshinchisi, ilm-fan taraqqiyotiga ko‘maklashadigan zamonaviy axborot muhitini shakllantirish	
4-bob.	Ilm-fanni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlarini amalga oshirish mexanizmlari	5 ta paragraf
5-bob.	Konsepsiyani amalga oshirishdan kutilayotgan natijalar	

Innovatsion faoliyatni amalga oshirish

Boblar	Bob nomlari	Modda va paragraf
INNOVATSION FAOLIYAT TO'G'RISIDA (2020 yil 24 iyul, O'RQ-630-son) [4]		
1-bob.	Umumiy qoidalar	1-4 moddalar
1-modda	Ushbu Qonunning maqsadi innovatsion faoliyat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat	
2-modda	Innovatsion faoliyat to'g'risidagi qonun hujjatlari	
3-modda	Asosiy tushunchalar	
4-modda	Innovatsion faoliyatning asosiy prinsiplari	
2-bob.	Innovatsion faoliyatni davlat tomonidan tartibga solish	5-14 moddalar
5-modda	Innovatsion faoliyat sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari	
6-modda	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining innovatsion faoliyat sohasidagi vakolatlari	
7-modda	Innovatsion faoliyat sohasidagi vakolatli davlat organining vakolatlari	
8-modda	Davlat boshqaruvi organlarining innovatsion faoliyat sohasidagi vakolatlari	
9-modda	Mahalliy davlat hokimiyati organlarining innovatsion faoliyat sohasidagi vakolatlari	
10-modda	Innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish	
11-modda	Innovatsion rivojlantirish strategiyalari	
12-modda	Innovatsiyalarni yaratishga doir davlat buyurtmasini shakllantirish	
13-modda	Innovatsion loyihalarning texnik va ilmiy ekspertizalari	
14-modda	Innovatsion faoliyat sohasida kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga ko'maklashish	
3-bob.	Innovatsion faoliyatni amalga oshirish	15-24 moddalar
15-modda	Innovatsion faoliyat subyektlari	
16-modda	Innovatsion faoliyat subyektlarining huquqlari	
17-modda	Innovatsion faoliyat subyektlarining majburiyatlari	
18-modda	Innovatsiyalarning turlari	
19-modda	Innovatsion faoliyatning amalga oshmaslik xavflari, uni baholash va kamaytirish usullari	
20-modda	Texnologiyalar transferining ustuvor yo'nalishlari va usullari	
21-modda	Texnologiyalar transferi mexanizmlari	
22-modda	Texnologiyalar transferini amalga oshirish cheklavlari	
23-modda	Texnologiyalar transferi uchun shartnoma tuzish va ro'yxatdan o'tkazish	
24-modda	Yangi ishlanmalarni tijoratlashtirish	
4-bob.	Innovatsion infratuzilma	25-30 moddalar
25-modda	Innovatsion infratuzilmaning subyektlari	
26-modda	Innovatsion texnologik park	
27-modda	Texnologiyalar transferi markazi	
28-modda	Innovatsion klaster	
29-modda	Venchur tashkilotlar, fondlar, shirkatlar	
30-modda	Innovatsiya markazi	

5-bob.	Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish	31-33 moddalar
31-modda	Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish manbalari	
32-modda	Innovatsion rivojlanishni va novatorlik g'oyalarini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	
33-modda	Innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash jamg'armalari	
6-bob.	Yakunlovchi qoidalar	34-39 moddalar
34-modda	Innovatsion faoliyat sohasidagi xalqaro hamkorlik	
35-modda	Nizolarni hal etish	
36-modda	Innovatsion faoliyat to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik	
37-modda	Ushbu Qonunning ijrosini, yetkazilishini, mohiyati va ahamiyati tushuntirilishini ta'minlash	
38-modda	Qonun hujjatlarini ushbu Qonunga muvofiqlashtirish	
39-modda	Ushbu Qonunning kuchga kirishi	

§ 1.4. TA'LIM TIZIMI VA UNING TURLARI

Reja:

- 1.1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ta'lim masalalari.
- 1.2. Ta'lim tizimi.
- 1.3. Ta'lim muassasalarining reytingi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ta'lim masalalari

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50-moddasida har kim ta'lim olish huquqiga berilgan [1]. Davlat uzluksiz ta'lim tizimi, uning har xil turlari va shakllari, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari rivojlanishini ta'minlaydi. Davlat maktabgacha ta'lim va tarbiyani rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratadi. Davlat bepul umumiy o'rta ta'lim va boshlang'ich professional ta'lim olishni kafolatlaydi. Umumiy o'rta ta'lim majburiydir. Maktabgacha ta'lim va tarbiya, umumiy o'rta ta'lim davlat nazoratidadir. Ta'lim tashkilotlarida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim va tarbiya ta'minlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 51-moddasida fuqarolar davlat ta'lim tashkilotlarida tanlov asosida davlat hisobidan oliy ma'lumot olishga haqli ekanligi yoritilgan [1]. Oliy ta'lim tashkilotlari qonunga muvofiq akademik erkinlik, o'zini o'zi boshqarish, tadqiqotlar o'tkazish va o'qitish erkinligi huquqiga ega.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 52-moddasida O'zbekiston Respublikasida o'qituvchining mehnati jamiyat va davlatni rivojlantirish, sog'lom, barkamol avlodni shakllantirish hamda tarbiyalash, xalqning ma'naviy va madaniy

salohiyatini saqlash hamda boyitishning asosi sifatida e'tirof etiladi [1]. Davlat o'qituvchilarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, ularning ijtimoiy va moddiy farovonligi, kasbiy jihatdan o'sishi to'g'risida g'amxo'rlik qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 53-moddasida har kimga ilmiy, texnikaviy va badiiy ijod erkinligi, madaniyat yutuqlaridan foydalanish huquqi kafolatlanadi [1]. Intellektual mulk qonun bilan muhofaza qilinadi. Davlat jamiyatning madaniy, ilmiy va texnikaviy rivojlanishi haqida g'amxo'rlik qiladi.

UWC (United World Colleges) – global harakat bo'lib, ta'limni odamlar, xalqlar va madaniyatlarni tinch va barqaror kelajak yo'lida birlashtira oladigan kuchga aylantiradi [18]. UWC harakatining negizini – ta'lim turli madaniyatlarga mansub yoshlarni umumiy qarashlari va insonparvarligiga asosan, shuningdek shaxsiy namunasi va mardona yetakchilik xususiyati bilan ijobiy ijtimoiy o'zgarishlar qilishga intilishiga asosan birlashtira olishiga ishonch tashkil qiladi. Mazkur harakat vakillari uchun quyidagi qadriyatlar mushtarakdir [18]:

turli xalqlar va madaniyat vakillari o'rtasidagi o'zaro tushunish;
xilma-xillik tantanasi;
shaxsiy mas'uliyat va har bir kishining intizomlilik;
atrofdagilarga nisbatan mas'uliyat va o'zaro hurmat-izzat;
rahmdillik va jamiyatga xizmat qilish;
atrof-muhit haqida g'amxo'rlik;
ideallarga sadoqat;
salmoqli natijalarga intilish;
faoliyat va shaxsiy ibrat [18].

Ta'lim tizimi

Bugungi kunda mamlakatimizda har bir sohada keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. O'z navbatida, mazkur islohotlarning salmoqli qismini ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar tashkil etmoqda. So'nggi yillarda ta'lim sohasining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, ta'lim tizimidagi islohotlar va amaliy chora-tadbirlar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tashkil etilmoqda:

- 1) maktabgacha ta'lim sohasida;
- 2) umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim;
- 3) oliy ta'lim;
- 4) oliy ta'limdan keyingi ta'lim;
- 5) kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish;
- 6) maktabdan tashqari ta'lim.

Har bir model o'sha mamlakatning tabiiy-geografik, iqtisodiy shart-sharoitlari, ishlab chiqarish omillari va resurslari, iqtisodiyotning tarkibiy tuzilishi, va albatta, mamlakat axolisining mentaliteti, tarixiy va madaniy qadriyatlari, urf-odatlar, an'analar, siyosiy tuzum hamda ijtimoiy tarkibidan kelib chiqadi.

Qanday model haqida gap bormasin, asosiy maqsad samarali iqtisodiyotni barpo etish va uning asosida xalq turmush farovonligini oshirishdan iborat. Model yo'l, yo'nalish eng avvalo mavjud tabiiy, ishlab chiqirish, nisbiy afzallik (ustunlik) va buyuk aql-zakovatning amaldagi ifodasidir [17].

“O'zbek modeli” tushunchasining hayotga kirib kelganiga 25 yildan oshdi. O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov “O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li” asarida o'zbek modelining mohiyati va shakl shamoyillari hamda tamoyillarini belgilab bergan edi. O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyot modeli o'z xalqining tarixiy tajribasi, milliy va madaniy an'analariga asoslanadi [17].

Mustaqillik yillarida «O'zbek modeli» deb nom olgan va dunyoda e'tirof etilgan ana shu taraqqiyot strategiyasining negizida ta'lim tizimi tubdan isloh qilindi. To'qqiz yillik umumiy o'rta va uch yillik o'rta maxsus kasb-hunar ta'limini o'z ichiga olgan, davlat tomonidan kafolatlangan bepul majburiy ta'lim tizimi joriy etildi. Ta'lim muassalari yangitdan qurildi, mavjudlarida kapital ta'mirlash ishlari bajarilib, zamonaviy o'quv-laboratoriya asbob-uskunalar bilan jihozlandi, o'qituvchi va o'quvchilar uchun har tomonlama qulay sharoit yaratildi. O'quv jarayoni sifat va metodik jihatdan yangilanib, adabiyotlarning yangi avlodi joriy etildi, uzluksiz ta'lim tizimi modernizatsiya qilindi.

O'zbekiston Respublikasining 1997 yil 29 avgustda «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni, «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi», 2020 yil 23 sentabrda «Ta'lim to'g'risida»gi O'zR-

637-son Qonuni qabul qilinishi yoshlarning zamon talablari darajasida ta'lim-tarbiya olishi va kasb-hunar egallashiga muhim asos bo'ldi (1.14-jadvalga qarang):

1.14-jadval.

“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun boblari

Boblar	1997 yil 29 avgust (5 ta bob, 34 ta modda)	2020 yil 23 sentabr (11 bob, 75 modda) [2]
I	Umumiy qoidalar (1-8 modda)	Umumiy qoidalar (1-5 modda)
II	Ta'lim tizimi va turlari (9-19 modda)	Ta'lim tizimi, turlari va shakllari (6-22 modda)
III	Ta'lim jarayoni qatnashchilarini ijtimoiy himoya qilish (20-24 modda)	Ta'lim tizimini boshqarish (23-28 modda)
IV	Ta'lim tizimini boshqarish (25-29 modda)	Ta'lim faoliyatini tashkil etish va uning nazoratini amalga oshirish (29-43 modda)
V	Yakunlovchi xulosalar (30-34-modda)	Ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi (44-46 modda)
VI		Ta'lim oluvchilarning, ular ota-onasining hamda boshqa qonuniy vakillarining huquq va majburiyatlari (47-51 modda)
VII		Ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarini ijtimoiy himoya qilish (52-56 modda)
VIII		Nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatini lisenziyalash, ta'lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan o'tkazish. Xorijiy davlatda olingan ta'lim to'g'risidagi hujjatni tan olish, ta'lim sohasidagi hujjatlarga apostil qo'yish (57-61 modda)
IX		Ta'limni moliyalashtirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash (62-66 modda)
X		Ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlik (67-69 modda)
XI		Yakunlovchi qoidalar (70-75 modda)

2020 yil 23 sentabrda «Ta'lim to'g'risida»gi O'zR-637-son Qonunida quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi (1.15-jadvalga qarang) [2]:

1.15-jadval.

«Ta’lim to‘g‘risida»gi O‘zR-637-son Qonunidagi asosiy tushunchalar

№	Asosiy tushunchalar	Tushunchalarning mazmun-mohiyati
1.	davlat akkreditatsiyasi	davlat ta'lim muassasalari va tashkilotlari, shuningdek nodavlat ta'lim tashkilotlari (bundan buyon matnda ta'lim tashkilotlari deb yuritiladi) faoliyatining davlat ta'lim standartlari va davlat ta'lim talablariga hamda

		o'quv dasturlariga muvofiqligining davlat tomonidan e'tirof etilishi hamda ularning bitiruvchilariga ma'lumot to'g'risidagi hujjatlarni topshirish huquqining taqdim etilishidan iborat jarayon
2.	davlat ta'lim muassasasi	davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan davlat mulki bo'lgan mol-mulk negizida tashkil etilgan, davlat ta'lim standartlariga va davlat ta'lim talablariga muvofiq ta'lim beradigan muassasa
3.	davlat ta'lim standartlari	davlat tomonidan ta'limning mazmuni va sifatiga nisbatan belgilanadigan talablar majmui
4.	davlat ta'lim talablari	ta'limning tuzilmasiga, mazmuniga va uni amalga oshirish shart-sharoitlariga, shuningdek ta'lim oluvchilarning jismoniy, shaxsiy, intellektual, ilmiy hamda kasbiy sifatlariga qo'yiladigan majburiy talablar
5.	malaka	shaxsning kasbiy faoliyatning muayyan turini bajarishga tayyorgarligini ifodalaydigan, ma'lumot to'g'risidagi tegishli hujjat bilan tasdiqlanadigan bilim, qobiliyat, mahorat va ko'nikmalar darajasi
6.	mutaxassislik	malaka berish bilan yakunlanadigan muayyan kasbiy tayyorgarlik turining nomi
7.	nodavlat ta'lim tashkiloti	davlat ta'lim standartlari, davlat ta'lim talablari va o'quv dasturlariga muvofiq ta'lim xizmatlari ko'rsatish faoliyatini amalga oshirish huquqini beradigan lisenziya asosida yoki xabardor qilish tartibida ta'lim xizmatlari ko'rsatuvchi yuridik shaxs
8.	tarbiya	aniq maqsadli hamda ijtimoiy-tarixiy tajriba asosida yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishga, ularning ongini, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan tizimli jarayon
9.	ta'lim	ta'lim oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malakalar va amaliy ko'nikmalar berishga, shuningdek ularning umumta'lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko'nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayon
10.	ta'lim kampusi	yagona hududda birlashtirilgan o'quv binolarini, ilmiy-tadqiqot institutlarini (markazlarini), ishlab chiqarish majmualari va texnoparklarni, ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining vaqtincha yashash joylarini, laboratoriyalarni, axborot-resurs markazlarini (kutubxonalarni), sport inshootlarini, umumiy ovqatlanish obektlarini o'z ichiga olgan binolar hamda inshootlar majmuidan iborat bo'lgan, o'quv jarayoni, ma'naviy-axloqiy tarbiyaning yuqori samaradorligini ta'minlaydigan ta'lim-tarbiya muhiti
11.	ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari	ta'lim oluvchilar, voyaga yetmagan ta'lim oluvchilarning ota-onalari yoki boshqa qonuniy vakillari, pedagog xodimlar va ularning vakillari
12.	ta'lim tashkilotlari attestatsiyasi	ta'lim tashkilotlarining faoliyatini baholash, davlat ta'lim standartlari, davlat ta'lim talablari hamda o'quv dasturlariga muvofiq kadrlar tayyorlash mazmuni, darajasi va sifatini aniqlash bo'yicha davlat nazoratining asosiy shakli

Ta'lim turlari 1997 yil va 2020 yilda qabul qilingan Qonunlarda quyidagilardan iborat deb belgilangan (1.16-jadvalga qarang) [2]:

1.16-jadval.

Ta'lim turlari

1997 yil 29 avgust	2020 yil 23 sentabr
maktabgacha ta'lim	maktabgacha ta'lim va tarbiya

umumiy oʻrta taʼlim	umumiy oʻrta va oʻrta maxsus taʼlim
oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi	professional taʼlim
oliy taʼlim	oliy taʼlim
oliy taʼlimdan keyingi taʼlim	oliy taʼlimdan keyingi taʼlim
kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish	kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish
maktabdan tashqari taʼlim	maktabdan tashqari taʼlim

Taʼlim muassasalarining reytingi

Oʻzbekiston Respublikasining “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonuni, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Oʻzbekistonning yangi taraqqiyot davrida taʼlim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son Farmoni hamda “Iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimi va akademik litseylar faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” 2020-yil 3-dekabrdagi PQ-4910-son qaroriga muvofiq taʼlim muassasalari reytingini aniqlash tartibini takomillashtirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi. Taʼlim muassasalari reytingini aniqlashning maqsad va vazifalarini, uni aniqlashga oid maʼlumotlar bazasini shakllantirish, ijtimoiy soʻrovnomalar va nazorat ishlarini oʻtkazish, natijalarini hisoblash va eʼlon qilish, masʼul xodimlar faoliyatini baholashni amalga oshirishning tashkiliy tartibotlarini nazarda tutuvchi “Umumiy oʻrta taʼlim muassasalari reytingini aniqlash tartibi toʻgʻrisidagi nizom” va “Akademik litseylar reytingini aniqlash tartibi toʻgʻrisidagi nizom”lar ishlab chiqildi.

Umumiy oʻrta taʼlim muassasalari reytingni aniqlashning maqsadi quyidagilar hisoblanadi:

umumiy oʻrta taʼlim muassasalari oʻrtasida sogʻlom raqobat muhitini shakllantirish;

umumiy oʻrta taʼlim muassasalarining rahbarlari va pedagoglarining jamiyatlardagi oʻrni va maqomini oshirish, mehnatini munosib qadrlash, faoliyat samaradorligiga qarab moddiy ragʻbatlantirish;

mahalliy boshqaruv organlarining oʻz hududlarida taʼlim sifatini oshirishga qaratilgan faoliyatini kuchaytirish.

Quyidagilar reytingni aniqlashning vazifalari hisoblanadi:

har yili umumiy o'rta ta'lim muassasalari faoliyati samaradorligi bo'yicha monitoring yuritish, ko'rsatkichlari past bo'lganlarining faoliyatiga oid tahliliy ma'lumotlarni ta'lim sohasidagi vakolatli organlar va tashkilotlarga taqdim etish;

reyting natijalaridan kelib chiqib, direktorlar va ularning o'rinbosarlari, o'qituvchilar, tegishli hududlar hokimlari va ularning ta'lim bo'yicha maslahatchilari faoliyatiga baho berish;

rahbar xodimlar, pedagog va o'qituvchilarning faoliyati samaradorligini hisobga olib, moddiy rag'batlantirish bo'yicha zarur chora-tadbirlarni amalga oshirish [12].

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizomning 3-bobida reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish yoritilgan.

Ta'lim inspeksiyasi tomonidan manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan kelishilgan holda har yili 20-yanvarga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, Toshkent shahri va viloyatlarda Ta'lim inspeksiyasi hamda tizimida umumiy o'rta ta'lim muassasasi bo'lgan vazirliklar va idoralarning hududiy bo'linmalari (keyingi o'rinlarda - hududiy bo'linmalar) xodimlaridan iborat tegishli hududdagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari (yozma ish va test sinovi)ni o'tkazish bo'yicha ishchi guruhlar (keyingi o'rinlarda – ishchi guruhlar) tuziladi.

Ta'lim inspeksiyasi tomonidan ishlab chiqilgan reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish bo'yicha jadvallar har yili 1-fevralga qadar Ta'lim inspeksiyasining rasmiy veb-saytidagi platformaga (monitoring.tdi.uz) (keyingi o'rinlarda — maxsus platforma) joylashtiriladi. Jadvallar ularga tegishli ma'lumotlar kiritilib, umumiy o'rta ta'lim muassasalarining direktorlari tomonidan tasdiqlangan holda 25-aprelga qadar hududiy bo'linmalarga taqdim etiladi.

Hududiy bo'linmalar tomonidan jadvallar asoslantiruvchi hujjatlari bilan birgalikda har yili 1-mayga qadar maxsus platformaga joylashtiriladi. Maxsus platformaga reyting aniqlanayotgan yilning 1-mayidan so'ng qo'shimcha ma'lumot joylashtirishga yo'l qo'yilmaydi. Ma'lumotlarning maxsus platformaga belgilangan muddatdan kechikmay va to'g'ri kiritilishi uchun hududiy bo'linmalar rahbarlari

shaxsan javobgar hisoblanadi. Ma'lumotlar bazasini shakllantirish jarayonida hududiy bo'linmalar tomonidan taqdim etilgan materiallar va ularning asoslantiruvchi hujjatlari ishchi guruhlar tomonidan qo'shimcha o'rganilishi mumkin. Asoslantiruvchi hujjatlari mavjud bo'lmagan ma'lumotlar reytingni hisoblashda inobatga olinmaydi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizamning 4-bobida reytingni aniqlashga oid ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlarini o'tkazish berilgan. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish uchun ishchi guruhlar tomonidan har o'quv yili davomida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari o'tkaziladi. Ijtimoiy so'rovnoma umumiy o'rta ta'lim muassasasi yuqori sinf o'quvchilari va pedagoglar jamoasi o'rtasida o'tkazilib, unda pedagog va rahbar xodimlar faoliyati, umumiy o'rta ta'lim muassasasidagi ijtimoiy-ma'naviy muhit hamda pedagog xodimlarning dars berish mahorati haqida o'quvchilarning fikri, shuningdek, umumiy o'rta ta'lim muassasasida pedagog xodimlar uchun yaratilgan sharoitlar va o'qitish muhiti haqida pedagog xodimlar fikri o'rganiladi.

Pedagogik jamoa bilan o'tkaziladigan ijtimoiy so'rovnomada umumiy o'rta ta'lim muassasasidagi o'qituvchilarning kamida uchdan ikki qismi qatnashadi. Ijtimoiy so'rovnoma savollari xalq ta'limi tizimidan mutaxassislarni jalb qilgan holda Ta'lim inspeksiyasi tomonidan tuziladi.

Nazorat ishlari umumiy o'rta ta'lim muassasasi o'quvchilarining umumta'lim fanlari bo'yicha bilim darajasini aniqlash maqsadida yozma ish va test sinovi shaklida o'tkaziladi. Nazorat ishlarini o'tkazish uchun umumiy o'rta ta'lim muassasasining kamida bitta sinfi ishchi guruh tomonidan qur'a tashlash orqali tanlab olinadi.

Ijtimoiy so'rovnoma va nazorat ishlarini o'tkazish tartibi, ijtimoiy so'rovnoma savollarining soni, shuningdek, nazorat ishlari o'tkaziladigan fanlar va topshiriqlar soni Ta'lim inspeksiyasi boshlig'ining buyrug'i bilan tasdiqlanadi. Ta'lim inspeksiyasida ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari materiallari qutilarga solinib muhrlanadi va maxsus qoplarga joylashtirilib, hududlarga yuborish uchun Davlat feldegerlik xizmatiga topshiriladi.

Davlat feldegerlik xizmati nazorat ishlari materiallari solingan maxsus qoplarni Ta'lim inspeksiyasining hududiy bo'limlariga yetkazib beradi. Joylarda ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari o'tkazilgandan so'ng nazorat ishlari materiallari ishchi guruhlar tomonidan qutilarga solinib muhrlanadi. Toshkent shahri va Toshkent viloyatidagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'tkazilgan ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari materiallari solingan qutilar Ta'lim inspeksiyasiga ishchi guruhlar tomonidan yetkazib beriladi. Qoraqalpog'iston Respublikasi va boshqa viloyatlardagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'tkazilgan ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari materiallari solingan qutilar maxsus qoplarda Davlat feldyegerlik xizmati orqali Ta'lim inspeksiyasiga yetkaziladi.

Ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari Ta'lim inspeksiyasiga jalb etiladigan ekspert va mutaxassislar tomonidan baholanadi. Baholash jarayoniga jalb etilgan ekspert va mutaxassislarga Ta'lim inspeksiyasi bilan tuziladigan fuqarolik-huquqiy shartnomalar asosida haq to'lanadi. Ekspert va mutaxassislarga to'lanadigan haq miqdori ularning bajargan ishlariga mutanosib ravishda tomonlar kelishuviga muvofiq belgilanadi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizamning 5-bobida reyting natijalarini hisoblash va e'lon qilishi yoritilgan. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'tkazilgan ijtimoiy so'rovnomalar va nazorat ishlari natijalari Ta'lim inspeksiyasi tomonidan reytingni aniqlashda asos bo'ladi. Reytingni aniqlash ushbu Nizomga 2-ildovada keltirilgan Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash mezonlari va hisoblash metodikasi asosida amalga oshiriladi. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish uchun bitiruvchilarning umumta'lim fanlari bo'yicha tayyorgarligi va ta'lim sifati darajasi to'g'risidagi ma'lumotlar, xususan:

davlat oliy ta'lim muassasalariga qabul imtihonlarida qatnashgan bitiruvchilar soni va ularning to'plagan ballari bo'yicha ma'lumotlar – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Davlat test markazi tomonidan;

O'zbekiston Respublikasida faoliyat olib borayotgan nodavlat hamda xorijiy oliy ta'lim tashkilotlari va ularning filiallariga qabul imtihonlarida qatnashgan bitiruvchilar

soni va ularning to'plagan ballari, xalqaro e'tirof etilgan nufuzli reyting agentliklarining (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Nigher Education yoki Academic Ranking of World Universities) top 1000 talik ro'yxatiga kirgan xorijiy oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga kirgan bitiruvchilar soni va ularning to'plagan ballari bo'yicha ma'lumotlar — mazkur oliy ta'lim tashkilotlari tomonidan Ta'lim inspeksiyasi so'roviga ko'ra taqdim etiladi. Reyting quyidagi hisoblash tamoyillari asosida aniqlanadi:

reytingda ishtirok etayotgan barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarining ballari har bir mezon bo'yicha alohida hisoblanadi;

tegishli mezon bo'yicha eng yuqori natijaga ega bo'lgan umumiy o'rta ta'lim muassasasiga mazkur mezon uchun belgilangan eng ko'p ball beriladi;

qolgan barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarining ballari eng yuqori ballga ega bo'lgan umumiy o'rta ta'lim muassasasining ballari yig'indisiga nisbatan hisoblab chiqariladi;

har bir mezon bo'yicha hisoblangan ballar yig'indisi asosida umumiy o'rta ta'lim muassasasining reytingi belgilanadi. Bunda, ballari yig'indisi teng bo'lgan umumiy o'rta ta'lim muassasalarining reytingi tasdiqlangan mezonlar kesimida eng yuqori ball ko'rsatkichlari nazarda tutilgan mezon bo'yicha to'plangan balldan kelib chiqqan holda ustuvorlik berib aniqlanadi. Ustuvorlik berilgan mezon bo'yicha teng ballik umumiy o'rta ta'lim muassasalari mavjud bo'lganda, ularning har biriga tegishli o'rin beriladi. Reyting natijalari har yili yangi o'quv yili boshlanishidan kechikmay Ta'lim inspeksiyasining rasmiy veb-saytida e'lon qilinadi va ommaviy axborot vositalarida yoritiladi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizomning 6-bobida reyting natijalari asosida mas'ul xodimlar faoliyatini baholash yoritilgan. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktorlari, ularning o'rinbosarlari va pedagog xodimlari faoliyatini baholash umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingini aniqlash mezonlari asosida ishlab chiqilgan reyting natijalariga muvofiq amalga oshiriladi. Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi, viloyatlar va Toshkent shahar, tuman (shahar) hokimlari hamda ularning ta'lim va

tarbiya masalalari bo'yicha maslahatchilari (keyingi o'rinlarda — hokimlar va ularning maslahatchilari) faoliyatini baholash uchun reytingni aniqlash mazkur Nizomga [3-ildovada](#) keltirilgan baholash mezonlariga muvofiq amalga oshiriladi. Hokimlar va ularning maslahatchilari faoliyatini baholash bo'yicha reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish uchun Ta'lim inspeksiyasiga [12]:

umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari o'rtasida sodir etilgan jinoyatlar to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi tomonidan;

mahalliy ijro hokimiyati organlari tomonidan umumiy o'rta ta'lim muassasalari moddiy-texnik bazasini mustahkamlash uchun tegishli mahalliy budjetlarning qo'shimcha manbalari hisobidan ajratilgan mablag'lar hajmi to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan taqdim etiladi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari reytingi asosida tumanlar (shaharlar) reytingi, tumanlar (shaharlar) reytingi asosida esa Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar reytinglari aniqlanadi. Reytingda yuqori natijaga erishgan hokimlar va ularning maslahatchilari, shuningdek, umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktorlari, ularning o'rinbosarlari va pedagog xodimlari qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda rag'batlantiriladi [12].

Akademik litseylar reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizomda reyting maqsadi akademik litseylar reytingini aniqlash mazkur ta'lim muassasalarida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, ulardagi ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning pedagogik salohiyatidan samarali foydalanish, o'qitish sifati bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga erishish hamda ta'limning keyingi bosqichi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga zamin yaratishdan iborat. Reytingni aniqlashning vazifalari hisoblanadi:

akademik litseylar faoliyati samaradorligi bo'yicha monitoring yuritish, ko'rsatkichlari past bo'lgan litseylarning faoliyatiga oid tahliliy ma'lumotlarini O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligiga (keyingi o'rinlarda — Vazirlik) tegishli chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun taqdim etish;

keng jamoatchilikni akademik litseylar faoliyati hamda o'quv-tarbiya jarayonlarining samaradorligi haqida xolis axborotlar bilan ta'minlash [12].

Akademik litseylar reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizomning 3-bobida reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish berilgan. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlarni shakllantirish Ta'lim inspeksiyasi tomonidan hisobot yilidan keyingi yilning birinchi choragida amalga oshiriladi. Ta'lim inspeksiyasi tomonidan ma'lumotlarni shakllantirish maqsadida reytingni aniqlash mezonlariga mos ravishda jadvallar ishlab chiqiladi va reyting aniqlanayotgan yilning 10-dekabr sanasigacha Vazirlikka yetkaziladi. Akademik litseylar tomonidan ma'lumotlar 1-fevralga qadar Ta'lim inspeksiyasining rasmiy veb-saytidagi maxsus platformaga (monitoring.tdi.uz) (keyingi o'rinlarda — maxsus platforma) joylashtiriladi. Asoslovchi hujjatlar taqdim etilmagan ma'lumotlar reytingni hisoblashda inobatga olinmaydi. Ta'lim inspeksiyasi taqdim etilgan ma'lumotlarni 1-aprelga qadar tahlil qiladi. Ma'lumotlarni tasdiqlash uchun 10-aprelga qadar maxsus platformaga joylashtiradi. Oliy ta'lim muassasasining mas'ul prorektori va akademik litsey direktori tomonidan ma'lumotlar tasdiqlanib, 1-mayga qadar maxsus platformaga joylashtiriladi. Maxsus platformaga reyting aniqlanayotgan yilning 1-mayidan so'ng qo'shimcha ma'lumot joylashtirishga yo'l qo'yilmaydi. Maxsus platformaga joylashtirilgan ma'lumotlar bo'yicha Ta'lim inspeksiyasi asoslantiruvchi hujjatlar so'rab olishi mumkin. Asoslantiruvchi hujjatlari taqdim etilmagan ma'lumotlar reytingni hisoblashda inobatga olinmaydi.

Akademik litseylar reytingini aniqlash tartibi to'g'risidagi nizomning 4-bobida reyting natijalarini hisoblash va e'lon qilish masalalari keltirilgan. Ta'lim inspeksiyasi to'plangan ma'lumotlar asosida akademik litseylar reytingini aniqlaydi. Reyting ballarini hisoblash ushbu Nizomga 2-ildavda keltirilgan Akademik litseylar reytingini aniqlash mezonlari va hisoblash metodikasi asosida amalga oshiriladi. Ta'lim inspeksiyasiga reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish maqsadida:

a) oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilingan akademik litsey bitiruvchilarining soni to'g'risidagi ma'lumotlar, xususan:

davlat oliy ta'lim muassasalariga qabul imtihonlarida qatnashgan bitiruvchilar soni va ularning to'plagan ballari bo'yicha ma'lumotlar – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Davlat test markazi tomonidan;

O'zbekiston Respublikasida faoliyat olib borayotgan nodavlat hamda xorijiy oliy ta'lim tashkilotlari va ularning filiallariga qabul imtihonlarida qatnashgan bitiruvchilar soni va ularning to'plagan ballari, xalqaro e'tirof etilgan nufuzli reyting agentliklarining (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Nigher Education yoki Academic Ranking of World Universities) top 1000 talik ro'yxatiga kirgan xorijiy oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga kirgan bitiruvchilar soni va ularning to'plagan ballari bo'yicha ma'lumotlar – mazkur oliy ta'lim tashkilotlari tomonidan;

b) boshqa mezonlar bo'yicha ma'lumotlar – akademik litseylar tomonidan taqdim etiladi.

Reyting quyidagi hisoblash tamoyillari asosida aniqlanadi:

tegishli reyting mezoni bo'yicha eng yuqori natijaga ega akademik litsey aniqlanadi;

eng yuqori natijaga ega bo'lgan akademik litseyga mazkur mezon uchun belgilangan eng ko'p ball beriladi;

boshqa barcha akademik litseylarning ballari shu mezon bo'yicha eng yuqori ballga ega bo'lgan akademik litseyning ballari yig'indisiga nisbatan hisoblanadi;

har bir mezon bo'yicha hisoblangan ballar yig'indisi akademik litseylar reytingini belgilaydi. Bunda, ballari yig'indisi teng bo'lgan akademik litseylarning reytingi tasdiqlangan mezonlar kesimida eng yuqori ball ko'rsatkichlari nazarda tutilgan mezon bo'yicha to'plangan balldan kelib chiqqan holda ustuvorlik berib aniqlanadi. Ustuvorlik berilgan mezon bo'yicha teng ballik akademik litseylar mavjud bo'lganda, ularning har biriga tegishli o'rin beriladi.

Reyting natijalari har yili keyingi o'quv yili boshlanishidan kechikmay Ta'lim inspeksiyasining rasmiy veb-saytida e'lon qilinadi va ommaviy axborot vositalarida yoritiladi.

Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risida Nizomning 2-bobida reytingni aniqlashning maqsad oliy ta'lim muassasalari orasida sog'lom raqobat

muhitini shakllantirish, ularning ilmiy-pedagogik faoliyati darajasi va sifatini oshirishni rag'batlantirish, professor-o'qituvchilarning ilmiy salohiyatidan samarali foydalanish, o'qitish sifati bo'yicha xalqaro mezon va standartlarga muvofiq yuqori ko'rsatkichlarga erishishga hamda iqtisodiyotning real sektori tarmoqlari uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga zamin yaratishdan iborat. Quyidagilar reytingni aniqlashning vazifalari hisoblanadi:

oliy ta'limni muntazam takomillashtirib borish asosida mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan malakali kadrlarni tayyorlash;

oliy ta'lim muassasalarida ko'rsatilayotgan ta'lim xizmatlari sifati, ulardagi ilmiy va o'quv-tarbiya jarayonlari hamda imkoniyatlar haqida ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli organlar, kadrlar buyurtmachilari va keng jamoatchilikni xolis axborotlar bilan ta'minlash;

oliy ta'lim muassasalarining dunyodagi reytingi yuqori bo'lgan oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorligini ta'minlash hamda ularning xalqaro standartlarga muvofiq yuqori ko'rsatkichlarga erishishiga ko'maklashish;

milliy reyting tizimida yuqori ko'rsatkichlarni qayd etgan oliy ta'lim muassasalarining dunyodagi nufuzli 500 talikka kiruvchi oliy ta'lim muassasalari ro'yxatiga kirishi uchun zarur chora-tadbirlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish.

Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risida Nizomning 3-bobida reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish berilgan. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish Davlat inspeksiyasi tomonidan hisobot yilidan keyingi yilning birinchi choragida amalga oshiriladi. Davlat inspeksiyasi tomonidan ma'lumotlar bazasini shakllantirish maqsadida tegishli namunadagi jadvallar ishlab chiqiladi va reyting aniqlanayotgan yilning 20 dekabriga qadar tizimida oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar va idoralarga hamda oliy ta'lim muassasalariga yetkaziladi. Vazirliklar va idoralar hamda oliy ta'lim muassasalari tomonidan reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar asoslovchi hujjatlari bilan birgalikda 1 fevralga qadar Davlat inspeksiyasiga taqdim etiladi. Asoslovchi hujjatlar taqdim etilmagan taqdirda, ma'lumotlar reytingni hisoblashda inobatga olinmaydi.

Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida Davlat inspeksiyasi tomonidan ushbu ma'lumotlar 1 aprelga qadar tahlil qilinadi va dastlabki o'rganilgan ma'lumotlar tanishib chiqish va tasdiqlash uchun 10 aprelga qadar oliy ta'lim muassasalariga yuboriladi. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar oliy ta'lim muassasalari rektori imzosi bilan tasdiqlangan holda 1 mayga qadar Davlat inspeksiyasiga taqdim etiladi. Qo'shimcha kiritiladigan reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar asoslovchi hujjatlar bilan birga taqdim etilganda hisobga olinadi. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar Davlat inspeksiyasiga elektron shaklda ham taqdim etilishi mumkin. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar bazasini shakllantirish uchun:

oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlariga yo'naltirilgan xorijiy grantlar va xorijiy jamg'armalar mablag'lari, sohalar bo'yicha buyurtmalar asosida o'tkazilgan ilmiy (ilmiy-ijodiy) tadqiqot natijasida olingan mablag'lar hamda davlat grantlari doirasida o'tkazilgan tadqiqotlardan olingan mablag'lar to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi tomonidan;

oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining ishga joylashganligi to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi tomonidan;

fan nomzodi, falsafa doktori (PhD) va fan doktori, fan doktori (DSc) ilmiy darajalariga hamda ilmiy darajaga ega bo'lmay dotsent yoki professor ilmiy unvonlariga tasdiqlangan oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari tomonidan himoya qilingan dissertatsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi tomonidan;

oliy ta'lim muassasalari va ularda faoliyat olib borayotgan professor-o'qituvchilarga tegishli ixtiro, foydali model, sanoat namunalari va seleksiya yutuqlari uchun olingan patentlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari uchun dasturlar va ma'lumotlar bazalari uchun olingan guvohnomalar, mualliflik huquqi bilan himoya qilinadigan turli boshqa materiallar to'g'risidagi ma'lumotlar — O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan Davlat inspeksiyasiga taqdim etiladi.

Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risida Nizomning 4-bobida reytingni aniqlashga oid so'rovnomalar va nazorat ishlarini o'tkazish yoritilgan.

Reytingni aniqlash jarayonida Davlat inspeksiyasi tomonidan har yili may-iyun oylarida:

professor-o'qituvchilarning xorijiy til va axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga oid bilim darajasini aniqlash maqsadida test sinovlari;

talabalarning mutaxassislik fanlariga oid bilim darajasini aniqlash maqsadida nazorat ishlari (test sinovlari) va oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini o'rganish yuzasidan so'rovnoma o'tkaziladi.

Davlat inspeksiyasiga nazorat ishlari va so'rovnomalarni tashkil etish va o'tkazishda oliy ta'lim muassasalarining ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limlari ko'maklashadi. So'rovnomaning o'tkazish nazorat ishlari boshlanishidan oldin tashkil etiladi. So'rovnoma quyidagi to'rtta qismdan iborat bo'ladi:

ta'lim olish uchun yaratilgan sharoitlar;

darslar sifati;

talabalar bilimining xolisona baholanishi;

oliy ta'lim muassasasidagi ijtimoiy-ma'naviy muhit.

Nazorat ishlari tanlash asosida belgilangan bakalavriat ta'lim yo'nalish (magistratura mutaxassislik)larining talabalari uchun mutaxassislik fanlaridan o'tkaziladi. Nazorat ishlari o'tkaziladigan bakalavriat ta'lim yo'nalish (magistratura mutaxassislik)lari va fanlar ro'yxati nazorat qilish muddatidan kamida bir oy oldin Davlat inspeksiyasining rasmiy veb-saytida e'lon qilinadi. Oliy ta'lim muassasalarining asosiy shtatida faoliyat yuritadigan professor-o'qituvchilar «Xorijiy til» va «Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari» fanlaridan test sinovlari topshiradilar. Test topshiriqlari:

a) professor-o'qituvchilar uchun:

«Xorijiy til» fani bo'yicha – 20 ta;

«Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari» fani bo'yicha – 20 ta;

b) talabalar uchun ikkita mutaxassislik fanidan – 20 tadan jami 40 ta savoldan iborat bo'ladi.

Test sinovlarida har bir test savoli uchun 2 daqiqadan, jami 80 daqiqa vaqt beriladi. Har bir to'g'ri bajarilgan test savoli 2,5 ball bilan baholanadi. Nazorat ishlari

o'tkaziladigan talabalar guruhlari Davlat inspeksiyasi tomonidan aniqlanadi va nazorat ishlari o'tkazilishidan kamida uch kun oldin oliy ta'lim muassasalariga ma'lum qilinadi. So'rovnoma va nazorat ishlarida tanlangan bakalavriat ta'lim yo'nalish (magistratura mutaxassislik)lari talabalarining kamida 30 foizi ishtirok etishi shart. So'rovnoma va nazorat ishlari har o'quv yili oxirida o'tkaziladi.

O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi tomonidan Davlat inspeksiyasi bilan hamkorlikda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining bilimi, malaka va ko'nikmalarini aniqlash maqsadida ish beruvchilar o'rtasida so'rovnoma o'tkaziladi. So'rovnoma savollari Davlat inspeksiyasi tomonidan tuziladi. So'rovnoma natijalari Davlat inspeksiyasi tomonidan tahlil qilinadi va reytingni aniqlashda hisobga olinadi.

Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibi to'g'risida Nizomning 5-bobida reyting natijalarini hisoblash va e'lon qilish berilgan. Reytingni aniqlashga oid to'plangan ma'lumotlar, o'tkazilgan so'rovnomalar va nazorat ishlari natijalari asosida Davlat inspeksiyasi tomonidan oliy ta'lim muassasalari reytingi aniqlanadi. Reyting ballarini hisoblash ushbu Nizomga 2-ildovada keltirilgan oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash mezonlari asosida amalga oshiriladi. Reyting indikatorlari uchun ballarni hisoblash quyidagicha amalga oshiriladi [12]:

tegishli reyting indikator bo'yicha eng katta ko'rsatkichga ega oliy ta'lim muassasalari aniqlanadi;

eng katta ko'rsatkichga ega bo'lgan oliy ta'lim muassasalariga shu indikator uchun belgilangan eng yuqori ball beriladi;

boshqa barcha oliy ta'lim muassasalarining ballari shu indikator bo'yicha eng yuqori ballga ega bo'lgan oliy ta'lim muassasalarining ko'rsatkichiga nisbatan hisoblanadi;

har bir indikator bo'yicha hisoblangan ballar yig'indisi oliy ta'lim muassasalari reytingini belgilaydi.

Reyting natijalari har yili keyingi o'quv yili boshlanishidan kechikmay Davlat inspeksiyasining rasmiy veb-saytida e'lon qilinadi va ommaviy axborot vositalarida

keng yoritiladi. Reytingni aniqlashga oid ma'lumotlar Davlat inspeksiyasida 5 yil davomida saqlanadi [9].

O'zbekiston OTM Scopus, Web of science, Google scholar xalqaro bazalari bo'yicha umumiy o'rtacha H-INDEX bo'yicha ketma-ket tartiblangan va H-INDEX barchasida 0 ga teng bo'lganlari Sciencewebdagi nashrlar soni bo'yicha tartiblangan [29] (1.2-rasmga qarang):

Scienceweb platformasida O'zbekiston institutlari

Scopus, Web of science, Google scholar xalqaro bazalari bo'yicha umumiy o'rtacha H-INDEX bo'yicha ketma-ket tartiblangan va H-INDEX barchasida 0 ga teng bo'lganlari Sciencewebdagi nashrlar soni bo'yicha tartiblangan.

REYTING	NOMI	TADQIQOTCHILAR		SCOPIUS			WEB OF SCIENCE			GOOGLE SCHOLAR	
		NASHRLAR	NASHRLAR	NASHRLAR	IQTIBOSLAR	AVERAGE H-INDEX	NASHRLAR	IQTIBOSLAR	AVERAGE H-INDEX	IQTIBOSLAR	AVERAGE H-INDEX
1	Iqtisodiyot va pedagogika universiteti	59	177	1941	33541	5	1655	30494	5	58746	9
2	TIQXMMI MTU qoshidagi "Fundamental va Amaliy Tadqiqotlar instituti"	21	18	1428	30381	14	1263	28327	12	46172	17
3	O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti	160	1448	96	6292	0	1	6	0	30962	3
4	Samarqand xalqaro texnologiya universiteti	16	15	522	6088	6	230	3182	3	9359	9
5	Turin Politehnika Universiteti	6	4	209	4612	8	179	4072	8	887	3
6	Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti	327	853	692	4280	0	56	114	0	35639	2

1.2-rasm. O'zbekiston OTM Scopus, Web of science, Google scholar xalqaro bazalari bo'yicha umumiy o'rtacha H-INDEX bo'yicha ketma-ket tartibi

Viloyatlar kesimida OTM reytingi aniqlangan (1.3-rasmga qarang):

← ↻ <https://scienceweb.uz/regional-ranking> 🔍 📄 A⁺ ☆ 🌐 📱 🌱 ...

sciencewebInstitutions

sciencewebInstitutionsDesc

RATING	NAME	OTM LAR SONI	TADQIQOTCHILAR SONI
1	Qoraqalpog'iston Respublikasi	9	144
2	Andijon viloyati	9	264
3	Buxoro viloyati	4	30
4	Jizzax viloyati	3	212
5	Qashqadaryo viloyati	7	314
6	Navoiy viloyati	2	35
7	Namangan viloyati	11	405
8	Samarqand viloyati	16	448
9	Sun'andaryo viloyati	4	162
10	Sirdaryo viloyati	1	3
11	Toshkent viloyati	12	116
12	Farg'ona viloyati	15	372

1.3-rasm. Viloyatlar kesimida OTM reytingi

Webometrics ro'yxatiga ko'ra OTM reytingi aniqlangan (1.4-rasmga qarang):

← ↻ <https://scienceweb.uz/institutions/webometrics> 🔍 📄 A⁺ ☆ 🌐 📱 🌱 ...

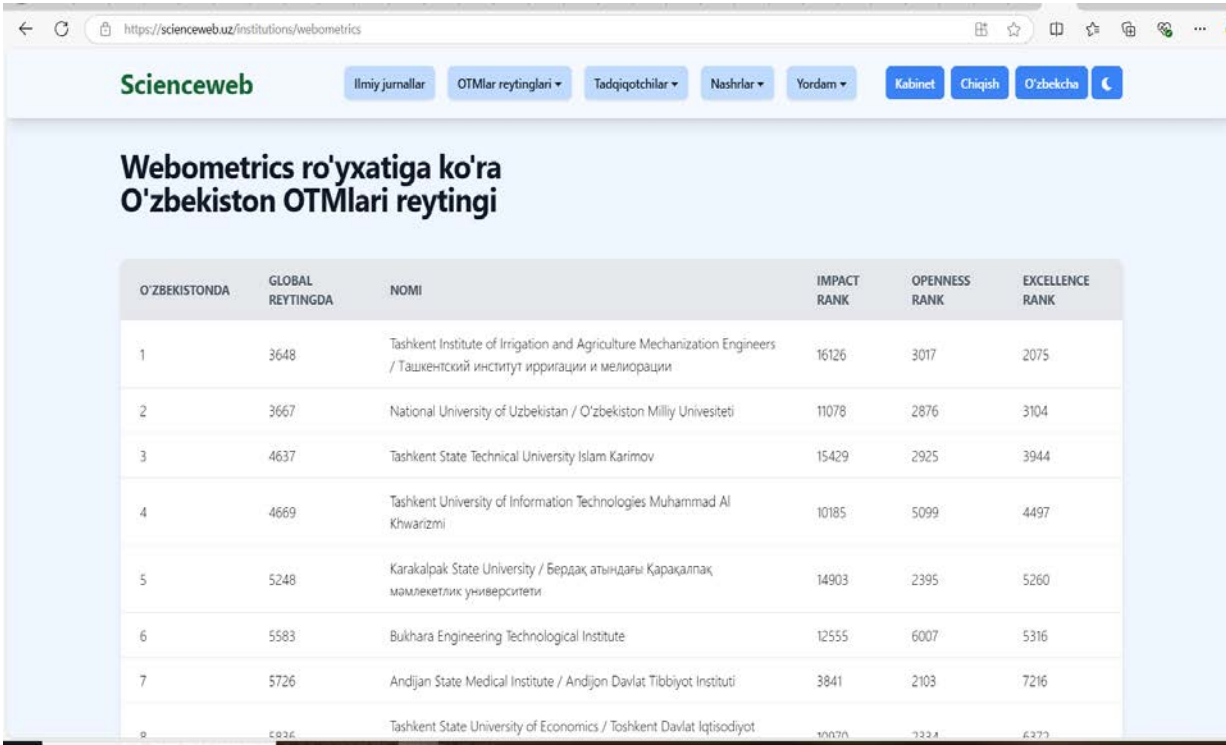
Scienceweb Ilmiy jurnallar OTMlar reytinglari ▼ Tadqiqotchilar ▼ Nashrlar ▼ Yordam ▼ Kabinet Chiqish O'zbekcha 🌙

Webometrics ro'yxatiga ko'ra O'zbekiston OTMlari reytingi

O'ZBEKISTONDA	GLOBAL REYTINGDA	NOMI	IMPACT RANK	OPENNESS RANK	EXCELLENCE RANK
1	3648	Tashkent Institute of Irrigation and Agriculture Mechanization Engineers / Ташкентский институт ирригации и мелиорации	16126	3017	2075
2	3667	National University of Uzbekistan / O'zbekiston Milliy Univesiteti	11078	2876	3104
3	4637	Tashkent State Technical University Islam Karimov	15429	2925	3944
4	4669	Tashkent University of Information Technologies Muhammad Al Khwarizmi	10185	5099	4497
5	5248	Karakalpak State University / Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлік университети	14903	2395	5260
6	5583	Bukhara Engineering Technological Institute	12555	6007	5316
7	5726	Andijan State Medical Institute / Andijon Davlat Tibbiyot Instituti	3841	2103	7216
8	5816	Tashkent State University of Economics / Toshkent Davlat Iqtisodiyot	10070	7224	6372

1.4-rasm. Webometrics ro'yxatiga ko'ra OTM reytingi

Google Scholar Top profildagi iqtiboslar bo'yicha O'zbekistondagi TOP universitetlar aniqlangan (1.5-rasmga qarang):

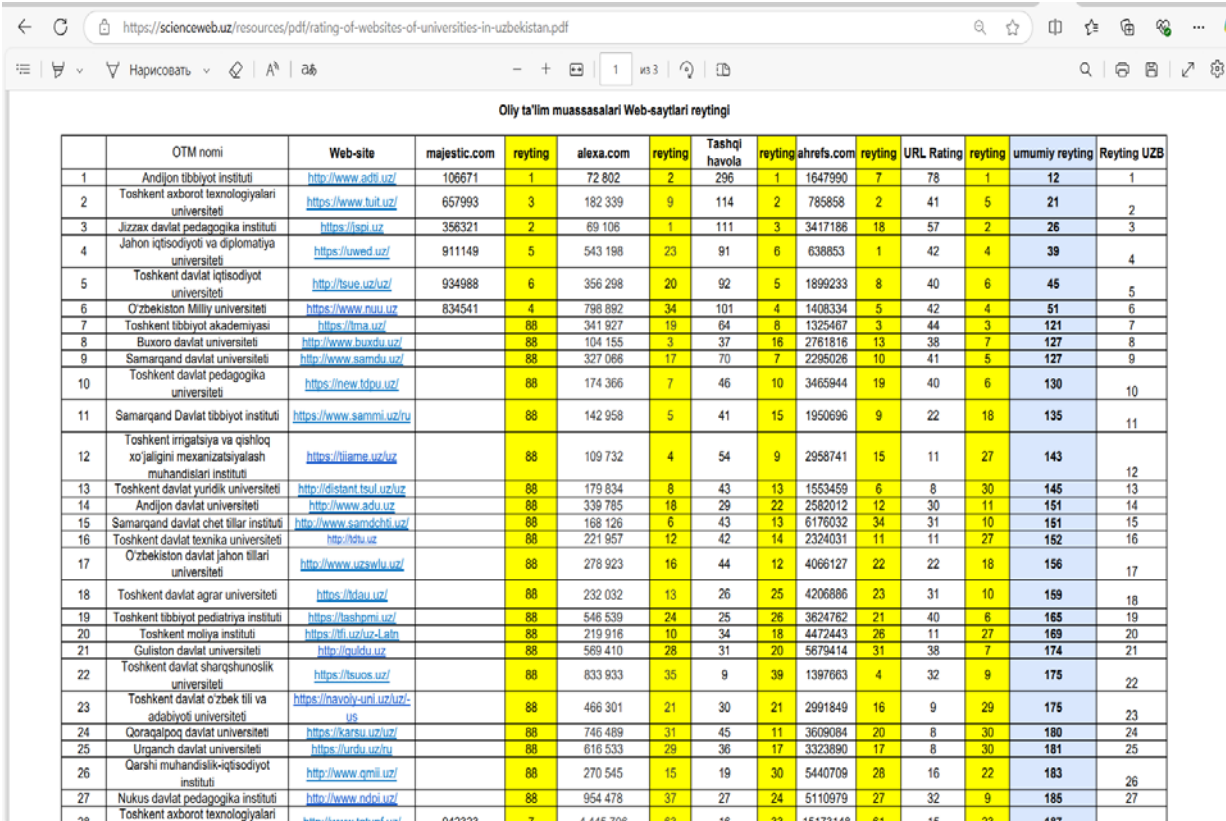
ScienceWeb | Ilmiy jurnallar | OTMlar reytinglari | Tadqiqotchilar | Nashrlar | Yordam | Kabinet | Chiqish | O'zbekcha

Webometrics ro'yxatiga ko'ra O'zbekiston OTMlari reytingi

O'ZBEKISTONDA	GLOBAL REYTINGDA	NOMI	IMPACT RANK	OPENNESS RANK	EXCELLENCE RANK
1	3648	Tashkent Institute of Irrigation and Agriculture Mechanization Engineers / Ташкентский институт ирригации и мелиорации	16126	3017	2075
2	3667	National University of Uzbekistan / O'zbekiston Milliy Universiteti	11078	2876	3104
3	4637	Tashkent State Technical University Islam Karimov	15429	2925	3944
4	4669	Tashkent University of Information Technologies Muhammad Ali Khwarizmi	10185	5099	4497
5	5248	Karakalpak State University / Бердақ атындағы Қарақалпақ мамлекетлик университети	14903	2395	5260
6	5583	Bukhara Engineering Technological Institute	12555	6007	5316
7	5726	Andijan State Medical Institute / Andijon Davlat Tibbiyot Instituti	3841	2103	7216
8	5836	Tashkent State University of Economics / Toshkent Davlat Iqtisodiyot	11078	7324	6373

1.5-rasm. Google Scholar Top profildagi iqtiboslar bo'yicha O'zbekistondagi TOP universitetlar

Oliy ta'lim muassasalari Web-saytlari reytingi aniqlangan (1.6-rasmga qarang):

Oliy ta'lim muassasalari Web-saytlari reytingi

OTM nomi	Web-site	majestic.com	reyting	alexa.com	reyting	Tashqi havola	reyting	ahrefs.com	reyting	URL Rating	reyting	umumiy reyting	Reyting UZB
1 Andijon tibbiyot instituti	http://www.adti.uz/	106671	1	72 802	2	296	1	1647990	7	78	1	12	1
2 Toshkent axborot texnologiyalari universiteti	https://www.ttu.uz/	657993	3	182 339	9	114	2	785858	2	41	5	21	2
3 Jizzax davlat pedagogika instituti	https://jpsi.uz/	356321	2	89 106	1	111	3	3417186	18	57	2	26	3
4 Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti	https://iowed.uz/	911149	5	543 198	23	91	6	638853	1	42	4	39	4
5 Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti	http://tsue.uz/uz/	934988	6	356 298	20	92	5	1899233	8	40	6	45	5
6 O'zbekiston Milliy universiteti	https://www.nuu.uz/	834541	4	798 892	34	101	4	1408334	5	42	4	51	6
7 Toshkent tibbiyot akademiyasi	https://tma.uz/		88	341 927	19	64	8	1325467	3	44	3	121	7
8 Buxoro davlat universiteti	https://www.buxdu.uz/		88	104 155	3	37	16	2761816	13	38	7	127	8
9 Samarqand davlat universiteti	http://www.samdu.uz/		88	327 066	17	70	7	2295026	10	41	5	127	9
10 Toshkent davlat pedagogika universiteti	https://new.tdpu.uz/		88	174 366	7	46	10	3465944	19	40	6	130	10
11 Samarqand Davlat tibbiyot instituti	https://www.sammi.uz/ru		88	142 958	5	41	15	1950696	9	22	18	135	11
12 Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligi mexanizatsiyalash muhandisleri instituti	https://tiame.uz/uz		88	109 732	4	54	9	2958741	15	11	27	143	12
13 Toshkent davlat yuridik universiteti	http://distant.tyul.uz/uz		88	179 834	8	43	13	1553459	6	8	30	145	13
14 Andijon davlat universiteti	http://www.adu.uz/		88	339 785	18	29	22	2582012	12	30	11	151	14
15 Samarqand davlat chet tillar instituti	http://www.samschti.uz/		88	168 126	6	43	13	6176032	34	31	10	151	15
16 Toshkent davlat texnika universiteti	http://ktu.uz/		88	221 957	12	42	14	2324031	11	11	27	152	16
17 O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti	http://www.uzswu.uz/		88	278 923	16	44	12	4066127	22	22	18	156	17
18 Toshkent davlat agrar universiteti	https://tdau.uz/		88	232 032	13	26	25	4206886	23	31	10	159	18
19 Toshkent tibbiyot pediatriya instituti	https://tshpmi.uz/		88	548 539	24	25	26	3624782	21	40	6	165	19
20 Toshkent moliya instituti	https://tmi.uz/uz-4-ah		88	219 916	10	34	18	4472443	26	11	27	169	20
21 Guliston davlat universiteti	http://guldu.uz/		88	589 410	28	31	20	5679414	31	38	7	174	21
22 Toshkent davlat shaxshunoslik universiteti	https://tsuos.uz/		88	833 933	35	9	39	1397663	4	32	9	175	22
23 Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti	https://navoiy-uni.uz/uz-uz		88	466 301	21	30	21	2991849	16	9	29	175	23
24 Qoraqalpog' davlat universiteti	https://ikarsu.uz/uz/		88	746 489	31	45	11	3609084	20	8	30	180	24
25 Urganch davlat universiteti	https://urdu.uz/ru		88	616 533	29	36	17	3323890	17	8	30	181	25
26 Qashqar muhandislik-iqtisodiyot instituti	http://www.qmii.uz/		88	270 545	15	19	30	5440709	28	16	22	183	26
27 Nukus davlat pedagogika instituti	http://www.ndpu.uz/		88	954 478	37	27	24	5110979	27	32	9	185	27
28 Toshkent axborot texnologiyalari	http://www.tatuni.uz/	942323	7	4 445 706	63	16	33	15173148	61	15	23	187	28

1.6-rasm. Oliy ta'lim muassasalari Web-saytlari reytingi

II-BOB. TA'LIM TIZIMIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI

§ 2.1. O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMI VA UNING BOSHQARUVI

Reja:

- 1.1. Boshqaruv tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.
- 1.2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi vakolatlari.
- 1.3. Ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari.
- 1.4. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining ta'lim sohasidagi vakolatlari.
- 1.5. Ta'lim tashkilotini boshqarish.
- 1.6. Xorijiy mamlakatlarda umumiy vakolatli davlat organlari

Boshqaruv tushunchasi va uning mazmun-mohiyati

Ta'limni boshqarish – ta'limdagi o'quv, innovasion va qo'llab-quvvatlash jarayonlarini maqsadga muvofiqligi va tashkil etilishini qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy boshqaruv turi hisoblanadi. Ijtimoiy boshqaruvning umumiy qonunlariga bo'ysunib, muayyan sharoitlarda ta'lim jarayonining ijtimoiy maqsadlariga erishish yo'llari tufayli natijalarga erishiladi.

Ta'lim tizimi faoliyat va rivojlanish kabi ikki rejimda ishlashi mumkin. Shunga ko'ra, ta'limni boshqarishning turlari ham mavjud: birinchi holatda, obekt o'quv jarayonlari bo'lib, dastur, metodik, kadrlar, moddiy-texnik, meyoriy sharoitlar bilan ta'minlanadi va ikkinchi holatda esa ta'lim tizimida mavjud salohiyatdan samarali foydalanib, samaradorligini oshirishdan iborat. Boshqarish vazifalarini amalga oshirish va ta'minlash uchun rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat – tizimlaridan iborat. Shuningdek, turli iyerarxik darajada milliy (Federal), mintaqaviy, shahar (mahalliy) kabi maxsus va davlat, jamoat va aralash kabi ta'lim muassasasi darajasida hamda organlar tashkil etilishi darajasida boshqariladi [28]. Boshqaruvning ko'plab ta'riflari mavjud, masalan:

boshqaruv – har qanday faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq tashkilot faoliyatining majmui;

boshqaruv – jarayonlarni rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish uchun zarur tashkilot;

boshqaruv – bu uyushmagan olomonni samarali maqsadli va samarali guruhga aylantiradigan maxsus faoliyat turi;

boshqaruv – bu ma'lum bir tuzilmaning saqlanishini ta'minlovchi, tejab qoluvchi tashkiliy tizimlarning funksiyasidir faoliyat tartibini saqlash va dasturni amalga oshirish, maqsad va faoliyati;

boshqaruv – ofis obektiv zarur vazifani bajaradi, tashkil etish, muvofiqlashtirish, uyg'unlashtirish, tartibga solish va odamlarning har qanday birgalikdagi ishini nazorat qilish [28].

“Boshqaruv” so'zi aniq maqsadga erishishdagi boshqariluvchi tizim (yoki boshqaruv obekti)ga faol ta'sir ko'rsatishda qo'llaniladi. Zamonaviy adabiyotlarda boshqaruvning ma'nosi bo'yicha uch xil yo'nalishdagi tushunchalari mavjud (2.1-jadvalga qarang):

2.1-jadval.

Boshqaruv tushunchalari va uning xususiyatlari

№	Boshqaruv ma'nolari	Boshqaruv xususiyatlari
1.	faoliyat	A.Fayol boshqarishni: - kelajakni ko'ruvchi; - faoliyatni tashkillashtiruvchi; - tashkilotni idora kiluvchi; - faoliyat turlarini muvofiqlashtiruvchi; - qaror va buyruqlarning bajarilishini nazorat kiluvchi kuchli kurol
2.	boshqaruvni bir tizimning ikkinchisiga, shaxsning ikkinchi bir shaxsga yoki guruhga “ta'sir etishi”	boshqaruv - maksadga yo'naltirilgan ta'sir etish bo'lib, subektning obektga ta'siri natijasida obektning o'zgarishi
3.	subektlar	S.N.Tidor boshqaruv ma'nosini quyidagicha tavsiflaydi: - maqsad yo'nalishida obektni muvofiqlashtirish; - maqsadga erishish uchun obektga ta'sir etish; - maqsadga erishish yo'nalishida tizimni tashkil etuvchilariga ta'sir etishni vertikal muvofiqlashtirish

Boshqaruv butun boshqaruv tizimining uzluksiz amal qilishi jarayonini ifodalaydi. U mehnat jarayonining barcha xususiyatlariga ega. Umuman boshqaruv jarayonini texnologiya (qanday amalga oshiriladi), tashkil etish (kim va qanday tartibda) nuqtai nazaridan tavsiflash mumkin. Boshqaruv jarayonining texnikaviy, ishlab chiqarish, iqtisodiy va ijtimoiy kabi jihatlari ajratiladi. Texnikaviy jihati mahsulot ishlab chiqarishni boshqarish; ishlab chiqarishda bo'linma, sex, korxonalar

o‘zaro ta’sirini tashkil etish va boshqarish; iqtisodiy jihati ishlab chiqarish, ish kuchi va butun iqtisodiy munosabatlar tizimiga rahbarlik qilish; ijtimoiy jihati – bu mehnat jamoasi ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish, insonni tarbiyalash. Boshqaruv jarayoni texnologiyasi boshqaruv xodimlari tomonidan bajariladigan operatsiya va amallardan iboratdir.

Ta’lim muassasasi rahbari jamoada zaruriy sharoitlarni yaratish, raqobatbardosh bitiruvchilar tayyorlash va ta’lim muassasasi faoliyatini takomillashtirish va rivojlantirish hisoblanar ekan, ular o‘z boshqaruv faoliyatlarida ta’lim muassasasida mavjud barcha jarayonlarni tartibga solib turish uchun boshqaruv funksiyalarining mazmun va mohiyatini bilish zarur hisoblanadi.

“Funksiya” so‘zi lotincha bajarish, vazifa, faoliyat, majburiyat ma’nolarini bildiradi. *Boshqaruv vazifalari* – esa biror obektga rahbarlik qilishi bo‘lgan faoliyat turidir. Boshqaruv vazifalarining tarkibi boshqaruv texnologiyasini ifodalaydi. Boshqaruv vazifasining ma’nosida avval tizimda nima qilinayotganini belgilash, so‘ngra “qanday qilib?” savoliga javob berish kabi ikkita element tushuniladi [28].

Boshqaruv tushunchasi tor ma’noda biror bir tashkilot maqsadini aniqlash va unga erishish uchun zarur bo‘lgan rejalashtirish, tashkil etish va nazorat jarayonlarini foyda keltirishi, samara berishi qanchalik faoliyat yo‘nalishini to‘g‘ri tanlay bilish, qarorlar qabul qila olishga hamda uning boshqarilishini nazorat qilishga va bu jarayon borishiga bog‘liq bo‘ladi. Boshqaruv keng ma’noli tushuncha sifatida jahondagi boshqaruv va uni tashkil etishning nazariyotchilaridan biri Piter F.Druker aytganidek, *“Boshqaruv alohida faoliyat turi bo‘lib, tashkil etilmagan betartib ommani, bir maqsadga yo‘naltirilgan samarali va unumli guruhga, jamiyatga aylantiradigan, ijtimoiy o‘zgarishlarni rag‘batlantiruvchi element hisoblanadi”*. Boshqaruv nafaqat korxona doirasida, qolaversa, butun bir jamiyat, davlatni o‘z tanlagan yo‘li maqsad va intilishlariga yetaklovchi, iqtisodiyotni kuchli barqaror ishlovchi mexanizmga aylantirishda muhim ta’sir etuvchi kuch hisoblanadi [28; 10-b.].

Boshqaruv subyekti:

qonun chiqaruvchi hokimiyat;

ijro etuvchi hokimiyat;
sud hokimiyati;
vazirlar kengashi;
oliy sud, viloyat sudlari;
tuman xalq deputatlari;
hokimliklar;
qo‘mitalar va ularning raislari;
vazirliklar va vazirlar;
jamoat kengash raislari;
korxona rahbarlari, bo‘g‘in boshliqlari;
fuqarolar yig‘ini, raisi (oqsoqollar) va b.

Boshqaruv obyekti:

mamlakat;
respublika;
viloyat;
tuman;
konsern;
tarmoq;
korxona;
xodimlar;
ishlab chiqarish;
samaradorlik va b.

Boshqarish usullari kishilarni, jamiyatni obyektiv ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish qonunlari talablarini bajarishga undaydi. Ular aniq bir usul, uslub, maqsadga erishish yo‘lini ifodalaydi. Demak, *boshqaruv uslubi* – bu ishchi va xodimlarga umuman boshqarish obyektiga qo‘yilgan maqsadga erishish jarayonida ularning faoliyatini muvofiqlashtirishni maxsus izlanish usullari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

1. *Tizim usuli* boshqaruv muammolarini yechishda ishlatiladi va tizimni butunligiga asoslanadi. Taraqqiy etgan davlatlarda: tizimli majmualar, tizimli tarkib, tizimli funksional, tizimli kommunikatsion va boshqa ko‘rinishlari mavjud.

2. *Izlanishning majmuili usuli* voqealarni va ularni bir-biri bilan bo'lgan aloqalarini faqat ushbu fan usuli bilan emas, balki boshqa bir xil hodisalarni o'rganuvchi fanlar bilan o'rganadi.

3. *Izlanishning tarkibiy usuli* – bu murakkab hodisalarni bo'laklarga ajratishdan iborat.

4. *Vaziyatli yondashish* – bu boshqaruv faoliyatini maqbul usullarini ichki va tashqi sharoitga qarab belgilash.

5. *Integratsion yondashish* – bu izlanish usuli boshqa usullar ko'rsatkichlarni hisobga olish asosida boshqarish hisoblanadi.

6. *Modellashtirish* boshqariluvchi obyektni boshqarish turli sxema, grafik va chizmalar, xomaki materiallar tayyorlash yordamida boshqarish usuli.

7. *Matematik yondashuv* – optimal qaror qabul qilish maqsadida matematik uslublar va kompyuterlar keng miqyosda qo'llanadi.

8. *Kuzatish usuli* – bu boshqaruv obyekti to'g'risidagi ma'lumotni rejali, ilmiy, uyushtirilgan asosda to'plash usuli

9. *Eksperiment* – boshqarish asosida boshqariluvchi obyektga nisbatan namunaviy tajribadan o'tgan usullarni qo'llash.

Undan tashqari, boshqaruvning eng asosiy bilish uslubi - dialektik uslub bo'lib, u boshqaruvga o'rganilayotgan ijtimoiy hodisalarning mohiyatini ochishga yordam beradi. Boshqarish usullarini ta'sir etishning o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra: ma'muriy-tashkiliy, iqtisodiy, ijtimoiy psixologik va huquqiy shakllarga ajratish mumkin. Boshqaruv mahorati uning barcha uslublarini egallash, ular to'g'ri baholab qo'llash, har bir aniq vaziyatda eng samaralisini topish qobiliyatiga ega bo'lishidan iboratdir [28; 14-b.].

Bugungi kunda «boshqaruv ilmi», «qabul qilish ilmi», «tizimli tahlil», «tizimlar haqida ilm», lekin ko'proq «operatsiyalar tadqiqoti» bir-birini almashtiradigan tushunchalarni uchratish mumkin. Boshqaruv ilmining yondashish sifatida o'ziga xos xususiyatlari quyidagicha:

ilmiy usulning qullanilishi;

tizimli yondashish;

modellar ishlatilishi.

Ilmiy usul boshqaruv ilmi maktabining amaliyotda birinchi bor ishlatilgan har qanday ilmiy tadqiqotning fundamental tadbiridir. U uch bosqichdan iborat.

1. *Kuzatuv*. Gap muammo va vaziyat haqida axborotni obyektiv tarzda yig'ish va tahlil qilish ustida ketmoqda. Masalan, mahsulotlarga ehtiyoj va zahiralar darajasi o'rtasidagi bog'liqligi ko'rib chiqilayotganda, rahbar zahiralar darajasi ehtiyojga qarab o'zgarilishini baholash kerak. (Bugungi kunda ilmiy taxlilning bu va deyarli hamma boshqa jihatlari odatda idora bo'linmalari mutaxassislari tomonidan o'tqaziladi).

2. *Gipotezaning ifoda qilinishi*. Gipotezani ifoda etayotib, tadqiqotchi mavjud imkoniyatlar (alternativlar) – faoliyat (harakat) variantlari – va vaziyat uchun ularning oqibatlarini aniqlaydi, va shuningdek ushbu kuzatuvlar asosida bo'lgan prognozni qiladi. Maqsad – muammoning tarkibiy qismlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rnatish. Masalan, kuzatuv oy davomida ehtiyoj 10 foizga o'sganda zahiralar kamayishini ko'rsatsa, rahbar gipotezaga asoslanishi mumkin, qaysiki zaxiralarning muayyan miqdorga o'sishi ularning bunday vaziyatda qisqarishi oldini oladi.

3. *Verifikatsiya*. Verifikatsiyaning yoki gipotezaning to'g'riligini tasdiqlanishining uchinchi bosqichida tadqiqotchi gipotezani qabul qilingan qarorning natijalarini kuzatib tekshiradi. Bizning misolni davom ettirib, rahbar aslini olganda zahiralar darajasini idora mutaxassisi taklif etgan miqdorga ko'paytirishi mumkin. Agar bunda zahiralar kamaymasa yoki xaddan ziyod ko'paymasa, gipotezani to'g'ri deb tan olish kerak. Agar har xolda ehtiyojning o'sishi bilan mahsulotlarning yetishmasligi paydo bo'lsa yoki zahiralar shunchalar o'ssaki, ularni saqlash chiqimlari haddan ziyod bo'lib qolsa, unda gipotezani noto'g'ri deb tan olish kerak. Bu holda, rahbar birinchi bosqichga qaytib, mavjud axborotga gipotezani tekshirish bosqichida yig'ilgan axborotni va boshqa ma'lumotlarni qo'shgandan keyin, yangi gipotezani ifoda qilishi kerak.

Boshqaruv muammolarini hal etayotganda ilmiy usulni qo'llab turib shuni esda tutish kerakki, tashkilot – bu o'zaro bog'langan qismlardan iborat ochiq tizimdir. Shuning uchun boshqaruvga ilmiy yondashishning ikkinchi xususiyati bo'lib tizimli yondashish turadi.

Boshqaruv ilmining uchinchi xususiyati – modellarni ishlatishdir. Modellashtirish ko‘p hollarda boshqaruv muammolarining murakkabligi va ilmiy tajribalarni real hayotda o‘tkazish qiyinchiligi tufayli zarurdir.

Modellashtirish – bizning muhokamada ko‘p e‘tibor berilgan konsepsiyadir. Ilmiy boshqaruv maktabining eng ko‘rinadigan va ehtimol eng yirik hissasi oddiy sabab-oqibatli baholash uchun juda murakkab vaziyatlarda obyektiv qaror qabul qilishga imkoniyat beradigan muqobil modellarni ishlab chiqishdadir. Bunday modellarning ko‘pi shunchalik murakkabki, har o‘rta rahbar mustaqil ravishda ularni ishlatishga qodir emaslar. Biroq, modellar haqida ishonarli tasavvurning yo‘qligi rahbarning sinash va xatolar usulini qo‘llashga va tekshirilgan usullar qo‘llashning o‘rniga o‘ylanmagan qabul qilishga olib keladi [28; 17-b.].

Boshqarish bu – boshqalarni ishlashga undash, nazorat qilish, to‘g‘ri qaror qabul qilish, jarayonni tashkil etish va boshqarish demakdir. Rahbarlik bu- turli xil vazifalarning to‘plami yoki amal kursidan iborat emas, balki - kasbdir. Rahbarlik insondan zarur xarakter, bilim, ko‘nikma, malaka, mahorat, madaniyat kasbiy nazokat, tajriba, qobiliyat va o‘ziga xos xususiyat talab etadi.

Boshqarish:

kelajakni ko‘ruvchi

faoliyatni tashkillashtiruvchi

tashkilotni idora qiluvchi

faoliyat turlarini muvofiqlashtiruvchi

qaror va buyruqlarning bajarilishini nazorat qiluvchi kuchli quroldir (Fransuz olimi A.Fayol).

Boshqaruv funksiyalari:

rejalashtirish;

tashkil etish;

farmoyish berish;

muvofiqlashtirish;

nazorat (Fransuz olimi A.Fayol).

Boshqaruvni jarayon sifatida qaraydigan bo'lsak, u-rahbar tomonidan o'z qo'l ostidagilarga bo'yruq berishdan iborat bo'lib, bunda topshirilgan ishning maqsadi, muddatlari, ish sharoiti va ijro natijalarini baholashning kriteriyalari qayd qilingan bo'ladi.

Pedagogik boshqaruvning maqsadi ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish va tizim faoliyatini ta'minlash, jamiyat tomonidan ta'lim tarbiyaga qo'yilayotgan talablarni bajarishini ta'minlash uchun tizimning takomillashuvini oshirish yo'llarini ishlab chiqishdan iborat.

Pedagogik boshqaruvning predmeti ta'lim-tarbiyani rejalashtirish, amalga oshirish kabi vazifalarni bajarib kelayotganlarning faoliyati.

Pedagogik boshqaruv manbalari ta'lim-tarbiya sohasiga oid bo'lgan ilm-fanning yutuqlari: – ta'lim falsafasi, ta'lim sotsiologiyasi, ta'lim psixologiyasi, ta'lim va tarbiya nazariya, ta'lim iqtisodi, ta'lim huquqi, ta'lim medetsinasi kabilarning natijalari.

Pedagogik boshqaruvning funksiyalari:

1. Diagnostik funksiya.
2. Qayta aloqa o'rnatish funksiyasi.
3. Mo'ljallash funksiyasi.
4. Stimallashtiruvchi funksiya.
5. Korreksiyaviy funksiya.
6. Nazorat etish funksiyasi.

Pedagogik boshqaruv, ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llanilmagan resurslarni jalb etish mexanizmini quyidagicha belgilab olish imkoniyatini beradi:

motivatsion;

intellektual;

axborotli;

kommunikativ;

ijtimoiy-psixologik;

raqobatli;

demografik;

ijtimoiy-ekologik;
 faoliyatli;
 innovatsion;
 strategik;
 pedagog kadrlarga oid;
 tashkiliy;
 boshqaruv;
 ilmiy;
 uslubiy va b.

Boshqaruvda motivatsiya tushunchasi. Motivatsiya motiv soʻzidan kelib chiqadi va biron harakat sababi maʼnosini anglatadi. Faoliyat asosi sifatida avval odamda u yoki bu ehtiyoj paydo boʻladi, shundan soʻng ehtiyoj qondirilishi uchun harakat amalga oshiriladi. Aynan shu harakatga turtki boʻluvchi ichki kuch motiv va ehtiyojni qondirish davomida ishga tushuvchi qator motivlar majmuasi motivatsiya deb ataladi.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining taʼlim sohasidagi vakolatlari
 “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonunning 3-bobida taʼlim tizimini boshqarish berilgan (2.2-jadvalga qarang):

2.2-jadval.

Taʼlim tizimini boshqarish

Moddalar	Moddlarning mazmuni
23-modda	Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining taʼlim sohasidagi vakolatlari
24-modda	Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Taʼlim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasining taʼlim sohasidagi vakolatlari
25-modda	Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligining taʼlim sohasidagi vakolatlari
26-modda	Taʼlim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari
27-modda	Mahalliy davlat hokimiyati organlarining taʼlim sohasidagi vakolatlari
28-modda	Taʼlim tashkilotini boshqarish

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi quyidagi vakolatlari bilan birga qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin (2.3-jadvalga qarang):

2.3-jadval.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining vakolatlari

Taʼlim sohasida	Taʼlim muassasalari	Taʼlim yoʻnalishlari
------------------------	----------------------------	-----------------------------

ta'lim sohasidagi yagona davlat siyosatini amalga oshiradi	pedagogik kadrlarni ta'lim tashkilotlariga ishga qabul qilish va ular faoliyatini baholash tartibini belgilaydi	eksternat tartibida o'qitishga yo'l qo'yilmaydigan ta'lim yo'nalishlari, mutaxassisliklar va kasblar ro'yxatini tasdiqlaydi
ta'lim sohasidagi davlat dasturlarini tasdiqlaydi va ularning amalga oshirilishini ta'minlaydi	xorijiy davlatlarning ta'lim muassasalariga O'zbekiston Respublikasi hududida ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga doir ruxsatnomalar beradi	faqat davlat ta'lim muassasalarida o'qitiladigan ta'lim yo'nalishlari, mutaxassisliklar va kasblar ro'yxatini tasdiqlaydi
ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlariga rahbarlik qiladi	xorijiy davlatlarda olingan ta'lim to'g'risidagi hujjatlarni tan olish tartibini belgilaydi	davlat ta'lim muassasalari va tashkilotlariga qabul qilish tartibini belgilaydi
ta'lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan, pedagog kadrlarni va ilmiy xodimlarni attestatsiyadan o'tkazish, ta'lim to'g'risidagi hujjatlarga apostil qo'yish tartibini belgilaydi	davlat namunasidagi ta'lim to'g'risidagi hujjatlarni tasdiqlaydi va davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi ta'lim to'g'risidagi hujjatlar berish tartibini belgilaydi	ta'lim oluvchilarni akkreditasiya qilingan bir ta'lim tashkilotidan boshqasiga ko'chirish, shuningdek ularni o'qishdan chetlashtirish va qayta tiklash tartibini belgilaydi
davlat oliy ta'lim muassasalari rektorlarini, shuningdek davlat ishtirokida tashkil etiladigan oliy ta'lim tashkilotlari rektorlarini lavozimga tayinlaydi hamda egallab turgan lavozimidan ozod etadi	ta'lim tashkilotlari reytingini aniqlash tartibini belgilaydi	kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tartibini belgilaydi
darsliklar va o'quv qo'llanmalarini tayyorlash hamda nashr etish tartibini, shuningdek ularni yetkazib berishga va ulardan ta'lim tashkilotlarida foydalanishga qo'yiladigan talablarni belgilaydi	ta'lim tashkilotlariga nisbatan moddiy-texnik, infratuzilmaviy va parametrik talablarni belgilaydi	mehnat bozori talablarini prognoz va tahlil qilish asosida ta'lim tashkilotlarida kadrlarni tayyorlash bo'yicha davlat buyurtmalarini shakllantiradi

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi ta'lim tizimida o'quv-tarbiya jarayoni, professor-o'qituvchilar tarkibi, kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish sifati ustidan nazorat qilish sohasida davlat siyosatini amalga oshiradigan, ta'lim sohasidagi maxsus vakolatli davlat boshqaruvi organidir. Ta'lim inspeksiyasi qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin (2.4-jadvalga qarang):

Ta'lim inspeksiyasi vakolatlari

Ta'lim tashkilotlari	Lavozimlar va lisenziyalar
ta'lim tashkilotlarini (bundan maktabdan tashqari ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi nodavlat ta'lim tashkilotlari mustasno) attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan, shuningdek ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlarini attestatsiyadan o'tkazadi	maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlariga lavozimlar va malaka toifalarini berish jarayonini nazorat qiladi hamda unda ishtirok etadi
ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonining sifati monitoringini amalga oshiradi	nodavlat ta'lim tashkilotlariga lisenziyalar beradi faoliyatini xabardor qilish tartibida amalga oshiradigan shaxslardan xabarnomalar qabul qiladi va ularning reyestrini yuritadi
ta'lim tashkilotlarining reytingini aniqlaydi	aniqlangan ta'lim to'g'risidagi qonunchilik buzilishlari yuzasidan tegishli davlat boshqaruvi organlariga va ta'lim tashkilotlariga taqdimnomalar kiritadi

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi vakolatlari quyidagilardan iborat (2.5-jadvalga qarang):

Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi vakolatlari

Ta'lim sohasida	Davlat ta'lim standartlari
Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarda yoshlarni aniqlash, tanlash, o'qitish va tarbiyalash sohasida davlat siyosatini ishlab chiqadi va uni amalga oshiradi	Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar uchun davlat ta'lim standartlarini tasdiqlaydi
Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarning moddiy-texnika bazasini mustahkamlaydi, mazkur maktablarda bino va inshootlarni ekspluatatsiya qilish ishlarini monitoring qiladi va muvofiqlashtiradi	davlat ta'lim standartlariga muvofiq Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yagona tarzda muvofiqlashtirishni hamda unga uslubiy rahbarlik qilishni amalga oshiradi

Ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari

Ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari o'z vakolatlari doirasida (2.6-jadvalga qarang):

Ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari o'z vakolatlari

Ta'lim sohasida	Ta'lim muassasalari	Ta'lim yo'nalishlari
ta'lim sohasidagi yagona davlat siyosatini amalga oshiradi	ta'lim tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtiradi va ularga	ta'lim oluvchilarning bilim, malaka va ko'nikmalarini baholash tartibini belgilaydi

	uslubiy rahbarlik qilishni amalga oshiradi	
ta'lim sohasidagi tarmoq davlat dasturlarini ishlab chiqadi, tasdiqlaydi va amalga oshiradi	ta'lim tashkilotlarida kadrlarning kasbiy tayyorgarligi sifatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqadi, o'quv dasturlarini takomillashtiradi	professional ta'limning kasblar va mutaxassislik-lar, oliy ta'limning bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari, shuningdek bilim sohalari va ta'lim sohalari ro'yxatini belgilaydi
davlat ta'lim standartlari va davlat ta'lim talablarida kadrlarning ma'lu-moti darajasiga va kasbiy tayyorgarligi sifatiga qo'yilgan talablarning ta'lim tashkilotlari tomonidan bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi	ta'lim tashkilotlarining rahbar va pedagog kadrlarini tayyorlashni, qayta tayyorlashni va ularning malakasini oshirishni tashkil etadi	ta'lim-tarbiya jarayoniga o'qitishning ilg'or shakllari, yangi pedagogik texnologiyalar, o'qitishning texnik va axborot vositalari joriy etilishini ta'minlaydi
davlat ta'lim standartlari (shu jumladan maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standartini) va davlat ta'lim talablari ishlab chiqilishini ta'minlaydi va ularni tasdiqlaydi	ta'lim tashkilotlarida moddiy-texnika resurslaridan foydalanishga doir talablarni ishlab chiqadi	o'zlashtirishni baholashga, o'quv jarayonini, ta'lim oluvchilarning yakuniy davlat attestatsiyasini tashkil etishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlaydi, shuningdek eksternat tartibida ta'lim oluvchi-larning toifalarini belgilaydi
	ta'lim sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda ishtirok etadi	
o'quv adabiyotlarini tayyorlash va nashr qilishni tashkil etadi	ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikni amalga oshiradi	davlat oliy ta'lim muassasalarining rektorlarini tayinlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga takliflar kiritadi

Mahalliy davlat hokimiyati organlari vakolatlari

Mahalliy davlat hokimiyati organlari vakolatlari belgilangan (2.7-jadvalga qarang):

2.7-jadval.

Mahalliy davlat hokimiyati organlari vakolatlari

Ta'lim sohasida	Ta'lim tashkilotlari
ta'lim sohasidagi vakolati davlat boshqaruvi organlari bilan kelishilgan holda davlat ta'lim muassasalarini tashkil etadi, qayta tashkil etadi va tugatadi, bundan respublika tasarrufidagi ta'lim muassasalari mustasno	fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan ta'lim tashkilotlarini rivojlantirish masalalari yuzasidan hamkorlik qiladi
o'z vakolatlari doirasida tegishli hududda davlat ta'lim muassasalari uchun moliyalashtirish hajmini belgilaydi	davlat umumiy o'rta ta'lim muassasalariga birlashtirilgan hududlarni (mikrouchastkalarni) belgilaydi

ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikni amalga oshirishda ta'lim tashkilotlariga ko'maklashadi	ta'lim oluvchilar uchun sifatli ta'limni, tarbiyani ta'minlash, ularning iste'dodini shakllantirish va namoyon etish maqsadida joylarda ularga zarur sharoitlar yaratish bo'yicha dasturlarni ishlab chiqadi
o'z vakolatlari doirasida ta'lim sohasidagi davlat-xususiy sheriklikni rivojlantiradi va nodavlat ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirishga ko'maklashadi	umumiy o'rta ta'lim tashkilotlari bitiruvchilari bandligini ta'minlashga ko'maklashadi

Ta'lim tashkilotini boshqarish

Ta'lim tashkilotini boshqarishni tegishincha quyidagilar amalga oshiradi:

pedagogik kengash;

kuzatuv (vasiylik) kengashi;

oliy ta'lim tashkilotining kengashi;

ta'lim tashkilotining rahbari.

Ta'lim tashkilotlarida jamoatchilik boshqaruvi organlari tashkil etilishi mumkin. Ta'lim tashkilotlarini boshqarishda va kadrlar tayyorlashda kadrlar talabgorlari ishtirok etadi. Ta'lim tizimidagi monitoring va ta'lim sohasidagi davlat nazorati ham belgilangan (2.8-jadvalga qarang):

2.8-jadval.

Ta'lim tizimidagi monitoring va ta'lim sohasidagi davlat nazorati

Ta'lim tizimidagi monitoring	Ta'lim sohasidagi davlat nazorati
Ta'lim tizimidagi monitoring ta'limning holatini, ta'lim natijalarining o'zgarishi sur'atlarini, ta'lim faoliyatini amalga oshirish uchun yaratilgan shart-sharoitlarni o'rganish va kuzatishni, shuningdek ta'lim oluvchilarning kontingenti to'g'risidagi ma'lumotlarni va boshqaruv qarorlari qabul qilinishini tahlil etishni o'z ichiga oladi	Ta'lim sohasidagi davlat nazorati berilayotgan ta'limning mazmuni va sifati davlat ta'lim standartlariga, davlat ta'lim talablari va o'quv dasturlariga, shuningdek ushbu Qonun talablariga muvofiqligini aniqlash yo'li bilan amalga oshiriladi
	Ta'lim tashkilotlari ta'lim sifati ustidan nazoratni amalga oshirishda Ta'lim inspeksiyasiga, ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlariga ko'maklashadi
Ta'lim tashkilotlarining monitoringi Ta'lim inspeksiyasi, ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlari va ularning hududiy bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi	Ta'lim tashkilotlari tomonidan berilayotgan ta'limning mazmuni va sifati ta'lim to'g'risidagi qonunchilikka nomuvofiqligi aniqlangan hollarda Ta'lim inspeksiyasi nomuvofiqlikni bartaraf etish yuzasidan ularga taqdimnoma kiritadi. Aniqlangan nomuvofiqlik bartaraf etilmagan taqdirda Ta'lim inspeksiyasi ta'lim tashkilotining davlat akkreditatsiyasi to'g'risidagi sertifikatini qonunchilikka muvofiq bekor qilishga haqli

Ta'lim holatining tahlili va uni rivojlantirish istiqbollari to'g'risidagi axborot Ta'lim inspeksiyasining, ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlarining va ular hududiy bo'linmalarining, shuningdek ta'lim tashkilotlarining rasmiy veb-saytlariga joylashtiriladi	Ta'lim sifati ustidan nazorat qilish vakolatlariga ega bo'lmagan organlar tomonidan ta'lim tashkilotlarining ta'lim sifatini, ta'lim jarayoni tashkil etilishini, pedagog xodimlarining mehnat faoliyatini, ta'lim oluvchilarining o'zlashtirishini tekshirishga yo'l qo'yilmaydi
Ta'lim tizimidagi ma'lumotlar jumlasiga rasmiy statistika ma'lumotlari, ta'lim tizimi monitoringi natijalari, ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlarining va ular hududiy bo'linmalarining, mahalliy davlat hokimiyati organlarining hamda ta'lim tashkilotlarining ma'lumotlari kiradi	Ta'lim inspeksiyasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakilni xabardor qilgan holda nodavlat ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati ustidan nazorat va monitoringni amalga oshiradi

Xorijiy mamlakatlarda umumiy vakolatli davlat organlari

Xorijiy mamlakatlarda umumiy vakolatli davlat organlari quyidagilardan iborat:

parlament;

hukumat;

mahalliy davlat hokimiyati organlari (2.9-jadvalga qarang):

2.9-jadval.

Umumiy vakolatli davlat organlari

Parlament		
Rossiya Federatsiyasida parlamentning ta'lim sohasidagi faoliyati	Buyuk Britaniya parlamentining ta'lim sohasidagi faoliyati	AQSH parlamenti
Rossiya Federatsiyasi Davlat Dumasidagi ta'lim bo'yicha qo'mitalar: Fan va ilmiy texnologiyalar bo'yicha qo'mita (9 ta a'zo); Ta'lim bo'yicha qo'mita (14 ta a'zo) faoliyat ko'rsatadi.	Quyi palatasida faoliyat ko'rsatadigan ta'lim bo'yicha qo'mitalar: Fan va texnologiyalar qo'mitasi (11 ta a'zo); Ta'lim qo'mitasi (11 ta a'zo) faoliyat ko'rsatadi.	Kongressning quyi palatasida (Vakillar palatasi) faoliyat ko'rsatadigan ta'lim bo'yicha qo'mitalar: Ta'lim va ishchi kuchi bo'yicha qo'mita (28 ta a'zo). Uning tarkibida 4 ta kichik qo'mitalar faoliyat yuritadi: Yosh bolalar, boshlang'ich va o'rta ta'lim bo'yicha; Ishchi kuchini muhofaza qilish bo'yicha; Oliy ta'lim va ishchi kuchini tayyorlash bo'yicha; Salomatlik, ish haqi, mehnat va nafaqa bo'yicha
Hukumat		
RF Hukumatining ta'lim sohasidagi faoliyati		
Rossiya Federatsiyasi Hukumati huzurida ta'lim masalalari bilan shug'ullanuvchi quyidagi tuzilmalar mavjud: RF xalq xo'jaligi tashkilotlari uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlashni tashkil etish bo'yicha Komissiya;		

RF yetakchi universitetlarining dunyoning yetakchi ilmiy-ta'lim markazlari o'rtasida raqobatbardosh-ligini oshirish bo'yicha Kengash; Rossiya oliy ta'lim muassasalari, davlat, fanlar akademiyasi ilmiy muassasalari va davlat ilmiy markazlarida yetakchi olimlar rahbarligida o'tkazi-layotgan ilmiy tadqiqotlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha Hukumat Kengashi.		
Mahalliy davlat hokimiyati organlari		
AQShda vakolatlarning kattagina qismi – ta'lim muassasalarini saqlash, moliyalashti-rishning ayrim masalalari, akkreditatsiya qilish va boshqa masalalar bevosita mahalliy hokimiyat vakolatiga mansub	Germaniya, Kanadada muhim vakolatlar joy-lardagi mahalliy davlat organlariga (oliy ta'lim sohasidagi maxsus organning boshqar-malari, bo'limlari) o'tkazilgan, bunda ta'lim sohasidagi markaziy organ davlat ta'lim siyosatini amalga oshirishni muvofiqlashtirish funksiyasini amalga oshirish bilan cheklanadi	Yangi Zelandiya, Vengriya, Ispaniya kabi davlatlar ta'lim sohasini boshqarishni markazlashtirish siyosatidan butkul voz kechganlar, ushbu davlatlarda davlatning faqatgina muvofiqlashtirish va nazorat qilish funksiyalari saqlanib qolgan; qolgan barcha vakolatlar mahalliy hokimiyat organlariga o'tkazilgan bo'lib, ular ta'lim tizimi sohasida bevosita tezkor boshqaruvni amalga oshiradilar hamda shu maqsadda tegishli qarorlar qabul qiladilar
Maxsus vakolatli davlat organlari tizimi		
AQShda – Ta'lim vazirligi	Yaponiyada – Ta'lim, fan va madaniyat vazirligi	Buyuk Britaniyada – Ta'lim va fan vazirligi
Fransiyada – Milliy ta'lim vazirligi	GFRda – Fan va ta'lim federal vazirligi	Rossiyada – Ta'lim va fan vazirligi
OTMni boshqarish bo'yicha muhim vazifalarni hal qiluvchi muvofiqlashtiruvchi organlar		
AQShda muvofiqlashtiruv-chi kengashlar	GFRda Yerlar madaniyat vazirlarining doimiy konferensiyasi	Fransiyada – Oliy ta'lim va ilmiy tadqiqotlar bo'yicha Milliy kengash
Buyuk Britaniyada – Universitet rektorlari va vitsekanlari qo'mitasi		
Xorijiy mamlakatlarda ta'lim sohasida universitetlarning vakolatlari		
Fransiyada davlat universitetlari mustaqil hisoblanadilar. 1968 yilgi "Oliy ta'limni yo'naltirish to'g'risida"gi Qonunga muvofiq, universitet mustaqilligi uch jihatga ega: 1) ma'muriy jihatdan mustaqillik – universitet va ularning o'quv-tadqiqot birliklari (departament, fakultet) saylanadigan organlar tomonidan boshqariladi; 2) moliyaviy jihatdan mustaqillik – universitetlar	Italiyada universitetlar mustaqilligi mamlakat Konstitusiyasi bilan kafolatlanadi (33-modda). Biroq, ushbu mustaqillik universitetlar boshqa o'quv muassasalari singari yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgani va davlat muassasasi hisoblangani bois davlat tuzilmasiga uning tarkibiy qismi sifatida kiritilganligi bilan cheklanadi. Shunga ko'ra, barcha universitet xodimlari davlat	Germaniyada: oliy maktablar o'z-o'zini boshqarish huquqiga ega; oliy o'quv yurtini shtatdagi rektor yoki bir necha yilga saylangan Prezident boshqaradi; o'z-o'zini boshqarishda vazifalari aniq taqsimlab berilgan bir necha guruhlarning bosqichma-bosqich ishtiroki prinsipiga amal qilinadi; uning tarkibiga professor-o'qituvchilar, o'quvchilar,

davlat byudjeti va boshqa manbalardan olingan o'z moliyaviy mablag'larini erkin tasarruf etadilar 3) o'quv jihatdan mustaqillik: universitetlar o'quv dasturlari mazmunini; o'quv jarayoni; ilmiy-tadqiqot ishlarini; talabalar bilimni tekshirish usullarini mustaqil belgilaydilar.	xizmatchilariga tenglashtirilgan. YA'ni, ushbu xodimlar o'zlari mehnat qilib turgan universitetga emas, balki davlatga buysunadi. Universitet tizimi tuzilmasi to'g'ri-sida"gi Qonunning 7-moddasiga ko'ra: universitet xodimlariga o'qitish va ilmiy taqiqotlar erkinligi; "tashkiliy va pedagogik tajribalar" (o'qitish va ilmiy tadqiqotlarning yangi tashkiliy shakl va usullarini ishlab chiqish va qo'llash) o'tkazish; shartnoma asosida davlat va nodavlat tashkilotlar bilan ilmiy-maslahat faoliyati bilan shug'ullanish huquqi kafolatlanadi.	ilmiy xodimlar va boshqa xodimlar kiradi; talabalar o'qishi erkin tashkil etilgan; ko'p sonli o'quv bosqichlari bilan birga o'quv rejalari taklif etiladi
Xorijiy mamlakatlarda ta'lim sohasida boshqaruvni amalga oshirishda jamoat tuzilmalari		
Bunday amaliyot anglo-sakson huquq oilasida kengroq uchraydi. AQShda universitetlar mustaqillik va akademik erkinlikka ega bo'lib, o'quv va ilmiy-tadqiqot faoliyatida ko'proq davlat emas, balki jamoatchilik tuzilmalariga tayanadi	Buyuk Britaniyada ta'lim bo'yicha jamoatchilik tuzilmalari: Oliy maktabni moliyalashtirish bo'yicha Kengash; Sifatni ta'minlash agentligi (o'qitish sifatini baholash va monitoring qilish); Oliy maktab statistikasi bo'yicha agentlik (statistik ma'lumotlarni to'plash); Oliy maktab tahliliy instituti (alohida tahliliy tadqiqotlar bo'yicha mustaqil organ).	

§ 2.2. MAKTABGACHA TA'LIMDA MODERNIZATSIYA MASALALARI

Reja:

- 1.1. Ta'lim tizimining modernizatsiyasi.
- 1.2. Maktabgacha ta'lim va tarbiya.
- 1.3. Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida bir qator hujjatlar.

Ta'lim tizimining modernizatsiyasi

Ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish va texnologiyaning jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalarida taraqqiyotining yangi istiqbollarini ochib berdi. Insoniyatning davlat va jamiyat qurilishiga doir asriy tajribalari ijtimoiy munosabatlarni yangicha yondashuvlar asosida tartibga solish borasidagi ilg'or

yondashuvlarning qaror toptirilishiga olib keldi. Mazkur yondashuvlarning mohiyati so‘nggi yillarda umumiy tarzda “modernizasiyalash” tushunchasi yordamida ifodalanib kelinmoqda. Xo‘sh, “modernizasiya” tushunchasi lug‘aviy jihatdan qanday ma‘noni anglatadi? Ushbu tushuncha negizida qanday holat tavsiflanadi?

Modernizasiya (ingl. “modern” – zamonaviy, ilg‘or, yangilangan) – obektning yangi talablar va meyorlar, texnik ko‘rsatmalar, sifat ko‘rsatkichlariga mos ravishda yangilanishi sanaladi.

Odatda modernizasiya jarayonida mashinalar, dastgohlar, ishlab chiqarish qurollari hamda texnologik jarayonlar yangilanadi. Biroq, ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish va texnologiyalarning rivoji tufayli jamiyat ham rivojlanishning muayyan bosqichidan yanada takomillashgan bosqichga o‘tadi. Falsafiy talqinda ifoda etganda miqdor o‘zgarishlari tub sifat o‘zgarishlariga aylanadi. M: o‘rta asrlarda agrar xarakter kasb etgan jamiyat ilm-fan, texnika, sanoat va ishlab chiqarishning rivojlanishi bilan industrial jamiyatga aylanadi. Ijtimoiy modernizasiya jamiyatning ijtimoiy tizimdan ochiq fuqarolik jamiyatiga aylanishini anglatadi. Ushbu turdagi modernizasiya negizida jamiyatning ijtimoiy qatlamlarida umumiy yoki xususiy xarakterdagi yangilanishlar sodir bo‘ladi. Jumladan, ta‘lim sohadagi yangilanishlar ham shular jumlasidandir.

Ta‘lim tizimining modernizasiyasi – jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ehtiyojlarini, uning malakali kadrlarga, shaxsning esa sifatli ta‘lim olish bo‘lgan talabini qondirish, ta‘lim tizimini barqaror rivojlanishini ta‘minlash maqsadida mavjud mexanizmning qayta ishlab chiqilishi yoki takomillashtirilishi.

Mazkur modernizasiya shaxsni o‘qitish va tarbiyalashga oid eng yaxshi an‘analarni saqlab qolgan va boyitgan holda majmuaviy xarakter kasb etib, ta‘lim tizimining barcha sohalarini to‘la qamrab oladi va jamiyatda qaror topgan malakali mutaxassislarni tayyorlash borasidagi ehtiyojni qondirishga xizmat qiladi.

Ta‘lim tizimining modernizasiyalashda quyidagi ustuvor vazifalar hal qilinadi:

har bir shaxsning to‘laqonli ta‘lim olishida boshqalar bilan teng huquqliligi va ta‘lim olishning ochiqqligini ta‘minlash;

uzluksiz ta‘lim tizimida yangi sifat ko‘rsatkichlariga erishish;

yangi ta'lim resurslarini jalb qilish va ulardan samarali foydalanish asosida uzluksiz ta'lim tizimida samarali meyoriy-huquqiy va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish;

davlat va jamiyatning qo'llab-quvvatlashi negizida ta'lim tizimi xodimlarining ijtimoiy maqomi va kasbiy kompetentligini rivojlantirish;

ta'lim tizimining davlat va jamoatchilik boshqaruviga asoslanganlik tamoyiliga muvofiq ta'lim jarayoni ishtirokchilari – talabalar, pedagoglar, ota-onalar va ta'lim muassasalarining rolini oshirish.

Barcha davlatlarda bo'lgani kabi O'zbekiston sharoitida ham ta'lim tizimini modernizatsiyalashda davlat, jamiyat, mahalliy va ijtimoiy tashkilotlar, yuqori hamda quyi boshqaruv organlarining o'rni va roli, ular o'rtasidagi o'zaro birlik, hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy sharoitda ta'lim tizimini modernizatsiyalashning ustuvor yo'nalishlari quyidagilar sanaladi:

elektron axborot-ta'lim resurslarini yaratish;

o'qitishning mavjud va yangi texnologik shakllarini o'zaro muvofiqlashtirish;

o'quv hamda mutaxassislik fanlari asoslarining talabalar tomonidan mustaqillik o'zlashtirilishi uchun qulay pedagogik va texnologik shart-sharoitlarni vujudga keltirish [24].

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning 7-moddasida ta'lim turlari berilgan. Ta'lim turlari quyidagilardan iborat:

maktabgacha ta'lim va tarbiya;

umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim;

professional ta'lim;

oliy ta'lim;

oliy ta'limdan keyingi ta'lim;

kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish;

maktabdan tashqari ta'lim [2].

Ta'lim turlari bo'yicha qator islohotlar olib borilgan (12-jadvlaga qarang).

Maktabgacha ta'lim va tarbiya

8-modda. Maktabgacha ta'lim va tarbiya. Maktabgacha ta'lim va tarbiya bolalarni o'qitish va tarbiyalashga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan ta'lim turidir [2]. Maktabgacha ta'lim va tarbiya olti yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalarni boshlang'ich ta'limga bir yillik majburiy tayyorlashni ham nazarda tutadi. Maktabgacha ta'lim va tarbiyani tashkil etish tartibi ushbu Qonun, shuningdek «Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonunining 27-moddasida maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimi berilgan. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi axborotni yig'ish, saqlash, izlashni, unga ishlov berish va undan foydalanishni amalga oshirish imkonini beruvchi Maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimi yaratilishini hamda faoliyat ko'rsatishini ta'minlaydi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti to'g'risidagi ma'lumotlarni Maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimiga kiritish barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun majburiydir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari Maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimiga kiritiladigan ma'lumotlarning ishonchliligi uchun shaxsan javobgar bo'ladi. Maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot tizimiga kiritiladigan ma'lumotlar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonunining 48-moddasida maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish berilgan. Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishni quyidagilar amalga oshiradi:

pedagogik kengash;

kuzatuv kengashi;

davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish tartibi uning ta'sis hujjatlarida belgilanadi.

O‘zbekiston Respublikasi “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi qonunining 49-moddasida davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining pedagogik kengashi berilgan. Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining pedagogik kengashi pedagog xodimlardan iborat bo‘lgan, uning pedagogik faoliyati bilan bog‘liq masalalarni muhokama qilishga doir vakolatlarni amalga oshiradigan davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining kollegial boshqaruv organidir. Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining pedagogik kengashi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi qonunining 50-moddasida davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining kuzatuv kengashi berilgan. Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotida bolani tarbiyalash, rivojlantirish va unga ta’lim berishga ko‘maklashish maqsadida kuzatuv kengashi tashkil etilib, uning tarkibi ushbu tashkilotga boradigan bolalarning qonuniy vakillari, o‘z xodimlari, shuningdek nodavlat notijorat tashkilotlarining hamda fuqarolik jamiyati boshqa institutlarining vakillari orasidan shakllantiriladi. Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining kuzatuv kengashi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin. Davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti kuzatuv kengashining faoliyatini tashkil etish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi tomonidan belgilanadi (2.10-jadvalga qarang):

2.10-jadval.

Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotini boshqarish

Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining pedagogik kengashi	Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining kuzatuv kengashi
takomillashtirish masalalarini ko‘rib chiqadi; davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining ish rejasini va pedagog xodimlarning pedagogik yuklamasini belgilaydi; davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining ta’lim dasturini amalga oshirish natijalarini baholaydi; davlat maktabgacha ta’lim tashkilotining bolaning qonuniy vakillari bilan o‘zaro munosabatlari tartibini belgilaydi; davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagog xodimlarining malakasini oshirish, ularning ijodiy tashabbuskorligini	davlat maktabgacha ta’lim tashkilotini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalish-larini belgilaydi; O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligiga kelishib olishga kiritish uchun tuman (shahar) maktabgacha ta’lim bo‘limi tomonidan tavsiya etilgan nomzodlar orasidan davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarini belgilaydi, shuningdek uni egallab turgan lavozimidan ozod etish yuzasidan takliflar kiritadi; davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarining ushbu tashkilot faoliyatini takomillashtirish yuzasidan ko‘rilayotgan chora-

rivojlantirish, ta'lim va tarbiya jarayoniga ilmfan yutuqlarini va ilg'or pedagogik tajribani joriy etish masalalarini muhokama qiladi; davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining xodimlarini ma'naviy va moddiy rag'batlantirish masalalarini ko'rib chiqadi; davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining va pedagog xodimlarining hisobotlarini eshitadi	tadbirlar, moliya-xo'jalik holati, daromadlar va xarajatlar, byudjet mablag'laridan, byudjetdan tashqari, homiylik va boshqa mablag'lardan foydalanish to'g'risidagi hisobotlarini eshitadi; davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining va boshqa xodimlarining faoliyatiga taalluqli ijtimoiy so'rovlar o'tkazadi; tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limlariga davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarini va boshqa xodimlarini rag'batlantirish to'g'risida takliflar kiritadi
---	---

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida bir qator hujjatlar

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida bir qator hujjatlar qabul qilingan (2.11-jadvalga qarang):

2.11-jadval.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasida qabul qilingan hujjatlar

№	Qabul qilingan vaqti	Hujjat nomlanishi
1.	2017 yil 9 sentabr, PQ-3261-son	Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
2.	2017 yil 30 sentabr, PF-5198-son	Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
3.	2017 yil 21 noyabr VMQ-929-son	O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risidagi nizomni hamda maktabgacha ta'lim muassasalari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti ustavini tasdiqlash haqida
4.	2016 yil 29 dekabr, PQ-2707-son	2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
5.	Senat tomonidan 2019 yil 14 dekabr	Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida
6.	2020 yil 30 yanvar, PQ-4581-son	Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida
7.	2017 yil 15 sentabr, PQ-3276-son	Nodavlat ta'lim xizmatlari ko'rsatish faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida
8.	2021 yil 29 aprel VMQ-256-son	2021 yil uchun davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar ta'minoti uchun ota-onalar to'lovi miqdorlarini tasdiqlash to'g'risida

§ 2.3. UMUMIY O`RTA VA O`RTA MAXSUS TA'LIMDA MODERNIZATSIYA MASALALARI

Reja:

- 1.1. Umumiy o`rta va o`rta maxsus ta'lim bosqichlari.
- 1.2. Umumiy o`rta ta'limda qabul qilingan hujjatlar.

Umumiy o`rta va o`rta maxsus ta'lim bosqichlari

9-modda. Umumiy o`rta va o`rta maxsus ta'lim. Umumiy o`rta va o`rta maxsus ta'lim umumta'lim o`quv dasturlarini, zarur bilim, malaka hamda ko'nikmalarni o'zlashtirishga qaratilgan. Umumiy o`rta ta'lim tashkilotining birinchi sinfiga bolalar ular yetti yoshga to'ladigan yilda qabul qilinadi. Umumiy o`rta ta'lim (I-XI sinflar) bosqichlari quyidagilardan iborat:

boshlang'ich ta'lim (I-IV sinflar);

tayanch o`rta ta'lim (V-IX sinflar);

o`rta ta'lim (X-XI sinflar) [2] (2.12-jadvalga qarang):

2.12-jadval.

Umumiy o`rta ta'lim (I-XI sinflar) bosqichlari

Boshlang'ich ta'lim	Tayanch o`rta ta'lim	O`rta ta'lim
ta'lim oluvchilarda umumiy o`rta ta'limni davom ettirish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim, malaka va ko'nikmalar asoslarini shakllantirishga qaratilgan	o`quv dasturiga muvofiq ta'lim oluvchilarga bilim, malaka va ko'nikmalarning zaruriy hajmini beradi, ularda mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Tayanch o`rta ta'lim doirasida (VII sinfdan so'ng) ta'lim oluvchilarda kasblar bo'yicha birlamchi bilim va ko'nikmalarni shakllantirish uchun ularni professional tashxislash va kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha choralar amalga oshiriladi	o`quv dasturiga muvofiq ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalar o'zlashtirilishini, shuningdek ta'limning keyingi turi tanlanishini hamda yuqori malaka talab qilinmaydigan kasblar egallanishini ta'minlaydi

Professional tashxislash va kasb-hunarga yo'naltirish, shuningdek ta'lim oluvchilarni yuqori malaka talab qilinmaydigan kasblarga tayyorlash tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi. Umumiy o`rta ta'lim umumiy o`rta ta'lim tashkilotlarida

uzluksiz tarzda, majburiy bo'lgan o'n bir yil davomida amalga oshiriladi. O'rta maxsus ta'lim akademik litseylarda to'qqiz yillik tayanch o'rta ta'lim asosida ikki yil mobaynida amalga oshiriladi va ta'lim oluvchilarning intellektual qobiliyatlarining jadal rivojlanishini, shuningdek chuqur, tabaqalashti-rilgan, kasb-hunarga va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim olishini ta'minlaydi.

Nodavlat ta'lim tashkilotlarida umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim to'lov-shartnoma asosida amalga oshirilishi mumkin. Iqtidorli va iste'dodli bolalarning qobiliyatini rivojlantirish uchun Prezident, ijod va boshqa ixtisoslashtirilgan maktablar, shuningdek maktab-internatlar tashkil etilishi mumkin. Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar, shuningdek uzoq vaqt davolanishga muhtoj bo'lgan bolalar davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim tashkilotlarida inklyuziv shaklda yoki uy sharoitlarida yakka tartibda ta'lim oladi. Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarining sinflarida (guruhlarida) ta'lim oluvchilar soni o'ttiz besh nafardan oshmasligi kerak [2].

Umumiy o'rta ta'limda qabul qilingan hujjatlar

Umumiy o'rta ta'limda hujjatlar qabul qilingan (2.13-jadvalga qarang):

2.13-jadval.

Umumiy o'rta ta'limda qabul qilingan hujjatlar

№	Qabul qilingan vaqti	Hujjat nomlanishi
1.	2019 yil 26 noyabr, PF-4537-son	O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida
2.	2019 yil 29 aprel, PF-5712-son	"Zamonaviy maktab"larni tashkil etish chora-tadbirlar to'g'risida
3.	2020 yil 6 oktabr, PQ-4851-son	Axborot texnologiyalari sohasida ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va ularni IT-industriya bilan integrasiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida
4.	2020 yil 13 oktabr, PQ-4860-son	Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
5.	2021 yil 19 iyul, PQ-5188-son	Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida

6.	2021 yil 19 may, PQ-5117-son	O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida
7.	2021 yil 7 dekabr, VMQ-741-son	Prezident ta'lim muassasalari agentligi huzuridagi pedagogik mahorat va xalqaro baholash markazi faoliyatini tashkil etish to'g'risida
8.	2021 yil 27 avgust, VMQ-545-son	Ilmiy va innovasion faoliyatni boshqarish tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida
9.	2021 yil 17 sentabr, VMQ-572-son	Maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
10.	2021 yil 15 oktabr, VMQ-646-son	Ta'lim darajasi yuqori bo'lmagan maktablarga malakali o'qituvchi-pedagoglarni jalb qilish chora-tadbirlari to'g'risida
11.	2021 yil 30 dekabr, VMQ-792-son	Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 9-11-sinflari o'quvchilarini kasb-hunarga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida

§ 2.4. PROFESSIONAL TA'LIMDA MODERNIZATSIYA MASALALARI

Reja:

1.1. Professional ta'lim darajalari.

1.2. Professional ta'limga oid hujjatlar.

Professional ta'lim darajalari

10-modda. Professional ta'lim. Professional ta'lim egallanadigan kasb va mutaxassislik bo'yicha quyidagi darajalarni o'z ichiga oladi:

boshlang'ich professional ta'lim;

o'rta professional ta'lim;

o'rta maxsus professional ta'lim [2] (2.14-jadvalga qarang):

2.14-jadval.

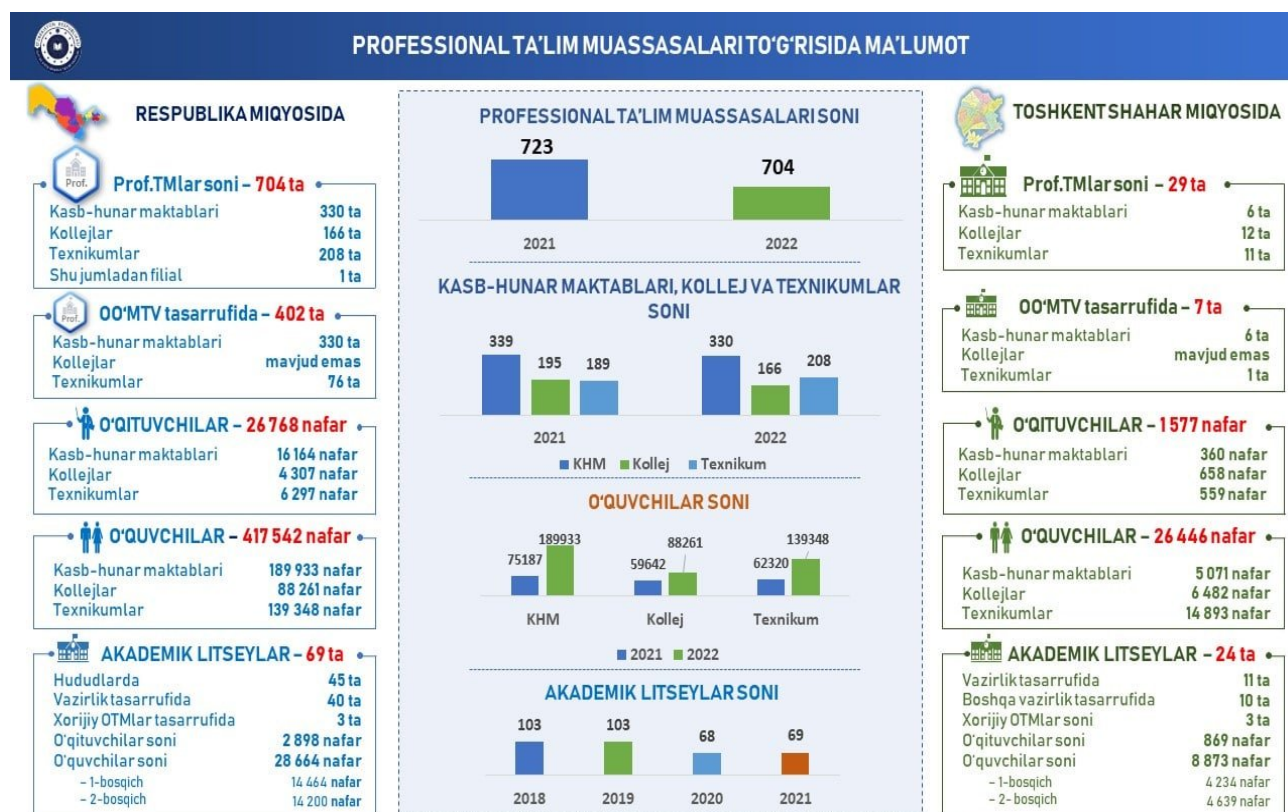
Professional ta'lim darajalari

Boshlang'ich professional ta'lim	O'rta professional ta'lim	O'rta maxsus professional ta'lim
kasb-hunar maktablarida IX sinf bitiruvchilari negizida bepul asosda kunduzgi ta'lim shakli bo'yicha umumta'lim fanlarining va mutaxassislik fanlarining ikki yillik integratsiyalashgan dasturlari asosida amalga oshiriladi	kollejlarda davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma asosida kasblar hamda mutaxassisliklarning murakkabligidan kelib chiqqan holda, davomiyligi ikki yilgacha bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha umumiy o'rta, o'rta maxsus	texnikumlarda umumiy o'rta, o'rta maxsus, boshlang'ich professional va o'rta professional ta'lim negizida davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma asosida kasblar hamda mutaxassisliklarning murakkabligidan kelib chiqqan holda, davomiyligi kamida ikki yil bo'lgan kunduzgi, kechki va

	ta'lim hamda boshlang'ich professional ta'lim negizida amalga oshiriladi	sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha amalga oshiriladi
--	--	--

Ushbu Qonun kuchga kirguniga qadar o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi (to'qqiz yillik umumiy o'rta va uch yillik o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi) olgan fuqarolar ham o'rta professional va o'rta maxsus professional ta'lim olish huquqiga ega. Kasb-hunar maktablari, kollejlari va texnikumlar ta'lim oluvchilarning o'zi tanlagan kasbga va mutaxassislikka ega bo'lishini ta'minlaydi. Fuqarolar shartnoma asosida ikkinchi va undan keyingi professional ta'limni olish huquqiga ega [2].

O'zbekiston Respublikasida 339 ta kasb-hunar maktablari, 163 ta kollejlari va 214 ta texnikumlar viloyatlar kesimida shakllantirildi (2.1-rasmga qarang):

2.1-rasm. O'zbekiston Respublikasida kasb-hunar maktablari, kollejlari va texnikumlar

§ 2.5. OLIY TA'LIMDA MODERNIZATSIYA MASALALARI

11-modda. Oliy ta'lim. Oliy ta'lim bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlanishini ta'minlaydi. Oliy ma'lumotli kadrlarni tayyorlash oliy ta'lim tashkilotlarida (universitetlar, akademiyalar, institutlar, oliy maktablar) amalga oshiriladi. Umumiy

o'rta (o'n bir yillik ta'lim), o'rta maxsus (to'qqiz yillik tayanch o'rta va ikki yillik o'rta maxsus ta'lim), boshlang'ich professional ta'lim (to'qqiz yillik tayanch o'rta va ikki yillik boshlang'ich professional ta'lim) olgan shaxslar, shuningdek ushbu Qonun kuchga kirguniga qadar o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi (to'qqiz yillik umumiy o'rta va uch yillik o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi) olgan shaxslar oliy ma'lumot olish huquqiga ega.

Oliy ta'lim ikki bosqichga — bakalavriat va magistratura bosqichiga ega. Bakalavriat oliy ta'lim yo'nalishlaridan biri bo'yicha chuqurlashtirilgan bilim, malaka va ko'nikmalar beradigan, o'qish davomiyligi kamida uch yil bo'lgan tayanch oliy ta'limdir. Magistratura tegishli bakalavriat negizidagi aniq mutaxassislik bo'yicha o'qish davomiyligi kamida bir yil bo'lgan oliy ta'limdir. Magistratura mutaxassisliklarining va ularga muvofiq bo'lgan bakalavriat ta'lim yo'nalishlarining ro'yxati ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organi tomonidan belgilanadi. Fuqarolar shartnoma asosida ikkinchi va undan keyingi oliy ma'lumotni olish huquqiga ega [2].

Professional va oliy ta'limda hujjatlar qabul qilingan (2.15-jadvalga qarang):

2.15-jadval.

Professional va oliy ta'limda qabul qilingan hujjatlar

№	Qabul qilingan vaqti	Hujjat nomlanishi
Professional ta'lim		
1.	2019 yil 6 sentabr, PF-5812-son	Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida
2.	2018 yil 23 matr VMQ-212-son	Akademik litseylarga umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini tanlab olish, o'qishga qabul qilish, ularning o'qishini ko'chirish va o'qishdan chetlatish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida
3.	2020 yil 03 dekabr PQ-4910-son	Iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimi va akademik litseylar faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
Oliy ta'lim		
4.	2017 yil 20 aprel, PQ-2909-son	Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida
5.	2017 yil 26 sentabr PQ-3290-sonli Qarori	Oliy ta'lim muassasalariga kirish uchun nomzodlarni maqsadli tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida

6.	2018 yil 5 iyun, PQ-3775-son	Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida
7.	2019 yil 8 oktabr, PF-5847-son	O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi
8.	2021 yil 24 dekabr, PQ-60-son	Davlat oliy ta'lim muassasalarining akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida
9.	2021 yil 24 dekabr, PQ-61-son	Davlat oliy ta'lim muassasalariga moliyaviy mustaqillik berish chora-tadbirlari to'g'risida

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida hayotimizga bosqichma-bosqich "Universitet 3.0" tushunchasini joriy etish masalasi ta'kidlangan. Universitetlar tarixiy rivojlanish yo'lida bir nechta modellar orqali o'tib kelmoqda [25] (2.16-jadvalga qarang):

2.16-jadval.

Universitet modellari

№	Universitet modellari	Modellarning mazmuni
1.	Universitet 1.0	"birinchi avlod universiteti" faqat ta'lim berish makoni bo'lib, uning maqsadi bilim yetkazib berishdan iborat.
2.	Universitet 2.0	("ikkinchi avlod universiteti") modeli ta'lim berishga qo'shimcha ravishda ilmiy tadqiqot ham olib borishga ixtisoslashgan dargoh sanaladi. XIX asrdan boshlab rivojlangan ta'lim muassasalari "tadqiqot universitetlari" deb ataladi. "Universitet 2.0" ilmiy tadqiqot faoliyati orqali yangi bilimlarni yaratadi; bozor ishtirokchilari uchun konsalting xizmatlari markazi bo'ladi; sanoat tomonidan buyurtmalar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib boradi, yangi texnologiyalarga asos soladi
3.	Universitet 3.0	"Uchinchi avlod universiteti", yoki " esa fan-ta'lim bilan bir qatorda innovasiya va ilmiy-tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish faoliyati bilan ham shug'ullanadi. "Universitet 3.0"da tadbirkorlik madaniyati rivojlangan bo'lib, ishbilarmon doiralar vakillari bilan samarali muloqot o'rnatilgan bo'ladi. Bunday universitetda texnologik startaplar yaratilib, patentlar muntazam ro'yxatdan o'tkaziladi. Kaliforniya shtatidagi Kremniy vodiysi bunga yaqqol misol. Tadqiqotlarga ko'ra, dunyo universitetlari umumiy sonining atigi 0,3 foizi "Universitet-3.0" modeliga mos, deb tan olinar ekan. Mamlakatimiz universitetlari oldida 2030 yilga qadar ilmiy-tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish masalasi qo'yilgan. Bu holda oliygohlarimiz xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlar reytinglarida yuqori o'rinlarni egallash imkoni bo'ladi
4.	Universitet 4.0	yuqoridagi barcha sifatlarni o'zida jamlab, u raqamlashtirilgan va biznes jarayonlari avtomatlashtirilgan makon sanaladi. "Universitet 4.0" yuqori texnologiyali sanoatni rivojlantirishda yetakchiga aylanib, ommaviy ishlab chiqarishdan iste'molchilarning individual talablari asosida xizmatlar yetkazadi. Bu borada "Universitet 4.0" talabalarning individual ehtiyojlari asosida o'quv reja va dasturlar tayyorlaydi.

		“Universitet 4.0” talabalarning nafaqat bilimi, balki ijtimoiy ko‘nikmalariga ham ustuvor e‘tibor qaratadi
--	--	--

O‘zbekistondagi oliy ta’lim muassasalari ro‘yxati. Bugungi kunda O‘zbekistonda 159 ta, shu jumladan Toshkent shahrida 72 ta, hududlarda 87 ta oliy ta’lim muassasasi mavjud. Davlat oliy ta’lim muassasalari tegishliligi bo‘yicha vazirlik va idoralar tasarrufiga birlashtirilgan (2.17-jadvalga qarang):

2.17-jadval.

Davlat oliy ta’lim muassasalari va tegishliligi bo‘yicha vazirlik va idoralar

OTM		Tegishli vazirlik va idoralar	
OTM	Soni	Vazirlik va idoralar	Soni
Universitet	28 ta	Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi	53 ta
Institut	47 ta	Qishloq xo‘jaligi vazirligi	5 ta
Akademiya	3 ta	Sog‘liqni saqlash vazirligi	11 ta
Konservatoriya	1 ta	Madaniyat vazirligi	9 ta
Filial	26 ta	Badiiy akademiya	1 ta
Xorijiy OTM va uning filiallari	30 ta	Axborot texnologiyalari va kommunikasiyalarini rivojlantirish vazirligi	7 ta
Nodavlat OTM	24 ta	Adliya vazirligi	2 ta
		Transport vazirligi	1 ta
		Navoiy kon-metallurgiya kombinati	2 ta
		Tashqi ishlar vazirligi	1 ta
		Din ishlari bo‘yicha qo‘mita	1 ta
		Qurilish vazirligi	2 ta
		Turizm va sport vazirligi	4 ta
		Veterinariya va chorvachilikni rivojlanti-rish davlat qo‘mitasi	3 ta
		Davlat geologiya va mineral resurslar qo‘mitasi	1 ta
		Davlat soliq qo‘mitasi	1 ta
		Prezident ta’lim muassasalari agentligi	1 ta

Buyuk Britaniyaning nufuzli reyting tashkiloti – “Times Higher Education” agentligi “Young University Rankings – 2022” (Yosh universitetlar reytingi – 2022) reyting natijalarini e‘lon qildi [20]. Reyting natijasiga ko‘ra, respublikadagi 4 ta oliy ta’lim muassasasi ilk bor yangi turdagi maqom – “Reporter” universitetlar qatorida e’tirof etildi. Bular:

Toshkent davlat yuridik universiteti;

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Turin politexnika universiteti;

Urganch davlat universiteti.

Ushbu maqom orqali yuqoridagi oliygohlar dunyoning TOP universitetlari reytingiga kirish uchun nomzod sifatida yana bir katta qadamni qo'yishdi. Ma'lumot o'rnida, "Young University Rankings" reytingi dunyoning 50 va undan kichik yoshdagi eng yaxshi universitetlari ro'yxatini tuzadi. Ro'yxat "World University Rankings" flagmani bilan bir xil 13 ta mezon ko'rsatkichlariga asoslanadi. 2022 yilgi reyting 539 ta universitetni o'z ichiga olib, shundan 251 ta oliygoh "Reporter" maqomiga ega bo'ldi.

Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2022 yil 14 fevraldagi 01/qq- va 6-q/q -sonli qo'shma qarori bilan xalqaro tan olingan Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Nigher Education, Academic Ranking of World Universities tashkilotlari tomonidan e'lon qilingan oliy ta'lim muassasalari reytingida birinchi 1000 talik ro'yxatiga kiritilgan oliy ta'lim muassasalarining (<https://tdi.uz/upload/top-1000-2021.pdf>) 2022 yil uchun ro'yxati tasdiqlandi.

Qayd etish lozim, Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 24 iyundagi "Xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tan olish tartibini takomillashtirish haqida"gi 620-son qaroriga muvofiq (<https://lex.uz/docs/4441142#4444712>), ushbu ro'yxatga kiritilgan, ya'ni xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlarning (QS, THE, ARWU) reytingida birinchi 1000 talik ro'yxatidan joy olgan xorijiy oliy ta'lim muassasalarida olingan diplomlar to'g'ridan-to'g'ri (maxsus sinovlarsiz) tan olinadi [10]. Xorijiy davlatlarda olingan diplomlarni tan olish bilan bog'liq foydali axborotlar bilan Ta'lim inspeksiyasining telegramdagi rasmiy kanali (@uztdi) orqali tanishib borishingiz mumkin. O'zbekistonda xorijiy universitetlar mavjud (2.18-jadvalga qarang):

2.18-jadval.

O'zbekistonda xorijiy universitetlar

№	Xorijiy universitetlar	Yo'nalishlari
1.	Westminster International University in Tashkent (WIUT) wiut.uz	Buyuk Britaniyadagi Westminster universitetining filiali Toshkent shahrida 2002-yildan boshlab ta'lim berib boshlagan. Universitet ekonomika ya'ni iqtisodiyot kabi fanlarni o'qitishga yo'naltirilgan. Quyidagi yo'nalishlari mavjud: Business Administration Commercial Law Economics With Finance Business Information Systems

2.	Turin Polytechnic University in Tashkent polito.uz	Italiyaning Turin Politeknika universiteti Toshkent shahrida 2009-yildan boshlab ta'lim berib boshlagan. Bu universitet avtomobilsozlik, mashinasozlik kabi fanlarga yo'naltirilgan. Quyidagi yo'nalishlari mavjud: Mechanical Engineering Industrial and Civil Engineering and Architecture Information Technologies and Programming in Industry (Computer Engineering)
3.	YEOJU technical institute in Tashkent ytit.uz	Architecture and Urban design Civil engineering Renewable energy Tourism International Marketing Preschool education Primary education Korean Philology Business Management International economic relations Beauty aesthetics and fashion design
4.	Management Development Institute of Singapore in Tashkent mdis.uz	Singapurning managementni rivojlashtirish instituti Toshkentda shahrida 2007-yilda o'z ishini boshlagan. Bu ta'lim dargohida asosan moliya, biznes va marketing yo'nalishlari mavjud: Banking & Finance Industrial Management International Hospitality and Tourism Management Applied Travel, Tourism & Hospitality Management Business and Economics Finance, Investment and Risk Management Computer Information Systems for Business Accounting and Finance Business and Financial Management Business and Marketing Management Business and Management Fashion Product and Promotion
5.	Bucheon University in Tashkent but.uz	Koreyaning Bucheon universitetining filiali Toshkent shahrida 2018-yilda o'z ishini boshladi. Ushbu universitet-da boshlang'ich ta'lim, arxitektura va kores tili kabi yo'nalishlar o'qitishga yo'naltirilgan. Yo'nalishlar ro'yhati: Department of preschool education (3+1) Department of architecture (3+1) Department of Korean language and business administration (2+2)
6.	AMITY University in Tashkent amity.uz	Hindistonning AMITY universiteti 2019-yildan boshlab Toshkent shahrida o'z ishini boshladi. Universitet turli yo'nalishlarda ta'lim beradi: Axborot texnologiyalar, Kompyuter injineri, iqtisodiyot, Turizm, Biznes boshqaruvi. Universitetda quyidagilar yo'nalishlar mavjud: IT Computer Science & Engineering Economics Tourism Administration Business Administration

7.	Sharda University www.shardauniversity.uz	Yangi Hindiston universitetlardan biri Sharda universiteti. Bu yangi universiteti. Hozirda quyidagi yo'nalishlar mavjud: Computer Science & Engineering Computer Science & Engineering CSE with specialization in Cyber Security and Forensic CSE with specialization in AI & Machine Learning Information Technology Bachelor of Business Administration BBA – Human Resource Management BBA – Entrepreneurship BBA – Marketing BBA – International Business International University Fast Track Programme
8.	British Management University bmu-edu.uz	British Management universiteti endi O'zbekistonda. Ushbu universitet yangi, hozirda 2020-2021 o'quv yili uchun qa'bul boshlangan. Hozirda bakalavr va magistura(2021-sentabr oyidan) quyidagi turli yo'nalishlar bor. Bakalavr: Bachelor's (Bsc) in Banking and Finance Bachelor's (Bsc) in Finance and Investments Bachelor's (Bsc) in International Accounting Bachelor's (Bba) with Project Management Bachelor's (Bba) with International Logistics & Trade Bachelor's (Bba) with Digital Marketing Bachelor's (Bba) with Tourism And Hospitality
9.	Webster University in Tashkent webster.uz	Webster universiteti Toshkent shahridagi filiali Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimi asosida talabalar yuqori bilim berishni universitet o'z oldiga maqsad qilib qoydi. Hozirda ushbu universitet Bachelor's Degree va Master's Degree uchun talabalarni qa'bul qilmoqda. Bakalavr: Bachelor of Arts in Economics Bachelor of Arts in Media Studies Bachelor of Science in Business Administration English as a Second Language (ESL) Program

Yurtimizda bu universitetlardan tashqari yana bir qator oliy dargohlari mavjud.

Masalan, Rossiya universitetlari filiallari ham mavjud:

Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti – msu.uz;

Gubkin nomidagi Rossiya davlat neft va gaz universiteti – gubkin.uz;

Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti – rea.uz;

Shuni ham aytib o'tish kerakki, boshqa universitetlari ham mavjud. Ushbu universitetlarni havolarini quyidagi topishingiz mumkin:

Akfa University – akfauniversity.org;

Cambridge International College – cambridge.uz;

Team University – teamuni.uz;

Japan Digital University – jdu.uz;

Ajou University in Tashkent – ajou.uz [22].

Oliy ta'lim muassasalarga qabul rejasi har o'quv yilida ishlab chiqiladi (2.19-jadvalga qarang):

2.19-jadval.

Oliy ta'lim muassasalarga qabul rejasi

O'quv yili	Bakalavr	Magistrlar
2015-2016	57 907 nafar davlat grantlari bo'yicha - 19 120 nafar to'lov-kontrakt asosida - 38 787 nafar	5 000 nafar, davlat grantlari bo'yicha - 1 548 to'lov-kontrakt asosida - 3 452 nafar
2016-2017	57 907 nafar davlat grantlari bo'yicha - 19 120 nafar to'lov-kontrakt asosida - 38 787 nafar	5 000 nafar davlat grantlari bo'yicha - 1 548 nafar to'lov-kontrakt asosida - 3 452 nafar
2017-2018	66 316 nafar, davlat grantlari bo'yicha - 18 194 nafar to'lov-kontrakt asosida - 48 122 nafar	5 000 nafar davlat grantlari bo'yicha - 1 556 nafar to'lov-kontrakt asosida - 3 444 nafar
2018-2019	69 200 nafar davlat grantlari bo'yicha - 17 654 nafar to'lov-kontrakt asosida - 51 546 nafar	5 903 nafar davlat grantlari bo'yicha - 1 552 nafar to'lov-kontrakt asosida - 4 351 nafar
2019-2020	kunduzgi ta'lim shaklida - 103 575 nafar sirtqi ta'lim shaklida - 31 350 nafar kechki ta'lim shaklida - 5 025 nafar	10 425 nafar
2021-2022	kunduzgi ta'lim shaklida – 113 530 nafar sirtqi ta'lim shaklida - 37 675 nafar kechki ta'lim shaklida - 6 550 nafar	12 900 nafar

“O‘zbekiston Respublikasi va xorijiy hamkor oliy ta’lim tashkilotlarining qo‘shma ta’lim dasturlari asosida ta’lim faoliyatini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 6 iyuldagi 421-son qarori tasdiqlandi. Unga ko‘ra:

2022-yil 1-yanvardan boshlab qo‘shma ta’lim dasturlarini O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan ekspertizadan o‘tkazish tartibi joriy etiladi va faqat ijobiy ekspertiza xulosasiga ega bo‘lgan qo‘shma ta’lim dasturlari asosida ta’lim faoliyatini tashkil etishga ruxsat beriladi;

2022-yil 1-yanvarga qadar qo‘shma ta’lim dasturlari asosida ta’lim faoliyatini amalga oshirayotgan oliy ta’lim tashkilotlari tomonidan ushbu qo‘shma ta’lim dasturlari mazkur qaror talablariga muvofiqlashtiriladi hamda O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligida ekspertizadan o‘tkaziladi [15].

Qo'shma ta'lim (ikki diplomli) dasturi – O'zbekiston Respublikasi va xorijiy hamkor oliy ta'lim muassasalari o'rtasida imzolangan shartnomaga muvofiq kadrlar tayyorlashni va bitiruvchilariga oliy ma'lumot olganligi to'g'risidagi barcha xorijiy hamkor oliy ta'lim muassasalari joylashgan davlatlarda tan olinadigan kvalifikatsiya (diplom) berilishini nazarda tutuvchi ta'lim dasturi. Filologiya yo'nalishida OTMlarning xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikdagi qo'shma dasturlari reyestri 2021-2022 o'quv yili uchun ishlab chiqildi (2.20-jadvalga qarang):

2.20-jadval.

2021/2022 o'quv yili qabuli uchun xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda qo'shma ta'lim dasturlarining reyestri

№	Oliy ta'lim muassasasi nomi	Ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklar nomi	Hamkor xorijiy oliy ta'lim muassasasi nomi va joylashgan davlat
1.	O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti	Bakalavriat	
		Filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili	Moskva davlat lingvistik universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		O'zga tilli guruhlarda rus tili	Adigey davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Kompyuter lingvistikasi	Adigey davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
2.	Buxoro davlat universiteti	Bakalavriat	
		Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili	Sofiya universiteti, Bolgariya Respublikasi
3.	Qoraqalpoq davlat universiteti	Bakalavriat	
		Filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili	Linkoln Universitet Kolleji, Malayziya
		Gid hamrohligi va tarjimonlik foaliyati (ingliz tili)	Linkoln Universitet Kolleji, Malayziya
		Magistratura	
		Lingvistika: ingliz tili	Linkoln Universitet Kolleji, Malayziya
4.	Qarsha davlat universiteti	Bakalavriat	
		O'zga tilli guruhlarda rus tili	Belgorod davlat milliy tadqiqot universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili)	Moskva davlat lingvistik universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Magistratura	
		Lingvistika (ingliz tili)	Belgorod davlat milliy tadqiqot universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Lingvistika (rus tili)	Belgorod davlat milliy tadqiqot universiteti, Rossiya Federatsiyasi
5.		Bakalavriat	

	Namangan davlat universiteti	Oʻzga tilli guruhlarda rus tili	A.I.Gersen nomidagi Rossiya davlat pedagogika universiteti, Rossiya Federatsiyasi
6.	Samarqand davlat chet tillari intstituti	Bakalavriat	
		Filologiya va tillarni oʻqitish: koreys tili	Sunchunyan universiteti (Soonchunhyang university), Koreya Respublikasi
		Filologiya va tillarni oʻqitish: rus tili	Oltoy davlat pedagogika universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Filologiya va tillarni oʻqitish: rus tili	Belgorod davlat milliy tadqiqot universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Filologiya va tillarni oʻqitish: ingliz tili	Malayziya shahar universiteti (City Univercity of Malaysia), Malayziya
		Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati (ingliz tili)	
		Magistratura	
		Lingvistika: ingliz tili	Belgorod davlat milliy tadqiqot universiteti, Rossiya Federatsiyasi
7.	Termez davlat universiteti	Bakalavriat	
		Turizm	A.G. va N.G. Stoletovlar nomidagi Vladimir davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Filologiya va tillarni oʻqitish (rus tili)	A.G. va N.G. Stoletovlar nomidagi Vladimir davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
8.	Urganch davlat universiteti	Bakalavriat	
		Filologiya va tillarni oʻqitish: rus tili	Astraxan davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
		Magistratura	
		Qiyosiy tilshunoslik, lingvistik tarjimashunoslik (tillar boʻyicha)	Astraxan davlat universiteti, Rossiya Federatsiyasi
9.	Fargʻona davlat universiteti	Bakalavriat	
		Filologiya va tillarni oʻqitish: rus tili	Qozon (Volgaboʻyi) Federal universiteti, Rossiya Federatsiyasi

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalariga xorijiy fuqarolarni o'qishga qabul qilish Vazirlar Mahkamasining "Xorijiy fuqarolarni O'zbekiston Respublikasi ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilish va o'qitish tartibini takomillashtirish to'g'risida" 2008 yil 4 avgustdagi 169-son qaroriga muvofiq amalga oshiriladi. Qarorga muvofiq:

xorijiy fuqarolar oliy ta'lim muassasalari bakalavriatiga OTM tomonidan belgilangan tartibda o'tkaziladigan suhbat natijasiga ko'ra qabul qilinadi; oliy ta'lim muassasalariga umumiy o'rta yoki o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi

ma'lumotiga muvofiq ma'lumotga ega bo'lgan xorijiy fuqarolar qabul qilinishi mumkin;

chet el fuqarolarini to'lov-kontrakt asosida o'qitish qiymati oliy ta'lim muassasasi tomonidan tegishli bakalavriat ta'lim yo'nalishi va magistratura mutaxassisligi bo'yicha O'zR fuqarolari uchun belgilangan bazaviy to'lov-kontrakt miqdoridan kam bo'lmagan miqdorda belgilanadi [19].

Abiturientlar uchun oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirishdagi imtiyozlar:

1. Qurolli Kuchlar harbiy xizmatchilarining farzandlari;
2. Xalqaro va respublika olimpiadalari, tanlovlar va musobaqalar g'oliblari bo'lgan bitiruvchilar;
3. Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti laureatlari;
4. «Mard o'g'lon» davlat mukofoti sohiblari;
5. «Yilning eng yaxshi tarbiyachisi» respublika tanlovi g'oliblari;
6. Tibbiyot muassasalari hamshiralarining «Hamshira» respublika tanlovi g'oliblari;
7. Badiiy akademiyaning tasviriy san'at bo'yicha respublika tanlovi g'oliblari;
8. «Nihol» mukofoti sovrindorlari;
9. O'zbekiston yoshlar ittifoqining respublika komissiyasi bergan tavsiyanoma sovrindorlari (pedagogika yo'nalishlariga);
10. To'liq davlat ta'minotidagi yetim bolalar;
11. Qurolli Kuchlar safida harbiy xizmatni o'tab, harbiy tavsiyanomaga ega bo'lganlar;
12. Chet tilini bilish darajasi to'g'risida davlat namunasidagi B1 va undan yuqori darajadagi sertifikatga ega abiturientlar;
13. Harbiy qism qo'mondonligi va Yoshlar ittifoqi boshlang'ich tashkiloti tavsiyanomasiga ega bo'lganlar [13].

2021/2022 o'quv yili uchun respublika oliy ta'lim muassasalariga talabalar o'qishini ko'chirish bo'yicha arizalar quyidagi elektron tizimlar orqali ro'yxatdan o'tkaziladi:

respublikaning bir oliy ta'lim muassasasidan boshqa oliy ta'lim muassasasiga yoki bir oliy ta'lim muassasasi doirasida – “transfer.edu.uz”;

xorijiy va nodavlat oliy ta'lim muassasalaridan – “transfer.dtm.uz” [16].

Interaktiv xizmatlar ro'yxati shakllantirilgan (2.21-jadvalga qarang):

2.21-jadval.

Interaktiv xizmatlar ro'yxati

№	Xizmatlar	Havolalar
1.	O'qish joyidan ma'lumotnoma olish (oliy ta'lim muassasasidan)	havola
2.	Xorijiy davlatda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatni tan olish va nostrifikatsiyalash (ekvivalentligini qayd etish) uchun elektron ariza yuborish	havola
3.	Xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tan olish va nostrifikatsiyalash (ekvivalentligini qayd etish) uchun qayta elektron ariza yuborish	havola
4.	Yuridik texnikumiga o'qishga kirish uchun ariza yuborish	havola
5.	Xalqaro imtihon tizimlari bo'yicha imtihon topshirish xarajatlarini qoplab berishga ariza yuborish	havola
6.	Magistraturaga onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
7.	Talabalar o'qishini ko'chirish va qayta tiklash uchun onlayn hujjat topshirish tizimi (ichki)	havola
8.	Talabalar o'qishini ko'chirish va qayta tiklash uchun onlayn hujjat topshirish tizimi (tashqi)	havola
9.	Ikkinchi mutaxassislik uchun onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
10.	Kasb-hunar maktablariga onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
11.	Akademik litseylarga onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
12.	Kollejlarga onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
13.	Texnikumlarga onlayn hujjat topshirish tizimi	havola
14.	Tabaqalashtirilgan to'lov-shartnomalarini onlayn taqdim etish axborot tizimi	havola

12-modda. Oliy ta'limdan keyingi ta'lim. Oliy ta'limdan keyingi ta'limni oliy ta'lim va ilmiy tashkilotlarda olish mumkin. Oliy ta'limdan keyingi ta'lim doktorlik dissertatsiyasini tayyorlash va himoya qilish maqsadida mutaxassislikni chuqur o'rganishni va ilmiy izlanishlar olib borishni nazarda tutadigan tayanch doktorantura, doktorantura va mustaqil izlanuvchanlik asosida ilmiy darajaga ega ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlashni ta'minlaydi [2] (2.22-jadvalga qarang):

2.22-jadval.

Oliy ta'limdan keyingi ta'lim shakllari

Tayanch doktorantura	Doktorantura	Mustaqil izlanuvchilik
falsafa doktori (Doctor of Philosophy (PhD) ilmiy darajasiga da'vogar izlanuvchilar uchun ishlab chiqarishdan ajralgan holda	fan doktori (Doctor of Science (DSc) ilmiy darajasiga da'vogar izlanuvchilar uchun ishlab chiqarishdan ajralgan holda tashkil etiladigan oliy	falsafa doktori (Doctor of Philosophy (PhD) yoki fan doktori (Doctor of Science (DSc) ilmiy darajalariga da'vogar izlanuvchilar uchun

tashkil etiladigan oliy malakali ilmiy va ilmiy-pedagog kadrlar ixtisosligi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'lim shakli hisoblanadi	malakali ilmiy va ilmiy-pedagog kadrlar ixtisosligi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'lim shakli hisoblanadi	ishlab chiqarishdan ajral-magan holda tashkil etila-digan oliy malakali ilmiy va ilmiy-pedagog kadrlar ixtisos-ligi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'lim shakli hisoblanadi
---	---	---

Ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash, ilmiy darajalar va ilmiy unvonlar berish tartibi, shuningdek harbiy, tibbiyot va boshqa ta'lim tashkilotlarida oliy ta'limdan keyingi ta'lim olish xususiyatlari qonun hujjatlarida belgilanadi. Oliy ta'limdan keyingi ta'limning davom etish muddati qonun hujjatlarida belgilanadi.

Oliy malakali ilmiy va ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash va attestatsiyadan o'tkazish tizimining sifati va samaradorligini tubdan oshirish, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim sohasini yanada takomillashtirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatida yoshlarning intellektual salohiyatini har tomonlama namoyon etish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 16-fevraldagi "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi [PF-4958-sonli Farmoni](#) qabul qilindi. Mazkur farmonga asosan, 2017-yilning 1-iyulidan boshlab oliy o'quv yurtidan keyingi ta'limning *ikki pog'onali*:

dissertatsiya himoya qilish va tegishli fan tarmog'i bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini berishni nazarda tutuvchi tayanch doktorantura;

dissertatsiya himoya qilish va tegishli fan tarmog'i bo'yicha fan doktori (Doctor of Science) ilmiy darajasini berishni nazarda tutuvchi doktorantura tizimi joriy qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida" 2017-yil 16-fevraldagi PF-4958-son Farmoni ijrosini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 22-maydagi "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 304-son [qarori](#) qabul qilindi.

§ 2.6. Kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish masalalari

13-modda. Kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish. Kadrlarni qayta tayyorlash tayanch mutaxassisliklar va kasblarga muvofiq bo'lgan yo'nalishlar bo'yicha faoliyatni amalga oshirish uchun qo'shimcha kasbiy bilim, malaka va

ko'nikmalarning zarur hajmi egallanishini ta'minlaydi. Kadrlar malakasini oshirish kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalarning chuqurlashtirilishi hamda yangilab borilishini ta'minlaydi, kadrlarning toifasi, darajasi, razryadi va lavozimi oshirishga xizmat qiladi. Kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish shakllari va muddatlari tegishli davlat ta'lim talablari bilan belgilanadi [2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 27 avgustda qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to'g'risida"gi PF-5789-sonli Farmoni asosida oliy ta'lim muassasalari huzurida pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish bo'yicha 4 ta mintaqaviy va 17 ta tarmoq markazlar hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Bosh ilmiy-metodik markazida oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlari o'z malakalarini oshirib kelmoqdalar (2.23-jadvalga qarang):

2.23-jadval.

Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazlari

Mintaqaviy markazlar	Tarmoq markazlar
QQDU, BuxDU, SamDU, FarDU	TDTU, TATU, O'zMU, TDAU, TKTI, TDPU, O'zDJTU, TTESI, TDIU, TAQI, TTA, O'zRJTSV, O'zDSMI, TIQXMMI, TDYU, TDO'TAU, SamVMI

Ushbu Farmon asosida malaka oshirishning bevosita va kasbiy faoliyatga aloqador bilvosita shakllarini variativ va bir-birini to'ldirish tamoyillari asosida rahbar va pedagog kadrlarning uzluksiz malaka oshirish tizimiamaliyotga joriy etilgan bo'lib, bunda uzluksiz malaka oshirish tizimi mutaxassislik bo'yicha mustaqil malaka oshirish, muqobil malaka oshirish, ta'lim dasturlari asosida ixtisoslashtirilgan qayta tayyorlash va malaka oshirish muassasalarida bevosita o'qish shakllarini o'z ichiga oladi.

Rahbar va pedagog kadrlarning uzluksiz malakasini oshirish tizimi quyidagi shakllarni o'z ichiga oladi:

mutaxassislik bo'yicha mustaqil malaka oshirish;

muqobil malaka oshirish;

ta'lim dasturlari asosida ixtisoslashtirilgan qayta tayyorlash va malaka oshirish muassasalarida bevosita o'qish.

Bunda akademik ilmiy unvoniga ega bo'lish, xorijiy mamlakatlarda malaka oshirish yoki stajirovka o'tash, falsafa doktori (PhD) yoki fan doktori (DSc) darajasini olish uchun dissertatsiya himoya qilish, himoya qilingan dissertatsiya ishlariga ilmiy rahbarlik qilish, darslik yoki o'quv qo'llanma tayyorlash kabi faoliyat turlari muqobil malaka oshirish shakllari sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, rahbar va pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish kurslarida ishdan ajragan holda to'g'ridan-to'g'ri (bevosita) o'qish umumiy davomiyligi 144 soat etib belgilandi. Nafaqa yoshidagi, uch yoshga to'lmagan farzandi bor ayollar hamda nogironligi bo'lganlarning qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarida o'qishi masofaviy shaklda tashkil etildi. Masofadan o'qitish kurslarining on-layn va of-layn texnologiyalariga asoslangan dasturiy platformasi, o'quv-metodik resurslari yaratildi, shuningdek, onlayn ma'ruza va konsultatsiyalar, vebinar kabi zamonaviy shakllari amaliyotga joriy etildi [14].

Oliy ta'lim muassasalari hamda akademik litsey rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimiga oid qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan (2.24-jadvalga qarang):

2.24-jadval.

Pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimiga oid qator normativ-huquqiy hujjatlar

№	Qabul qilingan vaqti	Hujjat nomlanishi
1.	2015 yil 12 iyun, PF-4732-son	Oliy ta'lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida
2.	2016 yil 30 noyabr, PF-4860-son	Oliy ta'lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida 2015 yil 12 iyundagi PF-4732-sonli farmoniga o'zgartishlar va qo'shimcha kiritish to'g'risida
3.	2019 yil 27 avgust, PF-5789-son	Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to'g'risida
4.	2006 yil 16 fevral VMQ-25-son	"Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"
5.	2012 yil 26 sentabr VMQ-278-son	Oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida
6.	2019 yil 23 sentabr, VMQ-797-son	Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida

§ 2.7. Maktabdan tashqari ta'limda modernizatsiya masalalari

14-modda. Maktabdan tashqari ta'lim. Bolalarning ehtiyojlarini qanoatlantirish, bo'sh vaqti va dam olishini tashkil etish uchun davlat organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, shuningdek tijorat tashkilotlari madaniy-estetik, ilmiy, texnikaviy, sport yo'nalishidagi maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlarini tashkil etishi mumkin. Maktabdan tashqari ta'lim bolalarga uzluksiz ta'lim berishning tarkibiy qismi sifatida ularning iste'dodi va qobiliyatini rivojlantirishga, ma'naviy ehtiyojlarini qanoatlantirishga qaratilgan. Maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari jumlasiga bolalar, o'smirlar ijodiyoti saroylari, uylari, klublari va markazlari, «Barkamol avlod» bolalar maktablari, bolalar-o'smirlar sport maktablari, bolalar musiqa va san'at maktablari, studiyalar, axborot-kutubxona hamda sog'lomlashtirish muassasalari kiradi. Maktabdan tashqari ta'lim berish tartibi ta'lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organi tomonidan belgilanadi [2].

Xalq ta'limi sohasidagi maktabdan tashqari ta'lim tizimining huquqiy va tashkiliy asoslarini takomillashtirish, yoshlar ta'lim-tarbiyasi uchun qo'shimcha sharoitlar yaratishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan beshta tashabbusni amaliyotga tatbiq etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Xalq ta'limi tizimidagi maktabdan tashqari ta'lim samaradorligini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida» 2019 yil 30 sentabrdagi PQ-4467-son [qarori](#) ijrosini ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 27 maydagi 331-son Qarorida «Barkamol avlod» respublika bolalar maktabining tuzilmasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar, shuningdek, tuman (shahar) «Barkamol avlod» bolalar maktablarining namunaviy tuzilmalari, «Barkamol avlod» bolalar maktablari to'g'risidagi Nizom, respublika «Bolalar kutubxonasi»ning tuzilmasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar «bolalar kutubxonalari»ning namunaviy tuzilmasi hamda «Bolalar kutubxonalari» to'g'risidagi Nizom tasdiqlangan [11].

III-BOB. TA'LIM TASHKILOTLARI PEDAGOG XODIMLARINING HUQUQIY MAQOMI

§ 3.1. PEDAGOGNING MAQOMI

Reja:

- 1.1. Pedagogning maqomi to'g'risidagi qonunchilik.
- 1.2. Pedagogning kasbiy faoliyati amalga oshirilishini ta'minlash.
- 1.3. Pedagoglarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish hamda malaka toifalari.

Pedagogning maqomi to'g'risidagi qonunchilik

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 1-moddasida pedagogning maqomi to'g'risidagi qonunchilik berilgan. Pedagogning maqomi to'g'risidagi qonunchilik ushbu Qonun va boshqa qonunchilik hujjatlaridan iboratdir. Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining pedagogning maqomi to'g'risidagi qonunchiligida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 2-moddasida ushbu Qonunning qo'llanilish sohasi yoritilgan. Ushbu Qonun pedagoglarning huquqlari, majburiyatlari va ular faoliyatining asosiy kafolatlarini belgilaydi. Ushbu Qonunning amal qilishi o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi hududida amalga oshirayotgan davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlarining (bundan buyon matnda ta'lim tashkilotlari deb yuritiladi) pedagoglariga nisbatan tatbiq etiladi. Ushbu Qonun 5-moddasi uchinchi va to'rtinchi qismlarining, 13-moddasi birinchi qismining, 14-moddasi uchinchi va o'n birinchi qismlarining amal qilishi asosiy ish faoliyatidan tashqari pedagogik faoliyat bilan shug'ullanuvchi shaxslarga hamda harbiy ta'lim muassasalarida pedagogik faoliyat bilan shug'ullanuvchi harbiy xizmatchilarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 3-moddasida pedagogning maqomi berilgan. Ta'lim tashkilotida qonunchilik hujjatlariga muvofiq tuzilgan mehnat

shartnomasi asosida ta'lim va tarbiya sohasida kasbiy faoliyatni amalga oshiruvchi hamda tegishli ma'lumotga, kasbiy tayyorgarlikka va ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega bo'lgan jismoniy shaxs pedagogdir. O'zbekiston Respublikasida pedagogning maqomi tan olinadi. Pedagoglarning o'z kasbiy faoliyatini yuritishi uchun tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratiladi, ularning ijtimoiy himoyasi ta'minlanadi va huquqlari amalga oshirilishi uchun kafolatlar beriladi. Pedagogning huquqlari, sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'si davlat himoyasi ostida bo'ladi.

Pedagogik faoliyat bilan bog'liq lavozimlar ro'yxati tegishincha O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan belgilanadi. Ta'lim tizimida ishlayotgan pedagogning kasbiy darajasiga doir talablar Xizmatchilarning asosiy lavozimlari va ishchilar kasblari klassifikatorida hamda pedagogning kasbiy standartlarida belgilanadi. Agar qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, pedagogik oliy ma'lumotga ega bo'lmagan shaxslarga qayta tayyorlash kurslaridan o'tganidan keyin ta'lim tashkilotlarida pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqi berilishi mumkin.

Zarurat bo'lganda professional ta'lim tashkilotlari ishlab chiqarish ta'limi ustalarini, shuningdek tegishli bilim hamda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan, oliy ma'lumoti bo'lmagan boshqa mutaxassislarni amaliy va qo'shimcha mashg'ulotlar o'tkazish uchun jalb etishi mumkin. Ishlab chiqarish ta'limi ustalari qayta tayyorlash kurslaridan o'tmasdan professional ta'lim tashkilotlarida pedagogik faoliyat bilan shug'ullanishga haqli.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 4-moddasida murabbiylik yoritilgan. Umumiy o'rta ta'lim tashkilotida ilk bor kasbiy faoliyatini boshlayotgan shaxsga bir o'quv yili davriga murabbiylikni amalga oshirish uchun tajribali pedagog biriktiriladi. Murabbiylikni amalga oshirganligi uchun pedagogning bazaviy lavozim maoshiga qo'shimcha haq to'lanishi mumkin. Murabbiylikni amalga oshiruvchi pedagogga qo'yiladigan talablar va uning faoliyatini tashkil etish tartibi qonunchilik hujjatlarida belgilanadi.

Pedagogning kasbiy faoliyati amalga oshirilishini ta'minlash

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 5-moddasida pedagogning kasbiy faoliyati amalga oshirilishini ta'minlash berilgan. O'zbekiston Respublikasining mehnat to'g'risidagi qonunchiligiga asosan ish beruvchi pedagogning o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratadi. Quyidagilar taqiqlanadi:

pedagogning kasbiy faoliyatiga aralashish, uning faoliyatini asossiz ravishda tekshirish, pedagog tomonidan ta'lim oluvchilarning bilimlarini to'g'ri va xolis baholashga ta'sir ko'rsatish, shuningdek unga o'z xizmat majburiyatlarini bajarishga to'sqinlik qilish;

pedagogni kasbiy faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan ishlarga, shu jumladan hududlarni obodonlashtirishga va qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilish;

pedagogdan uning kasbiy majburiyatlariga taalluqli bo'lmagan hisobotlarni va boshqa ma'lumotlarni, shu jumladan aholining soliqlar, kommunal to'lovlar, kreditlar va boshqa qarzdorligi to'g'risidagi ma'lumotlarni, bitiruvchilarning bandligi ta'minlanganligi haqidagi hisobotlarni shakllantirishini va taqdim etishini talab qilish;

pedagogni ishga joylashtirilmagan, ta'lim bilan qamrab olinmagan va profilaktika hisobida turgan voyaga yetmaganlar hisobini yuritish hamda ularning ijtimoiy moslashuviga ko'maklashish ishlariga jalb etish;

pedagogning zimmasiga tovar va xizmatlarni sotib olish majburiyatini yuklash, shu jumladan ish haqidan uning yozma rozilgisiz tovar va xizmatlar uchun mablag' ushlab qolish.

Davlat umumiy o'rta, o'rta maxsus va professional ta'lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar davlat tomonidan o'quv qo'llanmalar bilan bepul ta'minlanadi. Davlat ta'lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar ta'lim jarayonida foydalanadigan birlamchi o'quv-uslubiy materiallar va o'quv qurollari bilan davlat tomonidan bepul ta'minlanadi.

Pedagogni uning kasbiy faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan, lekin siyosiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan tadbirlarga (saylovlarni tashkil etish va o'tkazish jarayonlarida ishtirok etishga, test sinovlarida auditoriya nazoratchisi vazifasini

bajarish, aholini ro'yxatga olish ishlarida ko'maklashishga, ta'lim tashkilotlarini tekshirish hamda attestatsiyadan o'tkazish jarayonlarida ekspert sifatida ishtirok etishga va boshqalarga) jalb qilish uning roziligiga ko'ra, u bilan tuzilgan shartnomaga asosan, qo'shimcha haq to'lash evaziga, ishdan bo'sh vaqtida yoki ish joyi bo'yicha o'rtacha ish haqi saqlangan holda amalga oshiriladi. Pedagogni biron-bir shaklda mehnatga ma'muriy tarzda majburlash, shuningdek pedagogning kasbiy faoliyatiga qonunga xilof ravishda aralashish yoki uning o'z xizmat majburiyatlarini bajarishiga to'sqinlik qilish qonunda belgilangan tartibda javobgarlikka sabab bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 8-moddasida pedagogik etika qoidalari berilgan. Pedagogik etika qoidalari pedagog o'z kasbiy majburiyatlarini bajarishi chog'ida amal qilishi lozim bo'lgan qoidalar majmuidan iboratdir. Pedagogik etika qoidalari ta'lim tashkilotlari uchun tegishincha O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan ishlab chiqiladi va belgilangan tartibda tasdiqlanadi. Pedagogik etika qoidalarini bilish va ularga amal qilish pedagogning o'z kasbiy majburiyatlarini bajarishining sifat ko'rsatkichlarini hamda pedagogning mehnat intizomini belgilaydigan mezondir. Pedagogik etika qoidalarining pedagog tomonidan buzilishi uni mehnat to'g'risidagi qonunchilikka asosan intizomiy javobgarlikka tortish uchun asos bo'ladi.

Pedagoglarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish hamda malaka toifalari

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 9-moddasida pedagoglarni tayyorlash ta'kidlangan. Pedagoglarni tayyorlash oliy ta'lim tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Pedagoglarni tayyorlash qonunchilik hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda, professional ta'lim tashkilotlari tomonidan ham amalga oshirilishi mumkin. Pedagogika ta'lim yo'nalishi hamda mutaxassisligi bo'yicha o'quvchi va talabalarni professional va oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga qabul qilish davlat granti va to'lov-

shartnoma asosida amalga oshiriladi. Davlat oliy ta'lim tashkilotlariga o'qishga qabul qilishning davlat buyurtmasini shakllantirishda oliy ma'lumotli pedagog kadrlarga ehtiyoj yuqori bo'lgan hududlar uchun davlat grantlari asosidagi maqsadli qabul ko'rsatkichlari ajratilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 10-moddasida pedagoglarni qayta tayyorlash va malakasini oshirishi yoritilgan. Pedagoglarni qayta tayyorlash ularga qo'shimcha kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalarni egallash hamda o'zining tayanch mutaxassisligi va kasbiga muvofiq mehnat faoliyatini olib borish imkoniyatini berish maqsadida amalga oshiriladi. Pedagoglar malakasini oshirish ularga o'z kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalarini chuqurlashtirish hamda yangilab borish, shuningdek toifasini (lavozimini) oshirish imkoniyatini berish maqsadida amalga oshiriladi. Pedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga doir faoliyat kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha ta'lim tashkilotlari (institut, markaz, fakultet va boshqalar) tomonidan amalga oshiriladi.

Pedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish shakllari hamda muddatlari tegishli davlat ta'lim talablari bilan belgilanadi. Qayta tayyorlash va malaka oshirish jarayonida pedagog o'zining kasbiy fanlaridan tashqari qo'shimcha fanlarni (chet tilini, axborot texnologiyalarini, ijtimoiy-gumanitar fanlarni va boshqalarni) ixtiyoriy ravishda o'zlashtirishi mumkin.

O'quv rejasi va o'quv dasturi o'zgarganda (yangi fan kiritilganda yoki mavjud fan chiqarib tashlanganda) davlat ta'lim tashkilotlarining pedagoglarini yangi turdosh fan bo'yicha qayta tayyorlash O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi. Davlat ta'lim tashkilotlari pedagoglarining malakasini belgilangan muddatlarda va hajmda oshirish xarajatlari O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobidan qoplanadi. Nodavlat ta'lim tashkilotlari pedagoglarining malakasini oshirish ish beruvchi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 11-moddasida pedagoglarning attestatsiyasi

va malaka toifalari aniqlashtirilgan. Davlat maktabgacha, umumiy oʻrta, oʻrta maxsus, professional va maktabdan tashqari taʼlim tashkilotlarining pedagoglari qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda attestatsiyadan oʻtadi hamda uning natijalariga koʻra tegishli malaka toifalarini olishi mumkin. Pedagoglarni attestatsiyadan oʻtkazish va ularga malaka toifalarini berish tartibi Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Oʻzbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi “Pedagogning maqomi toʻgʻrisida”gi OʻRQ-901-son Qonunining 12-moddasida moliyaviy masalalari oʻrganilgan (3.1-jadvalga qarang):

3.1-jadval.

Pedagogning mehnatiga haq toʻlash va pedagoglarni ragʻbatlantirish

12-modda. Pedagogning mehnatiga haq toʻlash	13-modda. Pedagoglarni ragʻbatlantirish
Pedagogning oylik ish haqi maʼlumoti, malaka toifasi (lavozimi) boʻyicha bazaviy tarif stavkasi, ilmiy darajasi, ilmiy unvoni, davlat mukofotlari hamda qonunchilik hujjatlarida belgilangan ustamalar inobatga olingan holda hisoblanadi. Davlat taʼlim tashkilotlarining pedagoglariga qonunchilik hujjatlariga muvofiq budjet va budjetdan tashqari mablagʻlar hisobidan ustama hamda kompensatsiyalar toʻlanishi mumkin. Nodavlat taʼlim tashkilotida kasbiy faoliyatni amalga oshiruvchi pedagogning mehnatiga haq toʻlash tartibi ushbu tashkilotning muassislari yoki vakolatli shaxslari tomonidan belgilanadi	Kasbiy faoliyatda yuqori natijalarga erishganligi uchun pedagoglar “Davlat mukofotlari toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq davlat mukofotlariga, xususan, “Oʻzbekiston Respublikasi xalq oʻqituvchisi”, “Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yoshlar murabbiysi” va “Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan xalq taʼlimi xodimi” faxriy unvonlari hamda boshqa davlat mukofotlari bilan taqdirlanishi mumkin. Xalqaro va respublika olimpiadalari gʻoliblarini tayyorlagan pedagoglarga qonunchilik hujjatlarida belgilangan miqdorlarda mukofot pullari toʻlanadi. Davlat taʼlim tashkilotlarining pedagoglariga budjet mablagʻlari va budjetdan tashqari mablagʻlar hisobidan amaldagi qonunchilikka muvofiq moddiy ragʻbatlantirishning boshqa turlari belgilanishi mumkin. Nodavlat taʼlim tashkilotlarida pedagogning lavozim maoshiga har oyda hisoblanadigan, ragʻbatlantirish xususiyatiga ega boʻlgan qoʻshimcha haq va ustamalar ushbu tashkilotlarning muassislari yoki vakolatli shaxslari tomonidan belgilanadi

Oʻzbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi “Pedagogning maqomi toʻgʻrisida”gi OʻRQ-901-son Qonunining 15-moddasida pedagogik faoliyat bilan shugʻullanishga oid cheklovlar berilgan. Quyidagi shaxslarning pedagogik faoliyat bilan shugʻullanishiga yoʻl qoʻyilmaydi:

qonuniy kuchga kirgan sud hukmiga muvofiq pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqidan mahrum etilgan shaxslar;

qonunchilikda belgilangan tartibda sud tomonidan muomalaga layoqatsiz yoki muomala layoqati cheklangan deb topilgan shaxslar;

pedagogik faoliyatni amalga oshirishga to'sqinlik qiladigan kasalliklari bo'lgan shaxslar;

psixiatriya yoki narkologiya muassasalarida hisobda turgan shaxslar.

Qasddan sodir etilgan jinoyat uchun ilgari sudlangan shaxslarni pedagogik faoliyat bilan bog'liq lavozimlarga qabul qilish man etiladi. Pedagogik faoliyatni amalga oshirishga to'sqinlik qiladigan kasalliklar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi. Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimida mehnat faoliyatini amalga oshirishga doir cheklovlar "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni bilan belgilanadi.

§ 3.2. TA'LIM TASHKILOTLARI PEDAGOG XODIMLARINING HUQUQIY MAQOMI

Reja:

- 1.1. Inson hamda fuqaroning huquq va erkinliklari kafolatlari
- 1.2. Pedagog xodimlarining huquqiy maqomi.
- 1.3. Pedagoglarni ijtimoiy himoya qilish masalalari.

Inson hamda fuqaroning huquq va erkinliklari kafolatlari

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 10-bobida inson hamda fuqaroning huquq va erkinliklari kafolatlari yoritilgan. 54-moddasida insonning huquq va erkinliklarini ta'minlash davlatning oliy maqsadi deb belgilangan. Davlat inson hamda fuqaroning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlangan huquqlari va erkinliklarini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 55-moddasida har kim o'z huquq va erkinliklarini qonunda taqiqlanmagan barcha usullar bilan himoya qilishga haqli ekanligi e'tiborga olingan. Har kimga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlarining hamda boshqa tashkilotlarning, ular mansabdor

shaxslarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari va harakatsizligi ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanadi. Har kimga buzilgan huquq va erkinliklarini tiklash uchun uning ishi qonunda belgilangan muddatlarda vakolatli, mustaqil hamda xolis sud tomonidan ko'rib chiqilishi huquqi kafolatlanadi. Har kim O'zbekiston Respublikasining qonunchiligiga va xalqaro shartnomalariga muvofiq, agar davlatning huquqiy himoyaga doir barcha ichki vositalaridan foydalanib bo'lingan bo'lsa, insonning huquq va erkinliklarini himoya qiluvchi xalqaro organlarga murojaat etishga haqli. Har kim davlat organlarining yoxud ular mansabdor shaxslarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari yoki harakatsizligi tufayli yetkazilgan zararining o'zni davlat tomonidan qoplanishi huquqiga ega [1].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 56-moddasi inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning mavjud shakllari hamda vositalarini to'ldiradi, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga va inson huquqlari madaniyatini yuksaltirishga ko'maklashadi. Davlat inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar faoliyatini tashkil etish uchun shart-sharoitlar yaratadi [1].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 57-moddasida mehnatga layoqatsiz va yolg'iz keksalar, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand boshqa toifalarining huquqlari davlat himoyasida ekanligi ta'kidlangan. Davlat aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand toifalarining turmush sifatini oshirishga, jamiyat va davlat hayotida to'laqonli ishtirok etishi uchun ularga shart-sharoitlar yaratishga hamda ularning asosiy hayotiy ehtiyojlarini mustaqil ravishda ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan choralarni ko'radi. Davlat nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalar obyektlari va xizmatlaridan to'laqonli foydalanishi uchun shart-sharoitlar yaratadi, ularning ishga joylashishiga, ta'lim olishiga ko'maklashadi, ularga zarur bo'lgan axborotni to'sqinliksiz olish imkoniyatini ta'minlaydi [1].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 58-moddasida xotin-qizlar va erkaklar teng huquqli ekanligi yoritilgan. Davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlarini boshqarishda, shuningdek jamiyat va davlat hayotining boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlaydi [1].

Pedagog xodimlarining huquqiy maqomi

O‘zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevralda “Pedagogning maqomi to‘g‘risida” O‘RQ-901-son Qonunining 18-moddasida O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo‘shimchalar va o‘zgartirish kiritish yoritilgan (3.2-jadvalga qarang):

3.2-jadval.

O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo‘shimchalar va o‘zgartirish kiritish

O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 6-yanvarda qabul qilingan “Davlat boji to‘g‘risida”gi O‘RQ-600-sonli Qonuniga	O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonunga
8-moddaning birinchi qismi quyidagi mazmundagi 5 ² -band bilan to‘ldirilsin: “5 ²) pedagog xodimlar — kasbiy faoliyatini amalga oshirish davomida o‘z sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini himoya qilish bilan bog‘liq ishlar yuzasidan”	26-modda quyidagi mazmundagi to‘rtinchi qism bilan to‘ldirilsin: “Qasddan sodir etilgan jinoyat uchun ilgari sudlangan shaxslar ta’lim sohasidagi vakolatli davlat boshqaruvi organlarining hamda ular hududiy bo‘linmalarining rahbarlik lavozimlariga tayinlanishi mumkin emas”
10-moddaning birinchi qismi quyidagi mazmundagi 19-band bilan to‘ldirilsin: “19) pedagog xodimlar — kasbiy faoliyatini amalga oshirish davomida pedagog xodimlarning huquqlarini buzayotgan davlat organlarining g‘ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilganda”	28-modda quyidagi mazmundagi to‘rtinchi qism bilan to‘ldirilsin: “Qasddan sodir etilgan jinoyat uchun ilgari sudlangan shaxslar ta’lim tashkilotlarining rahbarlik lavozimlariga tayinlanishi mumkin emas” 5-bob chiqarib tashlansin

“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunning 5-bobi(chiqarib tashlangan)da ta’lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi berilgan [2]. 44-moddasida pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqi berilgan [2]. Tegishli ma’lumoti, kasbiy tayyorgarligi bo‘lgan va ma’naviy-axloqiy fazilatlariga ega shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqiga ega. Magistraturani tamomlagan shaxslar va diplomli mutaxassislar o‘z mutaxassisligi bo‘yicha pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqiga ega. Agar qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo‘lsa, pedagogik oliy ma’lumotga ega bo‘lmagan shaxslarga qayta tayyorlash kurslaridan o‘tganidan keyin ta’lim tashkilotlarida (bundan oliy ta’lim tashkilotlari mustasno) pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqi beriladi. Ishlab chiqarish ta’limi ustalari qayta tayyorlash kurslaridan o‘tmasdan professional ta’lim tashkilotlarida pedagogik

faoliyat bilan shug'ullanishga haqli. Zarurat bo'lganda professional ta'lim tashkilotlari ishlab chiqarish ta'limi ustalarini, shuningdek tegishli bilim hamda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan, oliy ma'lumoti bo'lmagan boshqa mutaxassislarni amaliy va qo'shimcha mashg'ulotlarni olib borish uchun jalb etishi mumkin [2].

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risi"da Qonunining 45-moddasi(chiqarib tashlangan)da pedagog xodimlarning maqomi va ular faoliyatining kafolatlari berilgan. Pedagog xodimlarning maqomi jamiyat va davlat tomonidan tan olinadi. Pedagog xodimlar ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi, o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishi, ularning ijtimoiy maqomi va obro'sini oshirish uchun tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratiladi, shuningdek o'z huquq va qonuniy manfaatlarini amalga oshirish uchun kafolatlar beriladi. Ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqlari, sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'si davlat himoyasi ostida bo'ladi. Ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining kasbiy faoliyatiga aralashishga, ta'lim oluvchilarning bilimlarini to'g'ri va xolis baholashga ta'sir ko'rsatishga, shuningdek ushbu pedagog xodimlarning xizmat majburiyatlarini bajarishiga to'sqinlik qilishga yo'l qo'yilmaydi. Pedagog xodimlar quyidagi huquqlarga ega [2]:

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevralda "Pedagogning maqomi to'g'risida" O'RQ-901-son Qonuni 6-moddasida pedagogning huquqlari yoritilgan. Pedagog qonunchilik hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin. Pedagog o'zining kasbiy faoliyatini amalga oshirish davomida o'z sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'sini himoya qilish uchun sudga da'vo arizasi bilan murojaat qilgan, shuningdek o'z huquqlarini buzayotgan davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyat qilgan taqdirda davlat bojini to'lashdan ozod qilinadi. Ta'lim tashkiloti tomonidan pedagogning kasbiy faoliyatiga qonunga xilof ravishda aralashish yoki uning xizmat majburiyatlarini bajarishiga to'sqinlik qilish bilan bog'liq huquqbuzarlik sodir etilgan taqdirda, pedagog ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risida bayonnoma tuzilmagan holda, o'z arizasida huquqbuzarning shaxsi, ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilgan joy, vaqt va uning mohiyati to'g'risidagi ma'lumotlarni,

shuningdek ishni hal etish uchun zarur bo'lgan boshqa ma'lumotlarni ko'rsatib, sudga bevosita murojaat qilishga haqli (3.3-jadvalga qarang):

3.3-jadval.

Pedagogning huquqlari

O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrdagi "Ta'lom to'g'risi"da O'RQ-637-son Qonuni [2]	O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida" O'RQ-901-son Qonuni
o'z sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'sini himoya qilish	zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, o'qitish va tarbiya vositalarini hamda usullarini erkin tanlash va ulardan foydalanish
o'quv dasturlari doirasida mualliflik dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish, o'qitish uslubiyotini ishlab chiqish, shuningdek tegishli o'quv fanlari, kurslari, modullaridan foydalanish, ijodiy faollik ko'rsatish	belgilangan tartibda mualliflik dasturlarini va o'qitish uslubiyotini ishlab chiqish va joriy etish, ijodiy faollik ko'rsatish, shuningdek tegishli o'quv fanlari, kurslari va modullaridan foydalanish
zamonaviy pedagogik shakllarni, o'qitish va tarbiya vositalarini, usullarini erkin tanlash hamda ulardan foydalanish	kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilishini talab qilish
kasbiy faoliyatini amalga oshirish uchun ularga zarur shart-sharoitlar yaratilishini talab qilish	o'quv, ilmiy va uslubiy yo'nalishlardagi davlat axborot-resurs hamda axborot-kutubxona markazlarining xizmatlaridan bepul foydalanish
o'quv, ilmiy va uslubiy yo'nalishlardagi axborot-resurs markazlarining xizmatlaridan bepul foydalanish	davlat ta'lim standartlarini, davlat ta'lim talablarini, malaka talablarini, o'quv rejalari va o'quv dasturlarini ishlab chiqish jarayonida ishtirok etish
davlat ta'lim standartlarini, davlat ta'lim talablarini, malaka talablarini, o'quv rejalari va o'quv dasturlarini ishlab chiqishda ishtirok etish	ilmiy, ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyatni amalga oshirish, tajriba-sinov faoliyatida ishtirok etish, innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish
ilmiy, ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyatni amalga oshirish, eksperimental faoliyatda ishtirok etish, innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy qilish	qonunchilik hujjatlariga muvofiq ijodiy ta'til olish
ta'lim tashkilotini boshqarishda, shuningdek ta'lim tashkilotining faoliyati bilan bog'liq masalalarni muhokama qilishda ishtirok etish	ta'lim tashkilotini boshqarishda, shuningdek ta'lim tashkilotining faoliyati bilan bog'liq masalalarni muhokama qilishda ishtirok etish
kasaba uyushmalari va nodavlat notijorat tashkilotlari a'zosi bo'lish, xodimlarining vakillari bo'lish, fuqarolik jamiyati boshqa institutlari faoliyatida qatnashish	o'z kasbiy huquqlarini va manfaatlarini ifoda etish hamda himoya qilish uchun pedagoglarning jamoat birlashmalariga birlashish va ularda ishtirok etish
o'z kasbiy huquqlarini va umumiy manfaatlarini ifoda etish hamda himoya qilish uchun pedagog xodimlarning jamoat birlashmalariga birlashish	o'z kasbiy faoliyatiga g'ayriqonuniy ravishda aralashuvdan himoyalani
o'z kasbiy faoliyatiga aralashuvdan himoyalani	pedagogik faoliyati davomida o'ziga biriktirilgan sinfdagi (guruhdagi, kursdagi) ta'lim oluvchilarning bilimini mustaqil baholash

davlat sog'liqni saqlash muassasalarida bepul tibbiy ko'rikdan o'tish (davlat ta'lim muassasalari va tashkilotlari uchun)	ta'lim oluvchilar va ularning ota-onalari (qonuniy vakillari) tomonidan pedagogning kasbiga hurmat bilan munosabatda bo'lishni talab qilish
ta'lim oluvchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ishtirok etish	davlat sog'liqni saqlash muassasalarida majburiy tibbiy ko'rikdan bepul o'tish (davlat ta'lim tashkilotlari uchun)
	ta'lim oluvchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ishtirok etish

Pedagog xodimlar qonunchilikka muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin. Pedagog xodimlarni ularning lavozim majburiyatlari bilan bog'liq bo'lmagan har qanday boshqa ishga jalb qilish taqiqlanadi.

O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrdagi "Ta'lim to'g'risi"dagi O'RQ-637-son Qonunining 46-moddasi(chiqarib tashlangan)da pedagog xodimlarning majburiyatlari hamda O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonunining 7-moddasida pedagogning majburiyatlari berilgan [2].

Pedagog xodimlarning zimmasida qonunchilikka, shuningdek ta'lim oluvchi va ta'lim tashkiloti o'rtasida tuziladigan shartnomaga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin. Pedagog xodimlarga pedagogik faoliyatni amalga oshirishda axloq va etika normalariga zid harakatlar sodir etish taqiqlanadi. Pedagog xodimlarning kiyim-boshiga doir talablar ta'lim tashkilotlari tomonidan belgilanadi [2]. Pedagogning zimmasiga qonunchilik hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham yuklatilishi mumkin (3.4-jadvalga qarang):

3.4-jadval.

Pedagogning majburiyatlari

O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrdagi "Ta'lim to'g'risi"dagi O'RQ-637-son Qonuni	O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-901-son Qonuni
ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'sini hurmat qilishi	ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'sini hurmat qilishi
o'quv mashg'ulotlarini sifatli o'tkazishi	o'quv mashg'ulotlarini o'quv dasturlari va davlat ta'lim standartlariga muvofiq sifatli o'tkazishi
axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan, o'qitish va tarbiyaning ilg'or hamda innovasion shakllari va usullaridan foydalanishi	o'quv mashg'ulotlari davomida ta'lim oluvchilarning bilim darajasini oshirish uchun zarur choralar ko'rishi

ta'lim oluvchilarning psixologik va o'ziga xos xususiyatlarini, jismoniy va ruhiy salomatligini, fiziologik rivojlanishini hisobga olishi, jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan shaxslarni o'qitish uchun shart-sharoitlar yaratilishiga e'tibor qaratishi	axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, o'qitish va tarbiyaning ilg'or hamda innovatsion shakllari va usullaridan foydalanishi
voyaga yetmagan ta'lim oluvchilar bilan ta'lim-tarbiya ishlarini ularning ota-onasi yoki boshqa qonuniy vakillari bilan hamkorlikda olib borishi	ta'lim oluvchilarning psixologik va o'ziga xos xususiyatlarini, jismoniy va ruhiy salomatligini, fiziologik rivojlanishini hisobga olishi, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan shaxslarni o'qitish uchun shart-sharoitlar yaratilishiga e'tibor qaratishi va ularni kamsitmasligi
ta'lim tashkilotining ustaviga va (yoki) boshqa ta'sis hujjatlariga, ichki mehnat tartibi qoidalariga rioya etishi	voyaga yetmagan ta'lim oluvchilar bilan ta'lim-tarbiya ishlarini ularning ota-onasi yoki boshqa qonuniy vakillari bilan hamkorlikda olib borishi
o'z malakasini muntazam ravishda oshirib borishi, egallab turgan lavozimiga muvofiqlik jihatidan davriy attestatsiyadan o'tishi	o'z malakasini muntazam ravishda oshirib borishi, egallab turgan lavozimiga muvofiqlik jihatidan davriy attestatsiyadan o'tishi
tibbiy ko'rikdan o'z vaqtida o'tishi shart	ta'lim tashkilotining ustaviga va (yoki) boshqa ta'sis hujjatlariga, ichki mehnat tartibi qoidalariga va pedagogik etika qoidalariga rioya etishi
	majburiy tibbiy ko'rikdan o'z vaqtida o'tishi shart

Pedagoglarni ijtimoiy himoya qilish masalalari

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevralda "Pedagogning maqomi to'g'risida" O'RQ-901-son Qonuni qabul qilingan. Qoninuning 14-moddasida pedagoglarni ijtimoiy himoya qilish yoritilgan. Ta'lim tashkilotlarining pedagoglarini ijtimoiy himoya qilish davlat tomonidan kafolatlanishi ta'kidlangan.

Ta'lim tashkilotlarining pedagoglari uchun qisqartirilgan ish vaqti belgilanadi. Davlat ta'lim tashkilotlarining pedagoglariga davomiyligi ko'pi bilan ellik olti kalendar kundan iborat bo'lgan haq to'lanadigan har yilgi asosiy uzaytirilgan mehnat ta'tili kafolatlanadi. Pedagoglarning toifalariga (lavozimlariga) mutanosib bo'lgan, qisqartirilgan ish vaqtining va har yilgi asosiy uzaytirilgan mehnat ta'tilining aniq davomiyligi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Respublikaning olis hududlarida joylashgan ta'lim tashkilotlariga boshqa hududlardan mehnat faoliyatini amalga oshirish uchun jalb qilingan oliy ma'lumotli pedagoglarga qonunchilik hujjatlariga muvofiq bir martalik boshlang'ich yordam puli va uy-joylarni ijaraga olganlik (ijarada turganlik) uchun har oylik pul kompensatsiyasi to'lanadi. Respublikaning olis hududlarida hamda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar

uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida ishlaydigan pedagoglarga imtiyozlar qonunchilik hujjatlariga muvofiq belgilanadi.

Qo'shimcha ijtimoiy himoya choralari va kafolatlari mazkur Qonundan tashqari boshqa qonun hujjatlarida, mehnat haqidagi huquqiy hujjatlarda, shuningdek xodim va ish beruvchi o'rtasida tuzilgan mehnat shartnomalarida belgilanishi mumkin.

Pedagoglarning farzandlari davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga imtiyozli tarzda qabul qilinadi. Mahalliy davlat hokimiyati organlari pedagoglarni mahalliy budjetning qo'shimcha manbalari hisobidan moddiy va ijtimoiy rag'batlantirish choralarini ko'rish mumkin. Pedagoglarning sog'liqni saqlashga doir huquqlari davlat tomonidan kafolatlanadi.

Pedagogning kasbiy faoliyati davomida ro'yxati qonunchilik hujjatlarida belgilangan yuqumli kasalliklarga qarshi bepul profilaktik emlash davlat tomonidan ta'minlanadi. Davlat maktabgacha, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim tashkilotlarining hamda boshqa tashkilotlarning bevosita bolalarga ta'lim va tarbiya berish bilan band bo'lgan pedagoglari davlat sog'liqni saqlash muassasalarida majburiy tibbiy ko'rikdan bepul o'tkaziladi.

Davlat sog'liqni saqlash muassasalarida davlat ta'lim tashkilotlarining pedagoglarini majburiy bepul tibbiy ko'rikdan o'tkazish O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi. Pedagogni majburiy tibbiy ko'rikdan o'tkazishni tashkil etish ish beruvchining zimmasiga yuklatiladi. Majburiy tibbiy ko'rikdan o'tish vaqtida pedagog o'z ish joyi (lavozimi) va o'rtacha ish haqi saqlangan holda ishdan ozod qilinadi. Ta'lim tashkilotlarining pedagoglarini majburiy tibbiy ko'rikdan o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi. Nodavlat ta'lim tashkilotlarida tibbiy ko'rikdan o'tkazish tartibi mazkur tashkilotlarning mehnat haqidagi huquqiy hujjatlari, shuningdek xodim va ish beruvchi o'rtasida tuzilgan mehnat shartnomalari bilan, xodimlarning undan o'tishda chiqimdor bo'lmasligi hisobga olingan holda belgilanadi.

FOQDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 01.05.2023.
2. Ta'lim to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi YPK-637-son Qonuni. 2020 yil 23 sentabr.
3. Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'RQ-576-son Qonuni. 2019-yil 29-oktabr.
4. Innovatsion faoliyat to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'RQ-630-son Qonuni. 2020 yil 24 iyul.
5. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni. 2019-yil 8-oktabr.
6. Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6097-son Farmoni. 2020 yil 29 oktabr.
7. O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6108-son Farmoni. 2020-yil 6-noyabr.
8. 2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-134-son Farmoni. 2022-yil 11-may.
9. Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 467-son Qarori 2019 yil 7 iyun.
10. Xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tan olish tartibini takomillashtirish haqida. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 620-son qarori. 2019 yil 24 iyun.
11. Maktabdan tashqari ta'lim tizimini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 331-son Qarori. 2021 yil 27 may.

12. Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim muassasalari reytingini aniqlash chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 345-son Qarori. 2021-yil 3-iyun.

13. Imtiyozlar. Elektron resurs: Imtiyozlar (edu.uz). Murojaat sanasi: 19.02.2022.

14. Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish. Elektron resurs: Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish (edu.uz). Murojaat sanasi: 19.02.2022.

15. Qo'shma ta'lim dasturlari. Elektron resurs: Qo'shma ta'lim dasturlari (edu.uz). Murojaat sanasi: 19.02.2022.

16. Talabalar o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish. Elektron resurs: Talabalar o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish (edu.uz). Murojaat sanasi: 19.02.2022.

17. Tuxliyev N. Osiyo taraqqiyoti modeli. – T.: O'zbekiston, 2015. – 22 b.

18. UWC қандай ташкилот? Электрон ресурс: UWC Uzbekistan - UWC қандай ташкилот? Мурожаат санаси 13.02.2022.

19. Xorijiy talabalarni qabul qilish. Elektron resurs: Xorijiy talabalarni qabul qilish (edu.uz). Murojaat sanasi: 19.02.2022.

20. Young University Rankings 2022. Electronic resource: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022/young-university-rankings#!/page/0/length/25/locations/UZB/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

21. Zokirova N.A., Saydanova D.S., Toshmirzayeva Sh.B., Solijonova D.A., Zaparov A.A. O'quvchilarda variativ dasturlar vositasida interfaol o'qitish usullarini modelashtirish (boshlang'ich sinflar misolida) // O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar. - № 3.

22. O'zbekistonda xorijiy universitetlar. Elektron resurs: O'zbekistondagi xorijiy universitetlar filiallari – Nodirbek.uz. Murojaat sanasi: 19.02.2022.

23. O'zbekiston ilmiy tadqiqotlar milliy bazasi. [Scienceweb - O'zbekiston ilmiy tadqiqotlar milliy bazasi](#)

24. Инновацион таълим технологиялари ва педагогик компетентлик. УМК

25. Университет 3.0 – фан-таълим ва инновация модели. Электрон ресурс: «Университет 3.0» — фан-таълим ва инновация модели (yuz.uz). Мурожаат санаси: 12.02.2022.

26. Что значит «вариативный»? Объясняем простыми словами. [Что значит «вариативный»? Объясняем простыми словами / Skillbox Media](#)

27. Шарипова Д. Я., Атаева М. Дж ПОНЯТИЕ "ВАРИАТИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ" КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА // Вестник Педагогического университета. 2018. №3 (75). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-variativnoe-obrazovanie-kak-pedagogicheskaya-problema> (дата обращения: 30.10.2024).

28. Курбанов Ш. Таълим сифатини бошқариш. – Т.: Турон-Иқбол, 2006. – 592 б

29. [Scienceweb - O'zbekiston ilmiy tadqiqotlar milliy bazasi](#)

SUMMARY

Modernization of the education system refers to the revision or improvement of the existing mechanisms with the aim of meeting the social, economic and cultural needs of society, its demand for qualified personnel, and the individual's need for quality education, as well as ensuring the sustainable development of the education system. This modernization process takes on a comprehensive nature, preserving and enriching the best traditions of teaching and upbringing. It fully covers all areas of the education system and serves to meet society's established need for training qualified specialists. Typically, modernization involves the renewal of machinery, equipment, production tools, and technological processes. However, due to the development of science, technology, production, and technologies, society also progresses from one stage of development to an even more advanced stage. In philosophical terms, quantitative changes transform into qualitative changes.

The first chapter of the monograph titled "Legal Foundations of Reforming the Education System in Uzbekistan" discusses the issues of further developing education, upbringing, science, and scientific activity in Uzbekistan's new stage of development, the development strategy's direction toward pursuing a just social policy and developing human capital, the current reforms in the system of higher education, as well as the education system and its types.

The second chapter of the monograph titled "Modernization Processes in the Education System" covers issues related to modernization in Uzbekistan's education system and its management, preschool education, general secondary and secondary specialized education, vocational education, higher education, professional development, and extracurricular education.

The third chapter of the monograph titled "The Legal Status of Pedagogical Staff of Educational Institutions" discusses the status of teachers and the legal status of pedagogical employees of educational institutions.

This monograph may be used by professors, teachers, students, independent researchers, doctoral students, and participants in professional development programs.

MUNDARIJA

KIRISH.....	2-3
I-BOB. O‘ZBEKISTONDA TA’LIM TIZIMINI ISLOH QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	4-47
§ 1.1. O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirish masalalari.....	4-19
§ 1.2. Taraqqiyot strategiyasining adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish yo‘nalishi.....	19-25
§ 1.3. Ilm-fan, ilmiy va innovatsion faoliyat, oliy ta’lim tizimining joriy holatidagi islohotlar.....	25-28
§ 1.4. Ta’lim tizimi va uning turlari.....	28-47
II-BOB. TA’LIM TIZIMIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI.....	48-87
§ 2.1. O‘zbekistonda ta’lim tizimi va uning boshqaruvi.....	48-63
§ 2.2. Maktabgacha ta’limda modernizatsiya masalalari.....	63-68
§ 2.3. Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’limda modernizatsiya masalalari.....	69-71
§ 2.4. Professional ta’limda modernizatsiya masalalari.....	71-72
§ 2.5. Oliy ta’limda modernizatsiya masalalari.....	72-84
§ 2.6. Malaka oshirishda modernizatsiya masalalari.....	84-86
§ 2.7. Maktabdan tashqari ta’limda modernizatsiya masalalari.....	87
III-BOB. TA’LIM TASHKILOTLARI PEDAGOG XODIMLARINING HUQUQIY MAQOMI.....	88-101
§ 3.1. Pedagogning maqomi.....	88-94
§ 3.2. Ta’lim tashkilotlari pedagog xodimlarining huquqiy maqomi.....	94-101
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	102-104
SUMMARY.....	105

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ.....	2-3
ГЛАВА I. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	4-47
§ 1.1. Вопросы дальнейшего развития сферы образования, воспитания и науки в новый период развития Узбекистана.....	4-19
§ 1.2. Направление Стратегии развития, ориентированное на проведение справедливой социальной политики и развитие человеческого капитала.....	19-25
§ 1.3. Реформы в сфере науки, научной-инновационной деятельности, состояние системы высшего образования.....	25-28
§ 1.4. Система образования и её виды.....	28-47
ГЛАВА II. ПРОЦЕССЫ МОДЕРНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ.....	48-87
§ 2.1. Система образования и её управление в Узбекистане.....	48-63
§ 2.2. Вопросы модернизации в дошкольном образовании.....	63-68
§ 2.3. Вопросы модернизации в общем среднем и среднем специальном образовании.....	69-71
§ 2.4. Вопросы модернизации в профессиональном образовании.....	71-72
§ 2.5. Вопросы модернизации в высшем образовании.....	72-84
§ 2.6. Вопросы модернизации в системе повышения квалификации.....	84-86
§ 2.7. Вопросы модернизации во внешкольном образовании.....	87
ГЛАВА III. ПРАВОВОЙ СТАТУС ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ.....	88-101
§ 3.1. Статус педагога.....	88-94
§ 3.2. Правовой статус педагогических работников образовательных учреждений.....	94-101
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	102-104
SUMMARY.....	105

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION.....	2-3
CHAPTER I. LEGAL FOUNDATIONS OF REFORMING THE EDUCATION SYSTEM IN UZBEKISTAN.....	4-47
§ 1.1. Issues of further developing education, upbringing, and science in Uzbekistan's new stage of development.....	4-19
§ 1.2. The direction of the Development Strategy aimed at implementing a just social policy and developing human capital.....	19-25
§ 1.3. Reforms in science, scientific and innovative activity, and the current state of the higher education system.....	25-28
§ 1.4. The education system and its types.....	28-47
CHAPTER II. MODERNIZATION PROCESSES IN THE EDUCATION SYSTEM.....	48-87
§ 2.1. The education system and its management in Uzbekistan.....	48-63
§ 2.2. Issues of modernization in preschool education.....	63-68
§ 2.3. Issues of modernization in general secondary and secondary specialized education.....	69-71
§ 2.4. Issues of modernization in vocational education.....	71-72
§ 2.5. Issues of modernization in higher education.....	72-84
§ 2.6. Issues of modernization in professional development.....	84-86
§ 2.7. Issues of modernization in extracurricular education.....	87
CHAPTER III. LEGAL STATUS OF PEDAGOGICAL STAFF OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	88-101
§ 3.1. The status of the teacher.....	88-94
§ 3.2. The legal status of pedagogical staff of educational institutions.....	94-101
LIST OF REFERENCES.....	102-104
SUMMARY.....	105

7870

Muharrir:	Sh. Muxitdinov
Texnik Muharrir:	Sh. Muxitdinov
Dizayner:	U.Badriddinov
Sahifalovchi:	B.Maxmarov

Nashr lits № 2930965

Bosmaxonaga berildi: 25.08.2025. Bosishga ruxsat etildi: 29.08.2025.

Bichimi 60x84 1/16 Offset qog‘ozi. Timer New Roman garniturası.

Shartli bosma tabog‘i 12 Nashr bosma tabog‘i 12

Adadi 50 nusxada. Buyurtma № 01-13

"OLAM PRINT MCHJ nashiryoti.

Toshkent shahar, Bunyodkor shoh ko‘chasi 27 A-uy